

Groen- en watervisie

2015-2019

2015

Groen- en watervisie

Gemeente Wassenaar 2015-2019

Vastgesteld door College:

Vastgesteld door de Gemeenteraad:

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Aanleiding	7
Doel van de Groen- en watervisie	7
Reikwijdte	8
Participatie	8
Inspraaktraject	8
Status	9
Leeswijzer	9
1. Huidige situatie	10
1.1 Inleiding	11
1.2 Groen	11
1.3 Water	15
1.4 Recreatie	17
1.5 Verband tussen groen, water en recreatie	19
2. Analyse	20
2.1 Inleiding	21
2.2 Groen	21
2.3 Water	25
2.4 Recreatie	26
2.5 Samenvatting analyse in relatie tot groen, water en recreatie	27
3. Visie	28
3.1 Inleiding	29
3.2 Streefbeeld 'Groen'	30
3.3 Streefbeeld 'Water'	37
3.4 Streefbeeld 'Recreatie'	38
3.5 Samenvattende tabel met doelstellingen	39
4. Strategie en Uitvoering	40
4.1 Evaluatie van projecten	41
4.2 Strategie	41
4.3 Uitvoering	41
Bijlagen	48
1 Definities	49
2 Literatuurlijst	52
3 Achtergrond van het ontstaan van het landschap bij Wassenaar	54
4 Ecologische structuur	58
5 Ontwikkelingen in beleid en ontwikkelingen in de samenleving	60
6 Resultaten uit de SWOT-avond over de Groen- en watervisie, 2 oktober 2014	72
7 Uitvoeringsprojecten Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurvisie 1993	77

Inleiding

Aanleiding

Wassenaar is een zeer aantrekkelijke gemeente om in te wonen, te werken en te recreëren. Dit heeft zij voornamelijk te danken aan haar groene karakter, haar ligging aan de rand van de duinen en door de groene landgoederenzone waarin veel rijksmonumenten gelegen zijn. Gesteld kan daarom worden dat het groen dé kracht van de gemeente is.

Om deze kwaliteit ook voor de toekomst te behouden, is het van belang dat er een goed en helder beleid met betrekking tot het groen in de gemeente geformuleerd wordt.

Deze Groen- en watervisie komt in de plaats van het Landschapsbeleidsplan/groenstructuurvisie dat in 1993 is vastgesteld. Deze structuurvisie is niet actueel meer. Er hebben zich sindsdien ontwikkelingen voorgedaan, die om nieuw beleid vragen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het vraagstuk van de kwaliteit van het groen op landgoederen en de daarmee samenhangende verzoeken van landgoedbeheerders om de economische basis van het landgoedbeheer te verbreden. Daarnaast staat het landschap aan de oostkant van Wassenaar in toenemende mate onder druk door de aanleg van nieuwe infrastructuur en de geplande woningbouw bij Valkenburg.

Dit document is meer dan alleen een groenstructuurvisie. Ze biedt ook een gemeentelijke visie op het water, waarbij alle aspecten van het water, zoals de waterstructuur, waterkwantiteit, waterkwaliteit, waterbergend vermogen en mogelijkheid voor waterrecreatie aan de orde komen. Tussen de groenstructuur en de waterstructuur bestaat een directe relatie. Water is een essentiële voorwaarde voor de groenstructuur en ruimtelijk worden deze twee structuren vaak gecombineerd.

In deze visie is ook het gemeentelijk recreatiebeleid opgenomen. Recreatiebeleid hangt nauw samen met groen- en waterbeleid. Er wordt immers vaak gerecreëerd in of nabij het water of in het groen. Met het opnemen van het recreatiebeleid wordt invulling gegeven aan het besluit van de raad van februari 2014 om een recreatievisie op te stellen. Deze wens is ook opgenomen in het Coalitieakkoord 'Vernieuwen, verbinden, vertrouwen 2014-2018'.

Het recreatiebeleid zal aansluiten bij de ambities zoals neergelegd in het Landschapontwikkelingsplan Duin Horst & Weide, dat in 2012 is vastgesteld.

Doel van de Groen- en watervisie

De Groen- en watervisie van Wassenaar geeft antwoord op de vraag op welke wijze het unieke groene karakter van Wassenaar kan worden versterkt en Wassenaar het groenste dorp van de Randstad kan worden.

De Groen- en watervisie van Wassenaar geeft antwoord op de vraag op welke wijze het unieke groene karakter van Wassenaar behouden en versterkt kan worden. Streven is om het groenste dorp in de randstad te zijn. Met dit in het achterhoofd wordt bekeken welke ruimtelijke ontwikkelingen onder welke voorwaarden en binnen welke randvoorwaarden er mogelijk zijn.

Hiertoe worden de volgende subdoelen onderscheiden:

1. Bepalen van het gewenste kwaliteitsniveau van het groen en de daarmee samenhangende structuren en routes;
2. Versterken van een duurzame groen- en waterstructuur die aansluit op de cultuurhistorische, landschappelijke en architectonische waarden in de gemeente en het beleefbaar maken van groen en water;
3. Bieden van een beleidskader voor de beheerkwaliteit van openbaar groen;
4. Bieden van een beleidskader voor recreatie in de gemeente;
5. Bieden van een beleidskader voor het beheer van groene landgoederen in Wassenaar, inclusief de laanstructuren, die voor een deel op particulier gebied liggen;
6. Doen van voorstellen en geven van richtlijnen voor de verbetering van de inrichting van het openbaar groen in parken, groenzones en woonomgeving.

Reikwijdte

De Groen- en watervisie van Wassenaar gaat over het groen binnen en buiten de bebouwde kom. Hierbij doet zij zowel uitspraken over het openbare groen dat in beheer is bij de gemeente, als over groengebieden (parken, landgoederen etc.) die in beheer zijn bij particulieren. Verder geeft zij een visie op waterbeleid en recreatie in Wassenaar. Dit document geeft geen visie op veldsport of op gebruik van het strand.

De Groenstructuurvisie sluit aan bij de nieuwe Structuurvisie van Wassenaar die een looptijd heeft van 2015 tot 2025. Voor een deel lopen de trajecten gelijk op. De Groenstructuurvisie heeft een looptijd van vier jaar, te weten van 2015 tot 2019. Vóór het verstrijken van de einddatum worden beleid en uitvoering geëvalueerd op actualiteit. De resultaten van deze actualiteitstoets worden te zijner tijd aan de raad voorgelegd.

Deze Groen- en watervisie bouwt voort op het bredere kader van regionaal, provinciaal, rijks- en Europees beleid en komt in de plaats van het landschapsbeleidsplan/groenstructuurvisie uit 1993.

Participatie

In het Coalitieprogramma 2014-2018 is participatie - het betrekken van burgers bij het beleid - een belangrijk onderwerp. Daarom is bij het opstellen van de Groen-en watervisie op verschillende momenten gebruik gemaakt van de bij burgers en organisaties aanwezige kennis en kunde.

In september 2014 zijn er zogenaamde droombijeenkomsten gehouden waarin men zijn of haar droom over Wassenaar in 2025 naar voren kon brengen. In oktober 2014 is er voor 'groene organisaties' (organisaties die te maken hebben met groen, water of recreatie) een zogenaamde SWOT-avond georganiseerd. Hier konden deze belangenvertegenwoordigers aangeven wat de sterke en zwakke punten zijn van Wassenaar op het gebied van groen, water en recreatie. Daarnaast zijn ook de bedreigingen en kansen besproken op die avond. De informatie die uit deze avonden naar voren is gekomen, is één van de onderleggers voor deze visie. Voor de SWOT-analyse, zie bijlage 6.

Tot slot is in het voorjaar van 2015 een aantal doelstellingen uit deze nota voorgelegd aan de raadswerkgroep voor de Structuurvisie van Wassenaar. Dit heeft geleid tot verdere aanscherping van de voorgelegde doelstellingen.

Inspraaktraject

De Groen-en watervisie heeft juni/juli 2015 zes weken ter inzage gelegen. Er zijn zeven zienswijzen ingediend. Deze hebben op een aantal plaatsen geleid tot een bijstelling van de tekst. Verder zijn ambtshalve wijzigingen doorgevoerd.

Status

De Groen- en watervisie geeft een streefbeeld weer van het groen, het water en de recreatie binnen de gemeente. Deze visie heeft in tegenstelling tot bestemmingsplannen geen juridische status; hetgeen er in staat is niet bindend voor burgers. De visie geeft wel een kader voor gemeentelijk handelen en vormt de basis voor bestemmingsplannen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt de huidige situatie van het landschap, het groen, het water en de recreatie in Wassenaar beschreven.

In hoofdstuk 2 komen trends en maatschappelijke ontwikkelingen aan de orde voor zover die van belang zijn voor drie beleidsterreinen die in deze visie behandeld worden. Tevens wordt geanalyseerd wat dit betekent voor Wassenaar.

Hoofdstuk 3 beschrijft de visie ten aanzien van de drie beleidsterreinen groen, water en recreatie binnen de gemeente.

Hoofdstuk 4 gaat in op de strategie en de uitvoering en de daarbij horende budgetten en capaciteit. Tevens bevat dit hoofdstuk een lijst van uitvoeringsprojecten.

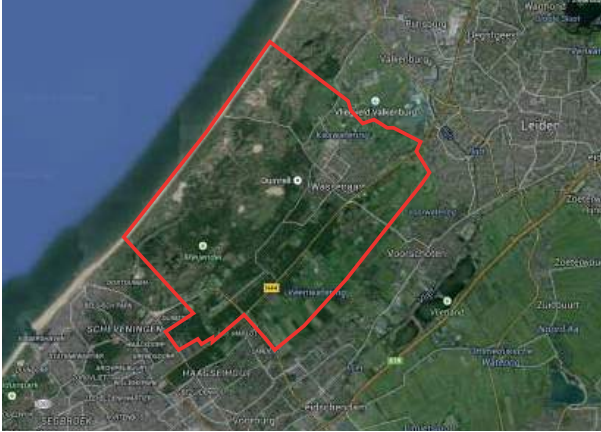
Tot slot is er in de bijlagen achtergrondinformatie opgenomen, wat de basis gevormd heeft voor het opstellen van deze visie.

1. Huidige situatie

1.1 Inleiding¹

Wassenaar grenst aan de gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten, Leiden en Katwijk. Het is één van de groenste woongemeenten in de provincie Zuid-Holland.

Afbeelding 1: Ligging gemeente. Bron: Googlemaps

In dit hoofdstuk wordt de huidige situatie beschreven van de verschillende beleidsterreinen. Allereerst wordt in paragraaf 1.2 groen beschreven met als basis de drie landschapstypen die kenmerkend zijn voor Wassenaar: duinen, strandwallen en strandvlaktes en het zeekleilandschap. In paragraaf 1.3 wordt de huidige situatie van het water in Wassenaar beschreven. Datzelfde wordt in paragraaf 1.4 gedaan voor recreatie. In paragraaf 1.5 worden tot slot de drie beleidsterreinen in relatie tot elkaar beschreven.

¹ Bronnen voor dit hoofdstuk: Oude landschapsbeleidsplan/groenstructuurvisie Wassenaar 1993; Ontwerp bestemmingsplan landelijk gebied 2014; Landschapsontwikkelingsplan Duin Horst & Weide (incl. analysegedeelte)(2012); De Tuin van Holland, concept-deelagenda van de Groenagenda van Holland Rijnland. Concept-versie: 5 juli 2013.

1.2 Groen²

Algemeen

Groen is van essentieel belang voor ons leefklimaat. Zonder de zuurstof, die bomen en planten produceren, zouden wij immers niet bestaan. Desondanks staat het groen regelmatig onder druk. Vaak komt dit omdat er geen directe economische waarde aan groen te verbinden is.

Maar groen levert meer dan alleen zuurstof:

- Groen in de directe leefomgeving vermindert aantoonbaar gezondheidsklachten, waardoor ziekenhuisbezoeken afnemen;
- Groen nodigt mensen uit tot bewegen en vermindert stress;
- Groen is van betekenis voor de economie: een aantrekkelijke, groene omgeving is een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en ook een prettige werkomgeving voor werknemers. Ook is groen waardeverhogend voor onroerend goed;
- Groen is van betekenis voor klimaatadaptatie: investeringen in het groen dragen bij aan het vertraagd afvoeren van regenwater op piekmomenten, wat een positieve invloed heeft op de benodigde grootte van het rioolstelsel. Daarnaast nivelleert het temperatuurschommelingen;
- Groen is van belang voor de biodiversiteit: de mens is voor veel producten afhankelijk van de natuur.

Landschap

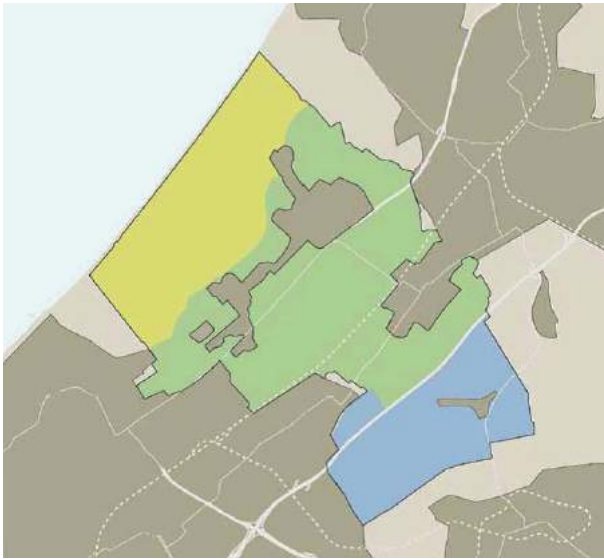
De basis voor het Wassenaarse landschap is kenmerkend voor de kust van Nederland. Vanaf de kust landinwaarts is er een overgang van:

- Duingebied bestaande uit fijn zand;
- Strandwallen bestaande uit overwegend fijn zand;
- Strandvlaktes bestaande uit veen;
- Polderlandschap/zeekleilandschap bestaande uit zavel en klei.

Langs grote delen van de Nederlandse kust zijn deze landschapstypen nauwelijks meer te ervaren. In Wassenaar zijn deze overgangen echter nog duidelijk zichtbaar. Elke landschapstype heeft zijn eigen soort beplanting. Voor de variatie van het groen in de gemeente is het derhalve van belang om bewust te zijn van deze verschillende typen landschappen. In bijlage 3 staat beschreven hoe dit landschap van duinen, strandwallen en strandvlaktes en polders is ontstaan. Wind en water hebben hierbij een grote rol gespeeld, gevolgd door menselijke invloed (de ontginningen) en agrarisch gebruik dat geleid heeft tot het cultuurlandschap.

² Tot het groen in Wassenaar worden gerekend: de drie landschappen (duinen, strandwallen- en strandvlakteslandschap en het zeekleilandschap), met de bossen, duinen, weides, plantsoenen ect. de groenstructuur van lanen en wijkparken en de waterstructuur. Sportvelden zelf horen niet bij dit groen; de structuren van bomen en struiken langs de sportvelden wel. Golfterreinen horen ook tot het groen.

In onderstaande afbeelding is de opeenvolging van landschappen schematisch weergegeven. Wassenaars bebouwd gebied is het noordelijke grijze vlak in de groene strook.

Afbeelding 2: Bron: Brons + Partners: Landschapsontwikkelingsplan Duin Horst & Weide, de sleutel tot uitvoering, Inventarisatie & analyse, november 2010. (Geel: duin, Groen: horsten met landgoederenzone, Blauw: weide)³

De duinen

Het duingebied van Wassenaar kent een lange ontginningsgeschiedenis. In eerste instantie werden er kleine akkers aangelegd voor de teelt van aardappelen. Daarnaast heeft er vanaf het eind van de 19^e eeuw waterwinning plaatsgevonden. Ook werd het duinzand afgegraven voor woningbouw elders. Rond 1900 was tot slot de schelpenvangst een belangrijke bron van inkomen.

Ondanks deze ingrepen resteert er een uniek duingebied met een hoge natuurwaarde dat tegenwoordig vooral vanuit recreatief oogpunt interessant is. Daarnaast wordt het duingebied nog steeds gebruikt voor (drink)waterwinning.

De duinen hebben een eigen unieke flora en fauna, waarbij er binnen de duinen ook weer verschillende zones zijn: de zeereep, het buitenduin en het binnenduin. Meijndel en Berkheide die binnen deze zone liggen, zijn sinds 2013 aangegeven als Natura 2000-gebied.

Bijlage 4 beschrijft de aanwezige flora en fauna in de duinen en in het Natura 2000-gebied.

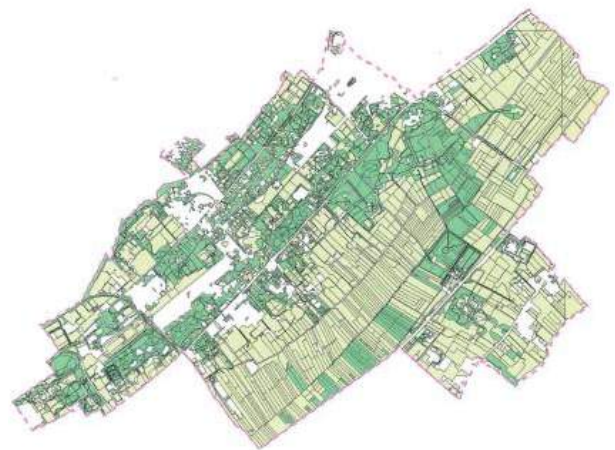
³ Duin Horst & Weide is het gebied van de Pact van Duivenvoorde gemeenten Wassenaar, Leidschendam-Voorburg en Voorschoten. Vanaf 2001 werken deze gemeenten samen aan het vitaal, authentiek en hier en daar toegankelijk maken van Duin Horst & Weide.

Strandwallen en strandvlaktes

Het landschap van strandvlaktes en strandwallen is cultuurhistorisch van belang omdat het jarenlang onveranderd is gebleven. Het gebied in Wassenaar is het meest in tact gebleven strandwallenlandschap tussen Den Haag en Haarlem. Bijzonder in Wassenaar is bovendien de herkenbaarheid van het ontginningspatroon binnen de landschapsstructuur. Ook uniek is de nog bestaande groene verbinding tussen de duinen en het Groene Hart.

Op de strandwallen vond waarschijnlijk vanaf 2000 voor Chr. de eerste bewoning in het gebied plaats. Aanvankelijk waren dit eenvoudige nederzettingen. Rond 1200 kwamen er kastelen en vanaf de 17^e en 18^e eeuw werden er landgoederen en buitenplaatsen gesticht. Wassenaar is een belangrijk onderdeel van een landgoederenzone die loopt van Den Haag tot Haarlem.

Nagenoeg alle buitenplaatsen en landgoederen in de landgoederenzone hebben momenteel de status van rijksmonument, omdat sprake is van een bijzonder gebouw in samenhang met de parkstructuur en de totale landschappelijke inbedding er omheen. Om deze waarden duurzaam te behouden is het gebied van Wassenaar (samen met het buitengebied van Voorschoten en Leidschendam-Voorburg) in 2007 aangewezen als beschermd dorpsgezicht. In totaal gaat het om een gebied van 28 vierkante kilometer.

Afbeelding 3: Begrenzing beschermd dorpsgezicht Landgoederenzone Wassenaar, Voorschoten, Leidschendam-Voorburg. Bron: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

In de 20^e eeuw zijn veel landgoedbossen en buitenplaatsen ten behoeve van woningbouw verkaveld (zogenaamde woonbossen). Tegenwoordig vinden we daarom vooral extensief bebouwde woonwijken op de strandwallen, bijvoorbeeld Rijksdorp en de Kieviet.

Het grootste deel van het bos op de strandwallen is momenteel in handen van particulieren. Voor een gedeelte is het opengesteld voor het publiek.

Boerderijen werden op de overgang van strandwal naar strandvlakte gebouwd. De strandvlaktes zijn vaak nog te herkennen aan de weilandfunctie, bijvoorbeeld ten oosten van de Schouwweg. Hier en daar zijn in het grasland hakhoutbossen te vinden. Een voorbeeld van een dergelijk grasland is de Duivenvoordse- en Veenzijdse polder, die in sterk contrast staat met het verstedelijkte landschap er om heen. Hier is unieke flora en fauna (vooral vogels) te vinden. Een beschrijving van de flora en fauna staat in bijlage 4.

Afbeelding 4: Locatie Duivenvoordse en Veenzijdse polder.
Bron: Bonneblad, 's-Gravenhage, 1876, kaartnr. 440, kadaster

In bijlage 3 wordt uitgebreider ingegaan op de menselijke invloed die heeft geleid tot het huidige ontginnings- en bewoningspatroon.

Naast de landgoederenzone met extensieve bebouwing kent Wassenaar in het strandwallen en strandvlaktenlandschap, wijkparken en andere groengebieden. Al deze gebieden samen dragen bij aan de groene uitstraling van Wassenaar en zijn belangrijk voor het welzijn van mens en dier. Er kan worden gewandeld of gespeeld, het park is een rustpunt in een verder bebouwde omgeving en bewoners zijn vaak gehecht aan deze groene oases.

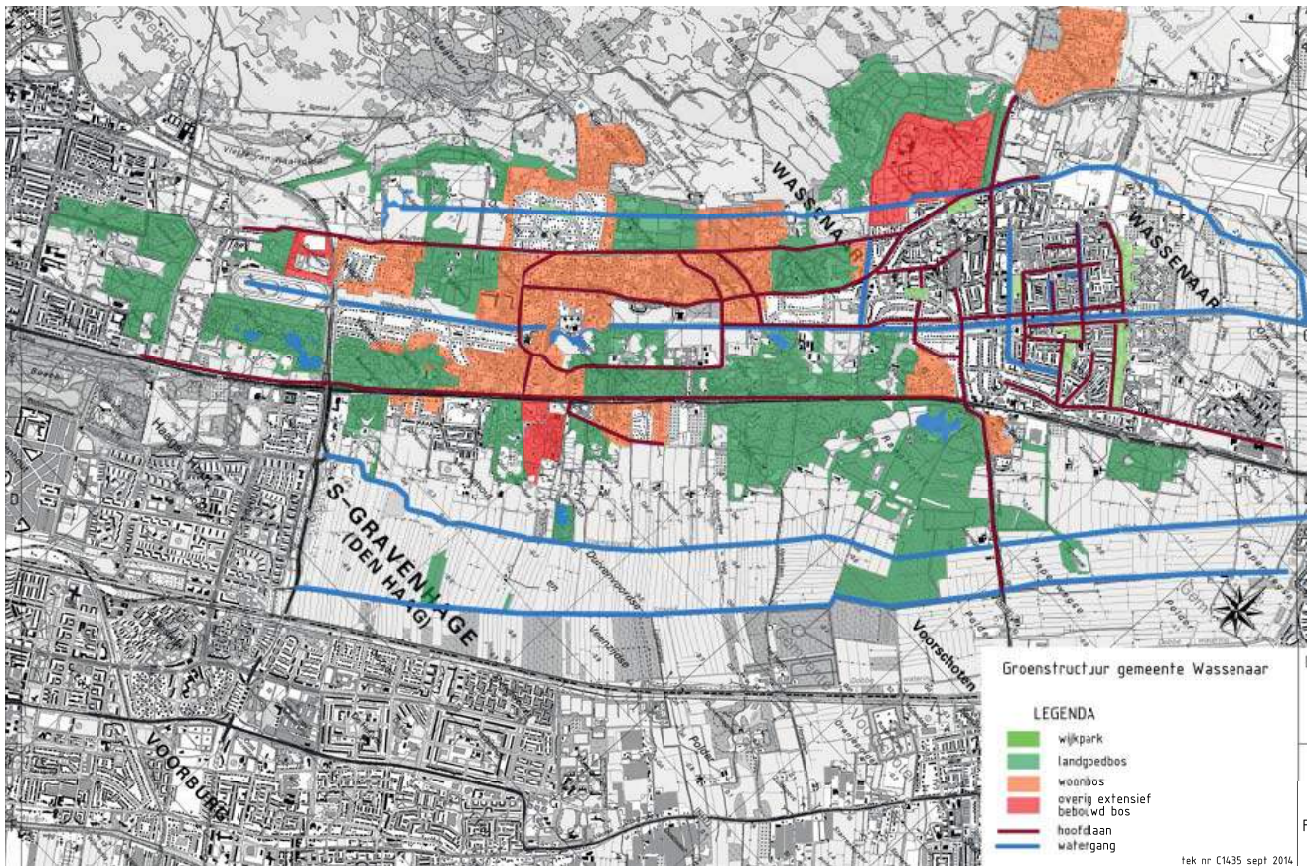
Grotere wijkparken zijn het park Deijleroord, het Weteringbos/ter Weer en het Berkheiveld ten noorden van het centrum. Het Berkheiveld is onderdeel van een voormalige buitenplaats. Verder is er een park tussen het Weteringpark en het Van Polanenpark (Randpark). Ook zijn er groene gebieden op het knooppunt van de laanbomenstructuur, bijvoorbeeld het Hofcampveld, het Rozenplein en de Schaepmanweg. Tot slot fungeren park De Kievit, het Wilhelminapark en het Burchtplein ook als groengebieden waar gerecreëerd wordt. Deze parken en groene gebieden zijn als het ware de groene longen tussen of in de woonwijken en vormen een onmisbaar onderdeel van de groene structuur van Wassenaar.

Kenmerkend voor Wassenaar is de structuur van lanen en laanbomen. Op afbeelding 5 zijn de lanen in donkerrood aangegeven. Een groot aantal lanen vormen de dragers van het groen in Wassenaar. Het gaat om lanen die:

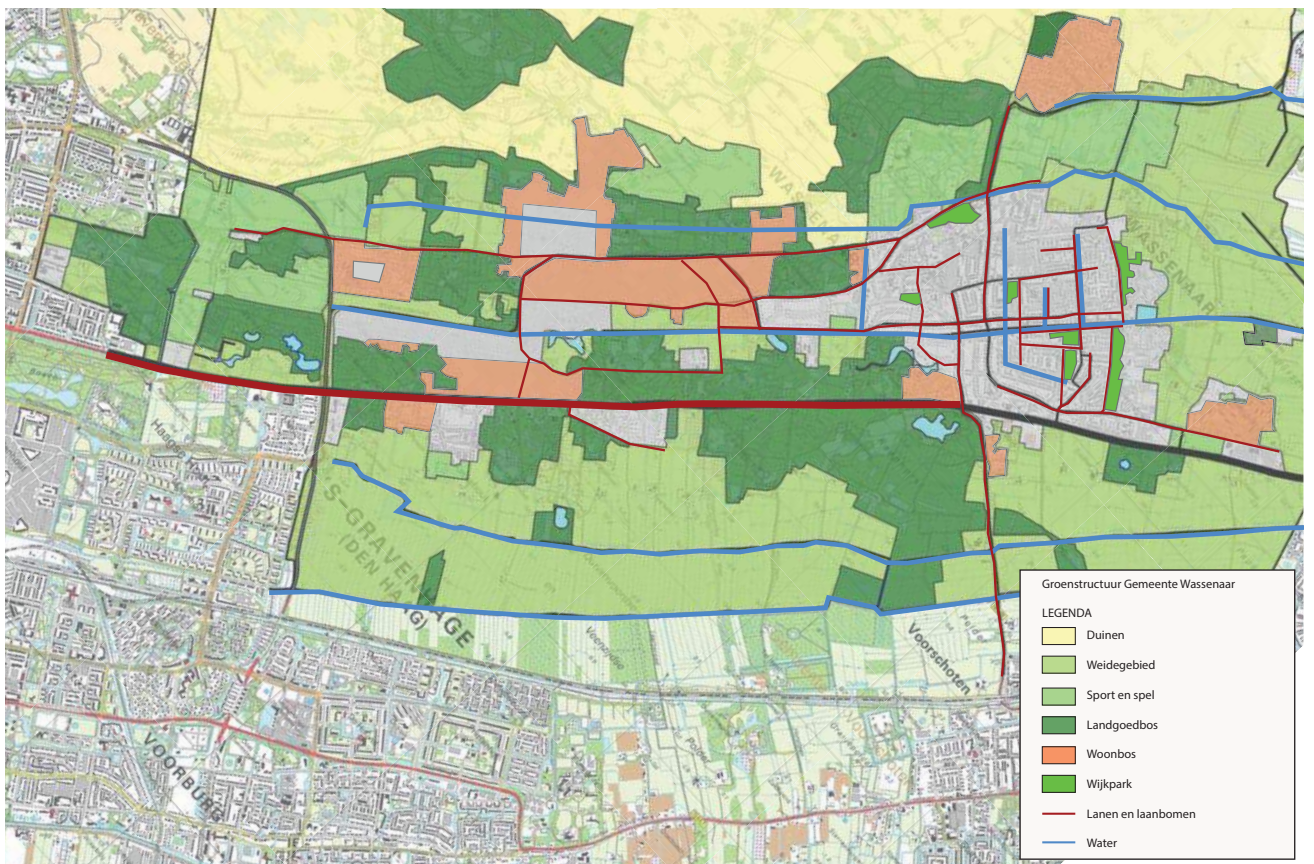
- Deel uitmaken van de structuur van strandwallen en strandvlaktes. Deze lanen hebben vaak een grote cultuurhistorische waarde. Een voorbeeld is de Schouwweg, de Groot Haesebroekseweg, de Backershagenlaan en de Jagerslaan;
- En/of de hoofdverkeersaders begeleiden. Een voorbeeld is de Rijksstraatweg;
- En/of deel uitmaken van de stedenbouwkundige structuur. Deze lanen dragen bij aan de herkenbaarheid van het stedelijk weefsel. Een goed voorbeeld hiervan is de Cranenburchlaan;
- En/of deel uitmaken van een historische structuur, buitenplaats of boerderij.

De lanenstructuur, de landgoederenzone, de woonbossen, de wijkparken en de andere groengebieden in het strandwallen- en strandvlaktengebied vormen tezamen de kracht van het groen in Wassenaar. Op afbeelding 5 is goed te zien waar de landgoederenzone met de extensief bebouwde woonwijken zich bevindt. Oranje geeft het woonbos aan, donkergroen de landgoedbossen.

Voor een beschrijving van de in de landgoederenzone aanwezige flora en fauna wordt verwezen naar bijlage 4.

Afbeelding 5: Groenstructuur gemeente Wassenaar in 1993
Bron: Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurvisie 1993

Afbeelding 6: Groenstructuur gemeente Wassenaar in 2015

Zeekleilandschap

Het zeekleilandschap wordt gekenmerkt door openheid, een slagenverkaveling en grasland. Het landschap is in grote lijnen vergelijkbaar met de polders van de strandvlakten. De zeekleipolders zijn te vinden aan de Leidse kant van Wassenaar (de Ommedijksepolder en de Ruigelaansepolder). Dankzij het beleid van het rijk om dit gebied aan te wijzen als rijksbufferzone en het daarbij aansluitende beleid van de gemeente Wassenaar, zijn deze polders niet bebouwd en kan men de ontstaansgeschiedenis en de cultuurhistorie terug zien in het landschap.

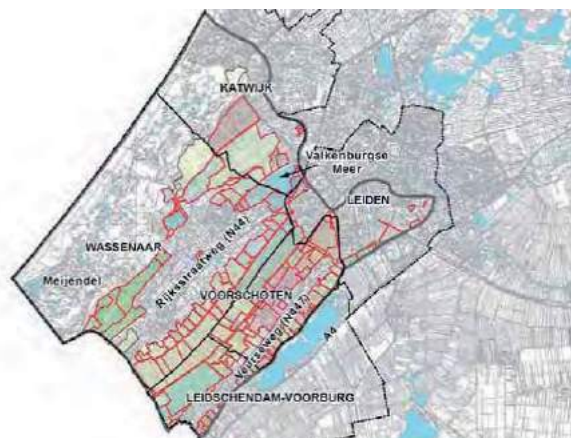
Door de provincie is besloten om de Ecologische hoofdstructuur (EHS) op dit gebied te behouden. De ecologische verbindingzone wordt mede door de faunapassage op en onder de A44 in de toekomst versterkt.

In bijlage 4 is beschreven welke flora en fauna voorkomt in het zeekleilandschap en welke flora en fauna naar verwachting gebruik gaat maken van de faunapassage.

1.3 Water⁴

Naast 'groen' vormt ook 'water' een belangrijk aspect van onze leefomgeving. Wassenaar ligt aan de Noordzee. De Wassenaarse duinen leveren ons drinkwater. Weteringen⁵, sloten en vijvers hebben een rol als waterberging en water speelt een belangrijke rol in diverse recreatievormen, waaronder strandrecreatie. Naast de fysieke aanwezigheid van water (de waterkwantiteit) is ook de waterkwaliteit van groot belang, voor zowel mens, dier als plant.

Wassenaar maakt onderdeel uit van het watergebiedsplan Zuidgeest, opgesteld door het Hoogheemraadschap van Rijnland⁶. Daarnaast hoort een klein deel van het Wassenaars grondgebied (bij de Landscheiding) tot het Hoogheemraadschap van Delfland.

Afbeelding 7: Grens watergebiedsplan Zuidgeest.

Niet alleen de hoogheemraadschappen hebben een taak op watergebied. Ook gemeenten hebben een taak. Binnen vijf jaar na het inwerking treden van de Wet gemeentelijke watertaken op 1 januari 2008 moeten gemeenten een breed gemeentelijk rioleringsplan (GRP) hebben. Hierin moet het gemeentelijk beleid ten aanzien van hemelwaterlozingen zijn verwoord. Onderdeel hiervan is het aangeven voor welke gebieden en/of in welke situaties aanvullende regels nodig zijn voor hemelwaterlozingen op riolering of op het oppervlaktewater.

⁴ Bronnen: Landschapontwikkelingsplan Duin Horst & Weide (inventarisatie en analyse). Watergebiedsplan Zuidgeest, Inventarisatie & knelpuntenanalyse, dec. 2010 van Hoogheemraadschap van Rijnland. Bestemmingsplan Landelijk Gebied april 2015.

⁵ Weteringen, wateringen en waterlopen worden in dit document door elkaar gebruikt en hebben in dit document dezelfde betekenis.

⁶ Een watergebiedsplan is een integraal waterhuishoudingsplan voor een gebied. In dit integrale plan wordt onderzocht en bepaald hoe de inrichting en het beheer van het gebied geoptimaliseerd kunnen worden.

Uitgangspunt hierbij is dat perceeleigenaren het hemelwater zoveel mogelijk op het eigen perceel moeten afvoeren. Gemeenten moeten bepalen in welke situaties zij redelijkerwijs van perceeleigenaren mogen verwachten dat zij het hemelwater zelf verwerken.

Bij de gemeentelijke afwegingen hierover spelen factoren als de aanwezigheid van oppervlaktewater, ruimte en het aanwezige gemeentelijk rioolstelsel (gemengd of gescheiden) een rol.

Wassenaar maakt in 2015/2016 een verbreed gemeentelijk rioleringsplan.

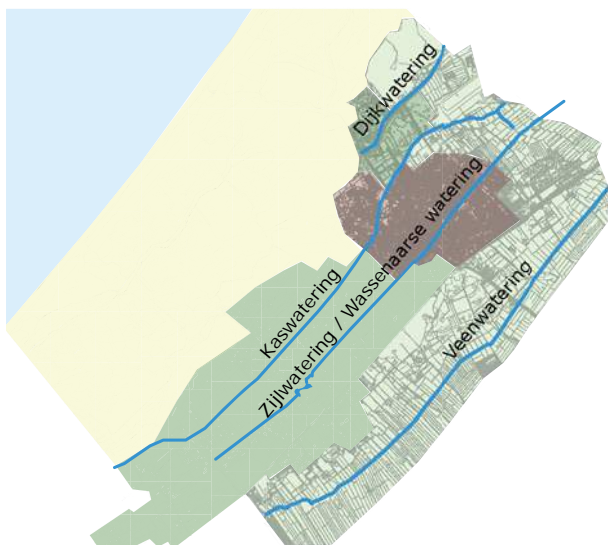
Strandwallen en strandvlakten

Het landschap van de strandwallen en strandvlakten wordt gekenmerkt door wateringen die parallel lopen aan de kustlijn. Deze wateringen liggen allemaal in de strandvlakten. In deze lager gelegen gebieden komt kwel vanuit de strandwallen en de duinen omhoog. De wateringen werden, voordat er wegen waren aangelegd, gebruikt als transportader voor goederen en grondstoffen en voor afwatering.

Polders en boezemwateren

Waterlopen kunnen onderverdeeld worden in poldersloten en boezemwateren. Een polder is een gebied waar de waterstand kunstmatig wordt geregeld. Boezemwateren worden gebruikt voor het opvangen van overtollig polderwater. Vanuit het boezemwater wordt geloosd op rivieren en/of zee.

Binnen de gemeente horen de Grote of Valkenburgse watering, de Kaswatering, de Zijlwatering, de Veenwatering tot de boezemwateren. De volgende afbeelding toont de belangrijkste boezemwatergangen.

Afbeelding 8: De belangrijkste boezemwatergangen: Bron: Watergebiedsplan Zuidgeest, boezemstelsel

Polderwateren komen onder meer voor in de polder Zuidwijk, Kokshoornpolder, Oostdorperpolder, de Papeuwegsepolder, de Stevenshofjespolder, de Ommedijksepolder, de Ter Weerpolder en de Duienvoordse- en Veenzijdse polder. Kenmerkend voor de polders is dat de boezemwateren hoger liggen dan het maaiveld van de polder. Vaak staat het water in de poldersloten slechts enkele decimeters onder het poldermaaiveld. Hiermee wordt verdere inklinking van het landschap zoveel mogelijk voorkomen.

Waterkwantiteit

Het is voor zowel de landbouw als de groengebieden en laanstructuren van belang dat er sprake is van een optimale grondwaterstand. Sterk fluctuerende grondwaterstanden kunnen een bedreiging vormen voor gewassen en het bomenbestand. Om grote peilstijgingen te voorkomen, moet er voldoende 'open water' in een gebied aanwezig zijn.

Een optimale grondwaterstand wordt gedefinieerd als de grondwaterstand waarbij de laagste droog- of natschade optreedt. Door het Hoogheemraadschap wordt onderzoek gedaan hoe deze optimale stand kan worden bereikt. Hiervoor moeten mogelijk peilbesluiten geactualiseerd en/of herzien worden. Daarnaast worden hydraulische knelpunten door het Hoogheemraadschap aangepakt en ontsnipperingsmaatregelen getroffen. Knelpunten zijn onder andere aan de orde in de Ommedijksepolder, de Oostdorperpolder en de Ruigelaansepolder.

Voor stedelijk gebied is een minimale ontwateringsdiepte van 0,70 m. onder maaiveld de richtwaarde. Voor het duingebied moet een afweging gemaakt worden tussen de drinkwaterwinning en de eisen vanuit de natuurwetgeving (Natura 2000-gebied) om tot een optimale grondwaterstand te komen.

In boezemwateren kan een te hoge grondwaterstand een mogelijk risico vormen voor de stabiliteit van boezemkades en/of overstroming van deze boezemkades veroorzaken. Overigens vormt droogte een nog groter risico voor de stabiliteit van kades.

De boezemkades in Wassenaar hebben tevens een regionale waterkeringsfunctie. Voor de komende jaren staan er geen dijkverbeteringen gepland, kadeonderhoud is wel aan de orde.

Binnen het grondgebied van het Hoogheemraadschap van Rijnland is de bergingscapaciteit van het boezemwater op orde voor het klimaat in 2050. Wel zijn er enkele knelpunten wat betreft de afvoercapaciteit.

Waterkwaliteit

Er is een aantal indicatoren dat iets zegt over de waterkwaliteit. Enerzijds is dit de chemische waterkwaliteit, waarbij wordt gekeken naar de hoeveelheid chloride, fosfaat, stikstof en zuurstof in het water en naar de mate van doorzicht en de zuurgraad. Verder zegt de ecologische toestand iets over de waterkwaliteit. Voor het hele plangebied van het watergebiedsplan Zuidgeest geldt dat sprake is van een overschrijding van de normen voor stikstof en fosfaat.

De Europese Kaderrichtlijn water gaat over de waterkwaliteit en heeft doelen gesteld over een goede ecologische en chemische toestand van het water in 2027. Het Hoogheemraadschap van Rijnland is verantwoordelijk voor de boezemwateren.

Rijnland maakt hierbij onderscheid in KRW waterlichamen en 'overig water'. In Wassenaar liggen 2 KRW waterlichamen: Wateringen Wassenaar en Valkenburg & Berkheide Meijndel. Hiervoor zijn doelen opgesteld welke in 2027 (3^e planperiode) gehaald moeten zijn. De polders en ander water in Wassenaar vallen onder 'overig water'. Hier zijn nog geen doelen voor opgesteld; dit volgt nog in 2015. Rijnland is overal waterkwaliteitsbeheerder, maar uitvoering en/of verantwoordelijkheid kan bij particulieren of gemeenten liggen.

Meijndel en Berkheide vallen onder de verantwoordelijkheid van Dunea. Ook voor deze gebieden zijn maatregelen vastgesteld die worden uitgevoerd.

Waterbeleving

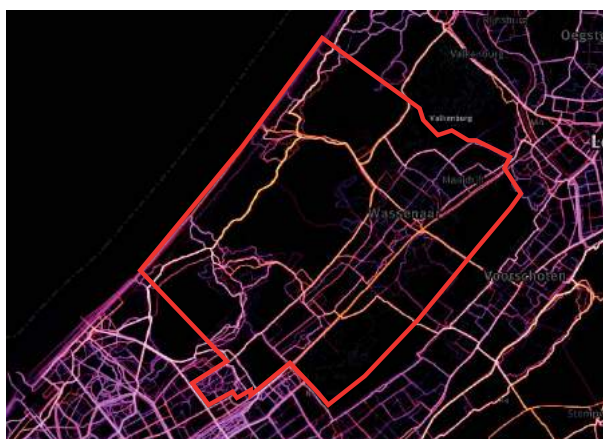
De wateringen in Wassenaar zijn een belangrijk onderdeel van de landschapsstructuur van Wassenaar en hebben grote recreatieve waarde voor wandelaars en fietsers. Deze potentie wordt op het ogenblik echter nog onvoldoende benut. Ook de vijvers op landgoederen en in parken dragen bij aan een recreatieve waterbeleving, maar zijn lang niet bij iedereen bekend.

Tot slot spelen havens een belangrijke rol bij de waterbeleving. Wassenaar kent drie havens. Eén ligt er in het centrum van Wassenaar. Rondom deze haven zijn horeca en winkels gelegen. Deze plek heeft potentie om aantrekkelijker te worden. In de Economische visie wordt verder ingegaan op kansen die hier liggen. Daarnaast heeft Wassenaar de zogenaamde 'nieuwe binnenhaven' aan de Wassenaarse Zijl met een verbinding naar de Oude Rijn en een haven van de Marine Watersport Vereniging die gelegen is aan de tankgracht in de Groene buffer.

1.4 Recreatie⁷

Wassenaar is een gemeente met veel natuurgerichte recreatie, waarbij natuur vaak gecombineerd wordt met cultuurhistorische hoogtepunten. Het prachtige gebied met duinen, strandwallen en strandvlaktes en het zeeleilandschap heeft verschillende kenmerken, die zich hier goed voor lenen. In Wassenaar zijn bijvoorbeeld veel gemarkeerde wandel- en fietsroutes, waaronder een Langeafstandswandelpad (LAW). Daarnaast zijn er een wandelknooppuntennetwerk en een fietsknooppuntennetwerk. Befaamd is een wandeling bij Meijndel gevolgd door een bezoek aan de pannenkoekenboerderij en het bezoekerscentrum De Tapuit. Daarnaast heeft Wassenaar een uitgebreid netwerk van ruiterroutes.

Er zijn geen cijfers bekend van aantallen wandelaars, fietsers, ruiters en kanoërs. Wel is op onderstaande afbeelding een beeld van hardlopers (roze), fietsers (oranje) en wandelaars te zien, verzameld door RunKeeper. Hoe feller de kleur des te meer gebruikers van die route.

Afbeelding 10: Beeld samengesteld op basis van de gegevens van de app RunKeeper

Naast wandelen en fietsen wordt het water ook veel gebruikt voor diverse vormen van natuurgerichte recreatie. De goed vertakte waterstructuur, diep en ondiep, biedt mogelijkheden voor de sportvisserij en bij vorst voor schaatsers. Over de Zijlwatering loopt een kanoroute richting het Valkenburgse meer. Daarnaast kan men kanoën over de Veenwatering door de Papenwegsepolder.

Verder heeft Wassenaar een strand met diverse strandtenten bij de Wassenaarse Slag en een rustiger strand bij Meijndel (zee).

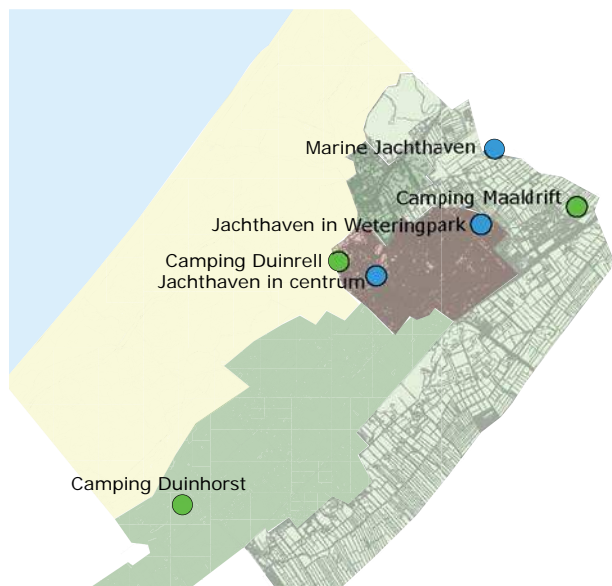
⁷ Brons en partners: Landschapsontwikkelingsplan Duin Horst & weide, 2012; Startnotitie recreatie, door de raad vastgesteld februari 2014; Notities Dunea, staatsbosbeheer; Groene Kaart Duin Horst & weide uitgegeven door de Agrarische natuurvereniging Santvoorde.

Afbeelding 11: Een recreatiekaart van Wassenaar en omgeving. Duin, Horst en Weide, Santvoorde

De gemeente heeft drie jachthavens binnen haar grondgebied: aan de Wassenaarse Zijl, in het centrum (met beperkte horeca en detailhandel) en aan de rand van Vliegveld Valkenburg.

Voor toeristen heeft Wassenaar, drie campings (Duinhorst, Maaldrift en Duinrell), enkele hotels en veel horeca. De horeca is vooral geconcentreerd in het centrum, in Meijndel en langs de Wassenaarse Slag.

Afbeelding 12: De jachthavens en campings in Wassenaar

Duinrell is één van de grote attracties binnen de gemeente die veel toeristen trekt. Ook op het gebied van sport heeft Wassenaar van alles te bieden: zes golfclubs met evenveel groene terreinen, enkele voetbalclubs, hockeyverenigingen, de draf- en renbaan Duindigt en een handboogschietvereniging.

Ook heeft de gemeente een aantal culturele bezienswaardigheden binnen haar grenzen liggen, zoals museum Voorlinden met moderne kunst (opening in 2015), het automuseum van Louwman (ligt in Den Haag op de grens met Wassenaar) en diverse galeries.

1.5 Verband tussen groen, water en recreatie.

Wassenaar is aantrekkelijk om te recreëren door zijn unieke opeenvolging van landschapstypen en zijn ligging binnen de drukke Randstad. Elke landschapstype heeft zijn eigen vorm van natuurgerichte recreatie. Op het strand is het zomers druk met zonzonbidders, terwijl het in de winter gebruikt wordt om even uit te waaien. In de duinen kan men wandelen, fietsen en paardrijden. De landgoederenzone biedt weer een heel andere aanblik, waarin ook aantrekkelijke wandel- en fietsroutes zijn gelegen. Juist deze gevarieerdheid in groen is de kracht van Wassenaar.

De polder- en weidegebieden zijn minder toegankelijk maar zijn vanaf de rand goed beleefbaar. Met een verrekijker kan men er bijvoorbeeld weidevogels spotten.

Over de wateringen kan gekanoed worden. Ook zijn deze waterlopen in trek bij vissers.

Soms conflicteert de recreatie met andere belangen, zoals agrarische en natuurbelangen. Zo verstoort wandelen of kanoën in een weidevogelgebied de weidevogels. Ook zijn agrariërs lang niet altijd blij met mensen die hun honden uitlaten tussen hun koeien.

Het behoud en versterking van groen en water is voor alle bewoners van Wassenaar en de regio van belang en geeft Wassenaar een unieke positie in de Randstad.

2. Analyse

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken. Deze zijn gebaseerd op:

1. een evaluatie van het huidige Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurplan uit 1993 (bijlage 7);
2. de Toekomstvisie van Wassenaar; voor zover van toepassing op groen, water en recreatie;
3. de resultaten van de SWOT-avond van 2 oktober 2014. Hieraan heeft een aantal Wassenaarse maatschappelijke organisaties deel genomen (bijlage 6);
4. de opmerkingen van de raads werkgroep structuurvisie van 4 maart 2015;
5. een analyse van maatschappelijke ontwikkelingen en het groen-, water- en recreatiebeleid in Wassenaar. Bijlage 5 gaat uitvoerig in op deze ontwikkelingen;
6. een analyse van de subdoelen zoals opgenomen in de startnotitie.

Analyse van Wet-en regelgeving

Sinds het Groenstructuurplan uit 1993 is er het één en ander veranderd aan wet- en regelgeving: door het in werking treden van de Flora- en faunawet in 2002 is de bescherming van planten- en diersoorten aangescherpt. In 1998 is daarnaast de Natuurbeschermingswet van kracht geworden. Deze regelt de bescherming van gebieden en bepaalt dat voor activiteiten die een effect kunnen hebben op de flora en fauna in een beschermd gebied, een vergunning nodig is. In het verlengde hiervan zijn Meijndel en Berkheide definitief tot Natura 2000-gebied aangewezen.

Een nieuwe ontwikkeling in het Rijksbeleid is dat bij het bereiken van natuurdoelen gekeken wordt naar de combinatie en interactie tussen natuur, landbouw, landgoederen, recreatie, waterwinning, steden, bedrijventerreinen, waterwegen etc. Dit betekent dat de focus op alleen natuur is losgelaten. Dit biedt kansen voor ontwikkelingen in de nabijheid van Natura 2000-gebieden als Meijndel en Berkheide.

Verder is Wassenaar jarenlang onderdeel geweest van de rijksbufferzone Den Haag – Leiden – Zoetermeer. Dit beleid had tot gevolg dat deze zone niet verder verstedelijkte. Dit heeft tot positief gevolg gehad dat de gebieden rondom Wassenaar groen zijn gebleven.

Het rijk heeft inmiddels alle rijksbufferzones opgeheven. De verantwoordelijkheid is daarnaast overgegaan van het rijk naar de provincie. Vooralsnog zijn geen grote wijzigingen doorgevoerd en houdt ook de provincie vast aan een groene buffer/groengebied in Wassenaar (Visie Ruimte en Mobiliteit en Beleidsvisie Groen).

2.2 Groen

Wassenaar is van oudsher een groene gemeente. Ook de afgelopen 20 jaar (de periode van het vigerende Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurplan) heeft Wassenaar veel van haar groene waarden behouden. De aantrekkingskracht wordt gevormd door de unieke opeenvolging van landschappen: een duinenrij, een landschap met strandwallen en strandvlaktes, waarin de landgoederen zich bevinden en de zeekeleipolders.

Duinen⁸

Het karakter van de duinen staat onder druk door de overwoekering door duindoorns. Dit betekent een ongewenste vergroening. Bovendien leidt het tot minder verstuing, wat juist een belangrijk kenmerk is van de duinen. Dunea en Staatsbosbeheer hebben dit gesignaleerd en treffen thans maatregelen om dit effect teniet te doen en het oorspronkelijke duinlandschap met stuivende duinen weer terug te brengen. Dit wordt gedaan door de duindoorns te verwijderen en de voedingsrijke bovenlaag af te voeren.

Strandwallen/strandvlaktes

Ook in het landschap van strandwallen en strandvlaktes treden veranderingen op. Uit een inventarisatie van aanvragen voor een omgevingsvergunning en principeverzoeken blijkt dat met name voor het woonbosgedeelte verzoeken worden ingediend om een kavel te splitsen om vervolgens een extra huis te kunnen bouwen. Een ander voorbeeld is het cultiveren van groen bij sportverenigingen en aanleg van wegen wat leidt tot een afname van het oppervlakte groen. Dit gaat ten koste van het groen en heeft daarmee ook effect op de leefomgeving van kleine dieren. Ook is verdichting een bedreiging voor de beleving van het nog redelijk intacte open weideland-schap dat Wassenaar zo uniek maakt.

Verstening van particuliere tuinen en daarmee afname areaal groen⁹

Het is een trend dat steeds meer mensen het groen in hun tuin vervangen door stenen en/of een terras. Het gevolg hiervan is een afname van het groen en een grotere piekbelasting van het riool. Doordat er te veel water in één keer wordt afgevoerd en er te weinig buffercapaciteit in de bestrate tuinen is om het water vast te houden, treedt daarnaast ook verdroging op.

In Wassenaar komt verstening van tuinen ook voor. Als gemeente kan deze ontwikkeling worden tegengegaan door een aanlegvergunning verplicht te stellen voor het helemaal/gedeeltelijk bestraten van een tuin.

⁸ Artikel in *Leids Dagblad* 25 nov. 2014: *Zeereep naar enthousiaste kapper. Interview met Mark Kras, boswachter.*

⁹ Artikel in *Elsevier*. *Meer overstromingen door verstening tuinen? Door Jens Pauw, waarbij verschillende bronnen zijn geraadpleegd, waaronder RIONED.*

In bestemmingsplannen is al een verbod op het bestraten van voortuinen opgenomen. Verder kan door middel van voorlichting duidelijk worden gemaakt wat de effecten van verstening van tuinen zijn op de waterafvoer.

Kwaliteit landgoedbossen¹⁰

Een verbeterpunt voor de komende jaren is de aanpak van de afnemende kwaliteit van landgoedbossen van de gemeente en van particulieren. De meeste landgoedbossen zijn volgens een bepaald ontwerp aangeplant. Dit ontwerp is niet altijd meer zichtbaar doordat bomen en struiken flink zijn gegroeid, er beplanting is verdwenen of juist is toegevoegd, er hekken zijn geplaatst, er verwildering is opgetreden enz. Om te zorgen dat het oorspronkelijke ontwerp weer zichtbaar wordt, is per landgoed een cultuurhistorische analyse nodig van het oorspronkelijk ontwerp. Vervolgens moet een visie met beheerplan worden opgesteld met aanbevelingen voor de herinrichting (al dan niet met eigentijdse toevoegingen), onderhoud en beheer. Van belang is hierbij ook naar de natuurwaarden te kijken en deze mede af te wegen in de keuze van maatregelen. Een eerste aanzet hiervoor is opgenomen in de Startnotitie Visie op beheer en instandhouding van groene rijksmonumenten in bezit van de gemeente Wassenaar (2010).

Hierbij is het ook van belang dat de gemeente een beeld heeft hoe particuliere eigenaren gestimuleerd dan wel ondersteund kunnen worden om zelf het onderhoud op te pakken. Afgewogen moet worden hoe ver de bemoeienis van een gemeente met particulier bezit gaat.

Deze vraag is ook aan de orde met betrekking tot het kapvergunningstelsel dat in de Algemene Plaatselijke Verordening is opgenomen. Er worden regelmatig verzoeken ingediend voor het kappen van één of meerdere in het woonbos. Dit leidt tot verschraving van het woonbos. Het kapvergunningstelsel werkt als volgt: op dit moment moet voor elke boom met een diameter van meer dan 10 cm. een kapvergunning worden aangevraagd. Dit levert druk op voor bewoners. Anderzijds is het gemeentelijk beleid gericht op behoud van het groen. Onderzocht moet worden wat de voor- en nadelen zijn van liberalisering van het kapvergunningstelsel en op welke wijzen dat kan worden ingericht, zodat het groenareaal in stand blijft en zo mogelijk versterkt wordt.

Laanbomenstructuur

Eén van de sterke punten van het groen in Wassenaar is de laanbomenstructuur. Deze lanen vormen een belangrijke drager van de groenstructuur in de gemeente. De laanbomenstructuur is tot stand gekomen op basis van een bepaalde ontwerpgedachte.

¹⁰ Startnotitie Visie op beheer en instandhouding van groene rijksmonumenten in bezit van de gemeente Wassenaar

Vaak worden de lanen gevormd door inheemse soorten als kastanjes, lindes, eiken of beuken.

Bij vervanging van bomen aan de lanen is er een aantal dilemma's:

- moet bij de vervanging van zieke bomen of bomen die een gevaar vormen voor het verkeer, alleen de bewuste boom worden vervangen door één nieuwe jonge boom, of moet de hele rij worden vervangen? Een voordeel van vervanging van de hele rij is dat het ontwerp intact blijft. Consequentie is wel dat, zeker in de eerste jaren na de kap, het beeld drastisch verandert. De nieuwe kleinere bomen hebben namelijk nog niet de ruimtelijke impact die hun voorgangers hadden.
- is het mogelijk en wenselijk om een ander soort boom aan te planten als een hele rij vervangen gaat worden, bijvoorbeeld omdat die beter groeit en/of minder nadelen heeft?

Het gaat bij deze voorbeelden om een afweging tussen wat belangrijker is: vasthouden aan het oorspronkelijk ontwerp met bomen van gelijke leeftijd, waardoor kap van een hele laan nodig is, of accepteren dat er leeftijdsvariatie in een laan ontstaat, waardoor alleen de slechte bomen vervangen kunnen worden. In het eerste geval moet ook afgewogen worden bij welk percentage uitval een gehele laan gekapt gaat worden. Het uiteindelijke dilemma is een afweging tussen de korte en de lange termijn.

Onderhoudsniveaus groen¹¹

Gemeentelijk groen kan op verschillende wijzen onderhouden worden. Deze zogenaamde onderhoudsniveaus zijn vastgelegd in het Beheerplan Groen 2013-2017 van de gemeente Wassenaar. Bij de vaststelling van de programmabegroting van 2011 is bepaald dat het onderhoudsniveau voor heel Wassenaar op niveau c ligt en het onderhoud van bomen op niveau b. Dit betekent dat de frequentie van maaien, snoeien etc. omlaag is gegaan ten opzichte van de vorige periode. Het groen ziet er in het algemeen wat rommeliger uit. Dit leidt regelmatig tot klachten van burgers.

Een mogelijke oplossing is een differentiatie van onderhoudsniveaus naar gebieden. Het centrum waar veel mensen komen heeft dan een ander (hoger) onderhoudsniveau nodig, dan het landelijk gebied.

Bovenstaande onderwerpen komen terug in het hoofdstuk 'Visie'.

¹¹ Beheerplan groen 2013-2017, gemeente Wassenaar 'Onverschilligheid/onkunde/gebrek aan betrokkenheid van burgers/ jongeren en ambtenaren.', 'Groen krijgt te weinig prioriteit in beleid'. 'Stroperigheid doordat meerdere gemeenten en provincie betrokken zijn bij besluitvorming'. Deze drie citaten zijn afkomstig van verenigingen die op 2 oktober 2014 waren uitgenodigd om mee te denken over kansen, bedreigingen, sterke en zwakke punten van groen, water en recreatie in Wassenaar.

Zeekleilandschap

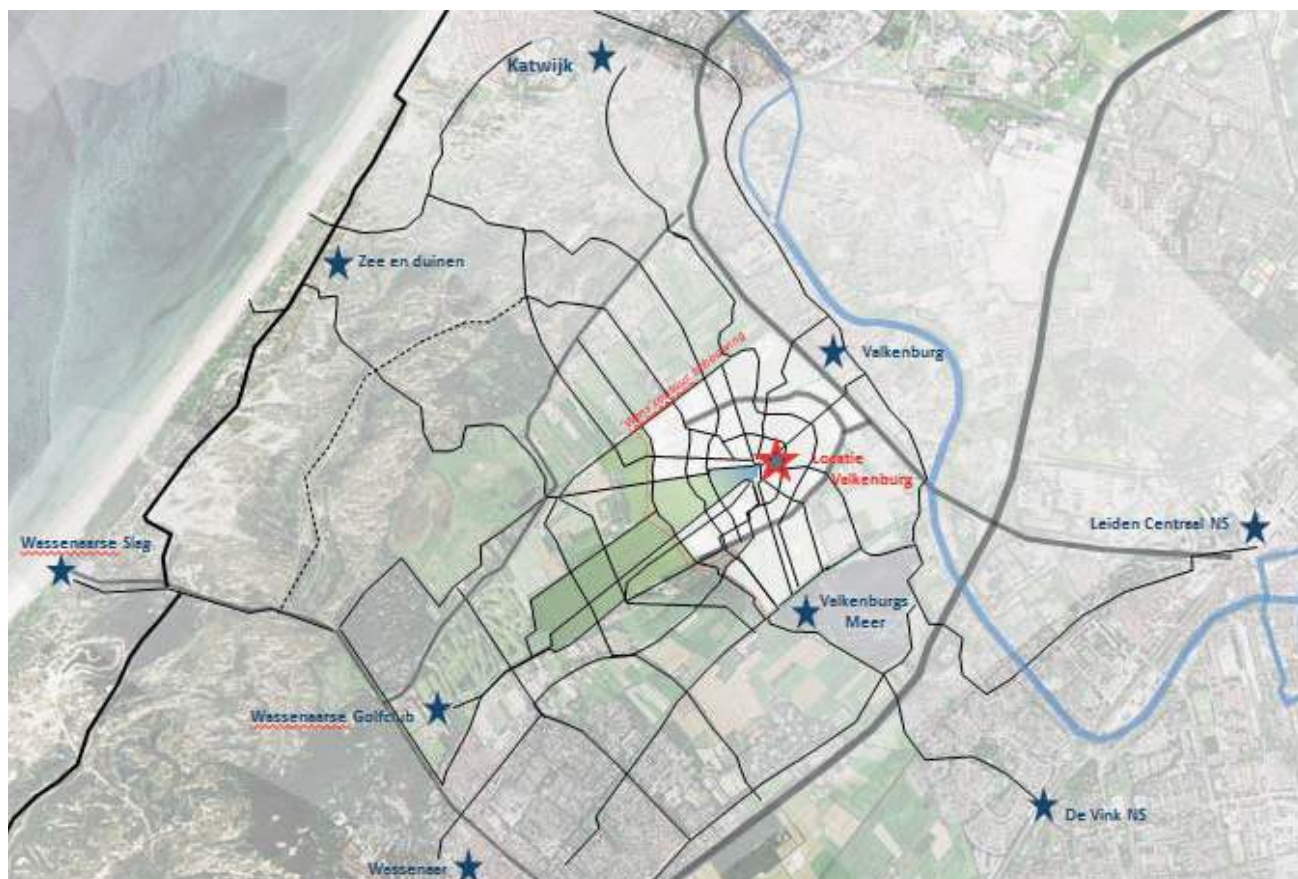
In het weidelandschap aan de kant van Leiden (de Papewegsepolder, Stevenshofjespolder, Ommediksepolder en Ruigelaansche- en Zonneveldsepolder) staan de komende jaren grote veranderingen op stapel. Het weidegebied zal kleiner worden als gevolg van de aanleg van de Rijnlandroute. Dit zal gevolgen hebben voor de weidevogelpopulatie. De Rijnlandroute is een nieuwe weg die de A4 met de A44 verbindt. Onderdeel hiervan is de aanleg van een verkeersknooppunt bij bedrijventerrein Maaldrift.

Daarnaast worden er woningen gebouwd op voormalig vliegveld Valkenburg, waardoor hier ook een stuk van het groene gebied verdwijnt.

Verder zal er over 20 tot 25 jaar zandwinning aan de Wassenaarse kant van het Valkenburgsemeer plaatsvinden, waardoor eveneens een stuk weidegebied verdwijnt. Deze ontwikkelingen leiden enerzijds tot het kleiner worden van de Groene Buffer¹². Anderzijds bieden de ontwikkelingen bij het Valkenburgsemeer ook kansen voor nieuwe extensieve recreatie in aansluiting op de bebouwing bij Valkenburg.

In de Groene Buffer wordt een ecologische verbindingszone aangelegd, die zal aansluiten op de nieuw aan te leggen faunapassage bij knooppunt Maaldrift. Dit biedt kansen voor flora en fauna zoals de boommarter, de hermelijn, de waterspitsmuis, de houtpantserjuffer, de gewone pad en de watervleermuis om vanuit Maaldrift de A44 over te steken naar de Papewegsepolder. In bijlage 5 zijn alle diersoorten genoemd die kunnen profiteren van de faunapassage.

Daarnaast is er in februari 2015 een intentieverklaring ondertekend door de provincie, landgoederen (Stichting Horst en Voorde) en het Hoogheemraadschap van Rijnland om invulling geven aan een ecologische verbinding tussen de Groene Buffer en kasteel Duivenvoorde.

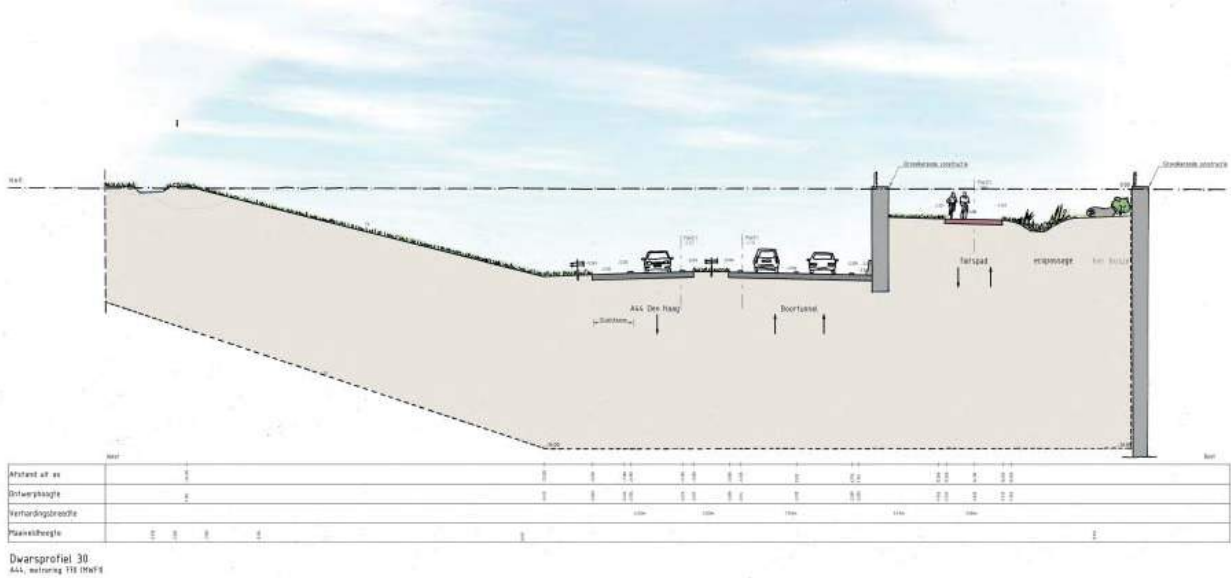

Afbeelding 13: Ontwikkelingen bij Valkenburg. Bron: Kuiper Compagnons

¹² De Groene Buffer ligt ten zuiden van de Locatie Valkenburg en vormt een buffer van groen tussen de bebouwing van Wassenaar en Katwijk.

Afbeelding 14: Verbeelding knooppunt met ecopassage en recreatieve verbinding, bron: prov. Zuid-Holland

Afbeelding 15: Doorsnede ter hoogte van ecopassage en recreatieve verbinding, knooppunt Ommedijk. Bron: MTD landschapsarchitecten

Beide afbeeldingen zijn impressies hoe de ecopassage met fietstunnel er waarschijnlijk uit gaan zien.

Veranderingen in agrarische sector ¹³

Veranderingen in de agrarische sector hebben eveneens gevolgen voor het landschap. Om te kunnen overleven, is schaalvergroting of verbreding van de bedrijfsvoering een essentiële voorwaarde. Gevolg van schaalvergroting is dat er nieuwe (grotere) stallen nodig zijn, die moeten worden ingepast in het landschap. Naar verwachting zal ook het loslaten van de melkquota leiden tot schaalvergroting met als gevolg een extra vraag naar grond. Een neveneffect hiervan kan een toename van het rijden tussen percelen

voor mest, gras ect. zijn. Bij verbreding komen er nevenactiviteiten naast de agrarische bedrijfsvoering, die vaak gerelateerd zijn aan recreatie en toerisme.

Het bestemmingsplan landelijk gebied van Wasenaar biedt ruimte voor schaalvergroting en/of voor nevenactiviteiten. Het is wel van belang dat er zorgvuldig gekeken wordt naar een goede inpassing van extra stallen of activiteiten. Het bestaande beleid hiertoe voldoet; er hoeft geen nieuw beleid ontwikkeld te worden.

¹³ Bestemmingsplan landelijk gebied 2015, par. Visie op de gewenste situatie.

LOP: Landschapontwikkelingsplan Duin Horst & Weide 2012
Gebiedsvisie 2014, Agrarische Natuurvereniging Santvoorde, opgesteld door Mentink Procesmanagement BV
Eindrapport Agrarisch Structuuronderzoek Veehouderijen Wasenaar, 2008, opgesteld door LTO Noord Projecten BV.

2.3 Water

Op de lange termijn zullen klimaatveranderingen gevolgen hebben voor mens en dier. Ook Wassenaar krijgt te maken met de gevolgen van hitte en extreme buien, zeespiegelstijging en langdurige perioden van droogte. In Haaglandenverband (een voormalig samenwerkingsverband van verschillende gemeentes, waartoe ook Wassenaar behoorde) is een regionale klimaatadaptatiestrategie¹⁴ ontwikkeld om op de verwachte ontwikkelingen te kunnen anticiperen. Het watergebiedsplan Zuidgeest geeft invulling aan het op orde brengen en klimaat-bestendig maken van de polders in Wassenaar.

In Wassenaar is het van belang dat de kwaliteit van de duinen in stand wordt gehouden in verband met kustveiligheid en waterwinning. Door de hogere temperaturen zal verder de recreatiedruk vanuit de stad op de groene gebieden toenemen. Daarnaast is de verwachting dat met name in veenweidegebieden de bodemdaling versneld optreedt. In samenwerking met andere partijen zoals het rijk, de hoogheemraadschappen, de provincie en grondeigenaren zullen, waar nodig, aanpassingen worden doorgevoerd, zoals een ander peilbeheer of opvang van water. Deze aanpassingen vallen buiten de scope van deze visie.

Waterkwantiteit

Op dit moment zijn er incidentele problemen met de grondwaterstand. Een hoge grondwaterstand is een bedreiging voor agrarisch gebruik, voor het bomenbestand, voor de natuur en af en toe ook voor het woonklimaat/-comfort. Teveel waterafvoer leidt daarentegen tot verzilting, omdat het zoute water uit de ondergrond naar boven komt. Uiteindelijk leidt dit tot verdroging. Het is vanuit dit aspect dus van belang dat er voldoende zoet water in het gebied blijft om de verzilting tegen te gaan.

In alle polder zijn verschillende knelpunten, zoals te krappe duikers, smalle ondiepe sloten ect. Daarnaast zijn er op een aantal plekken problemen bij de inmaling (zie verder bijlage 5). Het Hoogheemraadschap van Rijnland neemt, samen met de eigenaren, verschillende maatregelen om dit op te lossen. Hierbij dient naast de agrarische belangen ook naar de natuurbelangen gekeken te worden.

Ook de gemeente Wassenaar zelf kan diverse maatregelen nemen die een positieve invloed hebben op de waterkwantiteit. Denk hierbij aan een vermindering van het verhard oppervlak in de openbare ruimte, aanpassingen doorvoeren in de riolering en in de ruimtelijke planvorming/inrichting van openbare ruimte rekening houden met kwetsbare gebieden, waterberging creëren, etc.

Waterkwaliteit

Naast waterkwantiteit is waterkwaliteit ook een belangrijk aandachtspunt. In het buitengebied wordt de slechte waterkwaliteit veroorzaakt door een te veel aan stikstof en fosfaat in het water. Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals afvalwaterzuiveringsinstallaties (AWZI), overstorten, bemesting (emissies), nalevering uit slib of bodem en bladval. Oplossingsrichtingen hiervoor zijn onder andere de aanleg van natuurvriendelijke oevers en/of het benutten van het kwelwater uit de duinen; dit in nauwe samenwerking met Dunea.

De Groen- en watervisie sluit voor het oplossen van bovenstaande problemen aan bij het beleid van het Hoogheemraadschap van Rijnland, zoals neergelegd in het Watergebiedsplan Zuidgeest. Daarnaast zal in 2015/2016 een Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (VGRP) voor Wassenaar worden opgesteld, waarin het nieuwe rijksbeleid wordt verwerkt.

¹⁴ Regionale Klimaat Adaptatiestrategie Haaglanden: met oog op de toekomst, 2014.

2.4 Recreatie

In bijlage 5 zijn algemene trends beschreven op het gebied van recreatie, toenemende vrije tijd, vergrijzing etc. Voor zover deze trends gevolgen hebben voor de recreatie in Wassenaar, worden ze hieronder toegelicht.

Wandel- en fietsroutes

Wassenaar is een gemeente met op natuur gerichte recreatie, maar heeft ook publiekstrek- kers als Duinrell en de pannenkoekenboerderij en bezoekerscentrum de Tapuit in Meijndel. De combinatie van natuur, cultuur en cultuurhistorie maakt Wassenaar uniek. De gemeente heeft veel wandel- en fietsroutes, enkele kanoroutes en een groot netwerk aan ruiterspaden. Hier wordt druk gebruik van gemaakt. Deze routes zijn te vinden op diverse website zoals [www.duinhorst- weide.nl](http://www.duinhorst-weide.nl) en ook op websites van organisaties als Dunea, de Agrarische Natuurvereniging Santvoor- de, Staatsbosbeheer en de gemeente. Hiermee wordt de informatie versnipperd aangeboden. Het beleid van de afgelopen jaren was gericht op het aanvullen en inrichten van ontbrekende schakels in dit routenetwerk, zoals de aanleg van het Dui- venvoords Polderpad.

In de analyse van de concept-Economische Visie van Wassenaar is aangegeven dat een kwaliteits- slag van het toeristisch aanbod nodig is. Daarbij moet worden ingezet op authenticiteit en klein- schaligheid. Authenticiteit, waarbij Wassenaar zich regionaal kan onderscheiden van andere gemeenten. Kleinschalige accommodaties als Bed and Breakfast of airbnb, waarbij de bezoeker contact legt met een inwoner. De vergrijzing biedt tot slot de kans om kapitaalcrachtige bezoekers iets te bieden op het gebied van wandelen en fietsen¹⁵.

Door een deel van de inwoners en organisaties is tijdens de SWOT-avond aangegeven, dat recre- anten van buiten de wandel- en fietspaden en de mooie gebieden van Wassenaar onvoldoen- de kunnen vinden. Deze mensen vinden dat de informatie die er is, breder bekend moet worden. Daarnaast is deze groep van mening dat tot nu toe ontoegankelijke gebieden als de Duiven- voordse- en Veenzijdse Polder beter moeten wor- den ontsloten. Een andere groep van burgers en organisaties wil niets aan de informatievoorzie- ning veranderen, omdat zij bang is dat er teveel mensen komen en kwetsbare gebieden worden overlopen en het ten koste gaat van natuurwaar- den.

In het hoofdstuk 'visie' komt dit dilemma tus- sen enerzijds meer recreanten op het aanwezige wandel- en fietsnetwerk als gevolg van meer marketing en anderzijds het behoud van agrari- sche- en natuurbelangen, terug.

15 Concept Economische visie Wassenaar, maart 2015

Waterrecreatie

Wassenaar kent verschillende vormen van water- recreatie. Zo is er een kanoroute over de Zijlwa- tering. Onbekend is hoeveel mensen hier gebruik van maken. Knelpunt is dat men geen rondje kan kanoën, wat wel kan in de Papewegsepolder.

Van de drie havens binnen de gemeente is de haven in het centrum door zijn ligging, de onaan- trekkelijke route ernaartoe en zijn onaantrekelij- ke omgeving, niet aantrekkelijk voor recreanten. Verder zijn er weinig faciliteiten zoals toiletge- bouwtjes, mogelijkheden om afval in te leveren etc. De andere twee havens hebben die facilitai- ten wel. In de concept-Economische visie wordt daarom ingegaan op mogelijkheden om de haven in het centrum aantrekkelijker te maken.

Tot slot ligt Wassenaar aan zee, met mogelijk- heden voor recreatie op het strand. Hierin is ook een gradatie te zien. Het strand aan de Wasse- naarse Slag heeft allerlei strandvoorzieningen en ontvangt jaarlijks ongeveer 200.000-250.000 bezoekers¹⁶, terwijl Meijndel een rustiger strand heeft.

Ruitersport

Er is een breed vertakt netwerk van ruiterroutes, waar goed gebruik van wordt gemaakt. De ge- meente heeft een aantal jaren geleden besloten de ruiterspaden niet meer te onderhouden. Door ruitersorganisaties wordt aangegeven dat sprake is van achterstallig onderhoud. Als gevolg van het achterstallig onderhoud gaan ruiters op fiets- en wandelpaden lopen. Daarom is in 2011 eenmalig een budget beschikbaar gesteld om het achter- stallig onderhoud weg te werken.

Samen met de ruitersorganisaties zal de gemeen- te een visie ontwikkelen hoe om te gaan met het onderhoud van de ruiterspaden.

16 Decisio, Ruimte voor recreatie op het strand, 2011

2.5 Samenvatting analyse in relatie tot groen, water en recreatie.

Groen

Een belangrijke ontwikkeling op het gebied van groen is de accentverschuiving in het beleid van de rijksoverheid. Het rijk draagt natuurgebieden en verantwoordelijkheden over aan de provincie. Daarnaast vindt zij ook de inzet van burgers en maatschappelijke organisaties van belang en stimuleert deze inzet. Tot slot zet het Rijk niet meer in op details in het bereiken van de Europees gestelde natuurdoelen, maar probeert de doelen te bereiken op een hogere (regionale) schaal en in combinaties tussen natuur, landbouw, landgoederen, recreatie, waterwinning, steden, bedrijventerreinen, waterwegen etc. Dit beleid kan gevolgen hebben voor het beoordelen van bouwaanvragen in de buurt van natuurgebieden.

De provincie heeft in haar beleid ingezet op het stimuleren van groen en recreatie. Hiervoor heeft zij een aanzienlijk budget horend bij de Beleidsvisie groen en het bijbehorend Uitvoeringsprogramma beschikbaar gesteld (periode 2011-2015). Wassenaar heeft voor enkele projecten subsidie aangevraagd en gekregen (wandelpaden en erfgoedlijnen).

Een belangrijk aandachtspunt in de duinen is de vergroening, waardoor duinen overwoekerd dreigen te raken en er geen verstuiwing meer op kan treden. Dunea en Staatsbosbeheer hebben maatregelen ingezet om deze verstuiwing weer mogelijk te maken.

In de zone van strandwallen en strandvlaktes spelen ook een aantal zaken, waar beleid op kan worden ontwikkeld of aangescherpt:

- verzoeken om kavels te splitsen om vervolgens een nieuw huis te bouwen¹⁷
- de afnemende kwaliteit van de landgoedbossen van gemeente en particulieren en mogelijkheden hoe hier mee om te gaan
- versterken en behouden van de laanbomenstructuur, die de groene structuur van Wassenaar draagt
- onderhoudsniveau in de openbare ruimte
- regelgeving t.o.v. groen in de private ruimte¹⁸

In het zeeleilandschap is vooral de 'bedreiging' van het groene gebied ten noorden van Wassenaar een belangrijk item. Hoe kan deze groene zone zo breed mogelijk blijven ondanks ontwikkelingen als de aanleg van de Rijnlandroute, de bouw van woningen bij Valkenburg en op termijn de zandwinning bij het Valkenburgsemeer. Er zijn wel kansen om nieuwe mogelijkheden voor extensieve recreatie toe te voegen aan het gebied bij Valkenburg. En er kan als compensatie voor de aanleg van de Rijnlandroute extra natuur gerealiseerd worden.

¹⁷ Restrictiebeleid is in alle bestemmingsplannen opgenomen

¹⁸ Informatie is niet op één plek te vinden, maar verspreid

Verder spelen in deze polders veranderingen in de agrarische sector een rol. Zowel schaalvergroting als verbreding treden op.

Water

De effecten van klimaatveranderingen hebben gevolgen voor het groen. Als gevolg van periodes van langere droogte kan verdroging optreden. Daarnaast is het de verwachting dat er zwaardere buien optreden met mogelijke wateroverlast tot gevolg. Tot slot is er kans op hittestress bij hoge temperaturen. Dit kan extra druk betekenen voor het strand of het groene gebied, waar veel mensen bij hitte naar toe trekken.

Op enkele plekken zijn er problemen met de grondwaterstand. Fluctuaties of een te hoge of te lage grondwaterstand hebben gevolgen voor het agrarisch gebruik van de grond, maar ook voor het bomenbestand en voor de natuur. Het Hoogheemraadschap van Rijnland neemt, in samenwerking met organisaties en particulieren maatregelen om dit op te lossen. Ook aan het verbeteren van de waterkwaliteit wordt gewerkt, bijvoorbeeld door de aanleg van natuurvriendelijke oevers.

Recreatie

Wassenaar heeft veel wandel- en fietsroutes. Een aantal mensen vindt dat de informatie breder bekend moet worden. Er zijn ook wensen om de tot nu toe ontoegankelijke polders als de Duivenvoordse- en Veenzijdse polder beter toegankelijk te maken. Niet iedereen is hier overigens voorstander van.

Op het gebied van waterrecreatie zijn er mogelijkheden om de beleefbaarheid te vergroten. Er bestaat de wens om meer kanoroutes te maken en een deel van de wateringen ook beter toegankelijk te maken voor andere soorten boten. Wat betreft de ruitersport speelt de discussie tussen gemeente en ruitersportorganisaties over het onderhoud van de paden.

Conclusie

Behoud van het groene, cultuurlandschappelijke karakter van het gebied met bijbehorende natuurwaarden is van het grootste belang voor het vestigingsklimaat, recreatie, belevingswaarden enz. De druk op het gebied zal blijven. Voortdurende inspanningen zijn derhalve noodzakelijk om de kwaliteiten van Wassenaar te behouden.

3. Visie

3.1 Inleiding

In de inleiding in hoofdstuk 1 is als algemene doelstelling voor de Groen- en watervisie het volgende geformuleerd:

De Groen- en watervisie van Wassenaar geeft antwoord op de vraag op welke wijze het unieke groene karakter van Wassenaar kan worden versterkt en Wassenaar het groenste dorp van de Randstad kan worden.

Algemeen

In de Toekomstvisie 2025 voor Wassenaar¹⁹ staat het volgende beeld voor Wassenaar in 2025 geschetst:

"Wassenaar is een groene parel aan zee

Kenmerkend aan Wassenaar is de groene parel die het vormt midden in de drukke en verstedelijkte Randstad. Het omvangrijke bosareaal behoort tot de grootste van Nederland. De horsten, duinen en weides vormen een gevarieerd landschap dat dankzij de status van Nationaal park behouden wordt voor toekomstige generaties. De gemeentegrenzen van het dorp voorzien in duidelijke en ruim opgezette groene buffers waar de overgang van stedelijk gebied herkenbaar overgaat in toegankelijke natuur en recreatief ecologische ontspanning: aan de zuidvleugel de Haagse agglomeratie en aan de noordzijde de verstedelijking van Katwijk en Leiden. De onder-tunneling van de N44/Rijksstraatweg, vanaf Den Deijl tot aan de Amerikaanse ambassade, creëert bovengronds een nieuwe groene zone die Wassenaar in de 20^e eeuw was kwijtgeraakt. Door het behoud en kwalitatief uitbreiden van het groen naar het noorden, oosten en zuiden, vervult en voorziet Wassenaar in een belangrijke regionale behoefte bij stedelijke bewoners van de Metropool aan natuur, rust, ontspanning en recreatie. Van het familiestrand aan de Wassenaarse Slag tot aan het theehuis op het Koninklijke landgoed De Horsten. Van waterwingebied Meijendel tot aan het Valkenburgse meer: Wassenaar als groene buffer in de Metropool voorkomt zo het verder dichtgroeien van de Randstad."

De Toekomstvisie stelt dat het gevarieerde landschap met duinen, horsten en weiden behouden kan blijven door er de status van Nationaal Park aan toe te kennen. Uitgangspunt van de kwalificatie voor Nationaal Park is ook een toename van de hoeveelheid groen in 2025. Daarnaast moeten de groene buffers aan alle zijden van Wassenaar groen blijven en waar mogelijk uitbreiden.

Een andere reden voor méér groen in Wassenaar is de toenemende behoefte bij de bevolking aan natuur, rust, ontspanning en recreatie.

Vertaald voor de Groen- en watervisie betekent dit:

"Wassenaar is een groene gemeente, maar om zich te onderscheiden van zijn omgeving en te voldoen aan de behoeftes die er in de samenleving leven, moet er méér groen bij".

¹⁹ Wassenaar Toekomstvisie 2025, vrijdag 13 feb. 2025

3.2 Streefbeeld 'groen'

Op basis van de ambities uit de Toekomstvisie en de analyse zoals opgenomen in hoofdstuk 2, is voor de periode 2015 tot 2019 met een doorloop naar 2025, het volgende streefbeeld voor groen geformuleerd:

Streefbeeld

Duinen

Over 4 tot 10 jaar is de vergroening van de duinen een definitief halt toegeeroepen. Er is een nog afwisselender duinlandschap ontstaan met veel soorten flora en fauna, dat aantrekkelijk is (en blijft) om doorheen te wandelen vanwege de rust en de ruimte. Verder blijven de duinen belangrijk vanwege de waterwinning en de cultuurhistorie. Tegelijkertijd worden maatregelen genomen om de kust te versterken, zodat ook jonge generaties in Wassenaar droge voeten houden.

Strandwallen/strandvlaktes

Over 4 tot 10 jaar is Wassenaar blijvend de groenste gemeente van de randstad, met een landgoederenzone vol buitenplaatsen en parken waar je doorheen kunt lopen. Het oorspronkelijk ontwerp van de parken is zichtbaar en de parken zijn vitaal. Het totale areaal aan landgoedbossen is toegenomen ten opzichte van 2015. De landgoederenzone is breed bekend en mensen maken zich hard voor eeuwig behoud van deze zone. Dit geldt ook voor het groen op buurt- en wijkniveau: de buurtparken en wijkparken.

De lanenstructuur in het dorp Wassenaar is zichtbaar en robuust. Er zijn nieuwe lanen met inheemse bomen die een aanvulling zijn op de huidige lanenstructuur. Hiermee wordt aangesloten bij cultuurhistorische, architectonische en landschappelijke waarden. Wijkparken zijn vitaal en worden gebruikt door omwonenden.

Het onderhoudsniveau van het groen is voor verschillende gebieden gedifferentieerd: in het buitengebied vindt ecologisch onderhoud plaats, in de woonwijken onderhoud op b-niveau. Het centrum van Wassenaar heeft onderhoudsniveau a. Het onderhoudsniveau van het groen is hét visitekaartje voor Wassenaar.

De Duivenvoordse- en Veenzijdse Polder (tussen de bebouwing van Den Haag, Wassenaar en Leidschendam-Voorburg in) is over 4 tot 10 jaar een paradijs voor weidevogels. Het areaal is toegenomen. Veel meer mensen kennen het gebied omdat zij deelgenomen hebben aan een excursie of omdat zij kennis hebben gemaakt met de polder door te wandelen langs het Duivenvoordse Polderpad of omdat zij de uitkijktoren in zijn geklommen, waar vandaan zij een mooi beeld hebben over de polder. Het waardevolle landschap aan de zuidrand van Wassenaar, tegen Den Haag aan, blijft een groen gebied met ruimte voor sport. Nieuwe functies dragen bij aan dit waardevolle landschap.

Zeekleilandschap

De Groene Buffer is over 4 tot 10 jaar nog steeds een robuuste buffer tussen de bebouwing van Wassenaar en de nieuwe bebouwing op voormalig vliegveld Valkenburg. Een gedeelte van het gebied is omgevormd naar natuur. Verder is het een uniek agrarisch gebied met op beperkte schaal mogelijkheden voor extensieve recreatie. De ecologische verbinding vanaf de faunapassage bij Maaldrift is ingericht en wordt door verschillende doelsoorten gebruikt.

De Papewegsepolder is een weidevogelgebied.

Over 4 tot 10 jaar is bij veel meer mensen dan alleen de inwoners van Wassenaar bekend dat Wassenaar onderdeel uitmaakt van een unieke opeenvolging van landschappen. Het begint met de duinen, gaat daarna over in het strandwallen/strandvlakteslandschap met landgoederen dat vervolgens weer over gaat in het weidegebied (de zogenaamde streepjescode). Ook is dan bekend dat zich hier de unieke verbinding bevindt tussen de kust en het Groene Hart. Omdat de bekendheid van het unieke groene karakter breder bekend is, voelen alle inwoners zich verantwoordelijk voor behoud en versterking van het groene Wassenaar, met als uiteindelijke uitkomst nog meer groen.

Groen

Algemene doelstellingen

Om dit streefbeeld te bereiken zijn de volgende doelstellingen geformuleerd²⁰.

Doelstelling 1: Het behouden en beter herkenbaar maken van de opeenvolging van landschappen en de cultuurhistorische waarden, die elk hun eigen ontwikkeling en karakteristieken hebben.

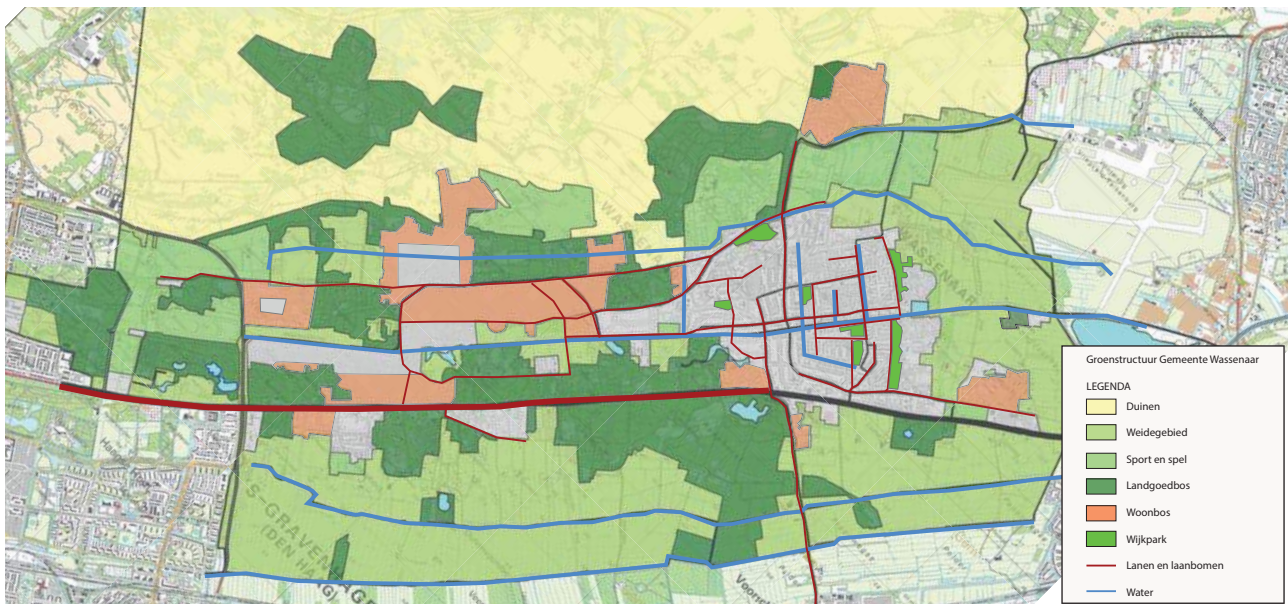
Doelstelling 2: Het beter in de markt zetten van het unieke landschap en profilering van Wassenaar als één van de Duin, Horst & Weide gemeentes en als groene, recreatieve, cultuurhistorisch interessante gemeente.

Het groene karakter en het cultuurlandschap in Wassenaar zijn unique selling points. De unieke opeenvolging van landschappen is kenmerkend voor Wassenaar. Door dit beter bekend te maken en toe te lichten (communicatie/educatie), ontstaat meer begrip voor behoud van deze landschaps- en cultuurwaarden.

Het is de verwachting dat meer bekendheid ook zal leiden tot grotere stromen bezoekers. Het is daarom van belang om vooruitlopend op een campagne een helder standpunt in te nemen met betrekking tot de profilering van de kwaliteiten van Wassenaar en de voor- en nadelen van deze profilering voor het groen te onderzoeken.

Doelstelling 3: Verbetering van ecologische verbindingzones.

In het streefbeeld van de Toekomstvisie wordt gesproken van een ondertunneling van de A44/N44 tussen Den Deijl en de Amerikaanse ambassade. Met deze ondertunneling ontstaat er vanzelf een ecologische verbindingzone tussen de beide delen van Wassenaar aan weerszijden van de A44/N44. Ook worden de buitenplaatsen beter met elkaar verbonden, waardoor de landgoederzone meer één geheel gaat vormen.

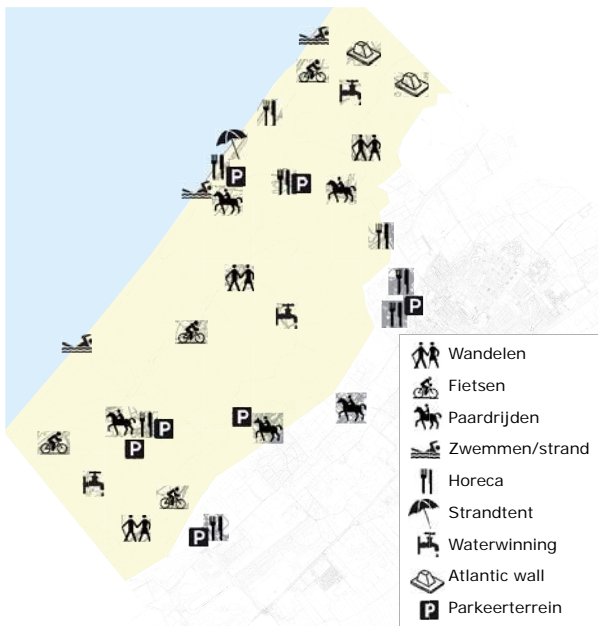
Afbeelding 16: Groenstructuur 2015-2019

²⁰ De doelstellingen zijn voor een deel afkomstig uit het participatietraject: tijdens de SWOT avond zijn door maatschappelijke organisaties doelstellingen geformuleerd. (oktober 2014). Enkele doelstellingen zijn aan de raads werkgroep Structuurvisie voorgelegd op 4 maart 2015. De gemaakte opmerkingen zijn verwerkt in de tekst.

Duinen

Doelstelling 4: Behoud en versterking van het unieke duingebied als natuurgebied, als waterwinningsgebied, als gebied voor recreatie en als kustverdediging.

Deze doelstelling kan worden bereikt in een nauwe samenwerking met Dunea en Staatsbosbeheer en Rijnland als beheerder van de zeereep, de gemeente Katwijk en de Duin, Horst en Weide-gemeenten, conform de afspraken uit het cultuurhistorisch convenant voor het duingebied Meijndel en Berkheide.

Afbeelding 17: De duinen

Afbeelding 18: Beheer van de duinen door schapen

Strandwallen/ strandvlaktes

Hier wordt ingezet op het ontwikkelen van een landgoedvisie per buitenplaats. Uitgangspunt hierbij is de reeds opgestelde 'visie op beheer en de instandhouding van groene rijksmonumenten in bezit van de gemeente Wassenaar'. Per landgoed wordt een cultuurhistorische analyse gemaakt, gevolgd door een visie en beheerplan om de kwaliteiten van het betreffende landgoed op niveau te brengen. Er wordt een communicatietraject voor particuliere eigenaren opgezet.

Afbeelding 19: Het oorspronkelijke landgoederenlandschap (1899). Bron: Volkstelling 1899, Wassenaar Zuid-Holland

Afbeelding 20: Extra bebouwing vanaf 1995 Bron: Kadaster 1995, kaartnr. 30G

Afbeelding 21: De huidige situatie (2015) Bron: topografische kaart Wassenaar (Ned Browser), 2015

Doelstelling 5: Versterken van het groen op buurt- en wijkniveau.

Groen op het niveau van buurten en wijken is erg belangrijk voor alle bewoners. Men kan er wandelen of sporten (bewegen in het groen), of met de buurt een feestje houden wat het buurtgevoel versterkt.

Parken, soms gemeentelijk of rijksmonument, zijn vaak ontworpen met een bepaald idee en ontwerp, zodat bewoners er recreatief gebruik van kunnen maken. Als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen, nieuwe wensen of aanpassingen in onderhoud en beheer, is het oorspronkelijk ontwerp niet altijd meer zichtbaar. Per park moet bekeken worden of het vasthouden aan, of terugbrengen van het oorspronkelijk ontwerp belangrijk is; dit ook in relatie met de gebruikswaarde van de parken. Voor bijvoorbeeld het Burchtplein en het Rosarium is dat het geval.

Daarnaast is ook particulier groen van groot belang voor het buurt- en wijkgroen en in het streven om de groenste gemeente van de randstad te worden. Dit houdt in dat er zeer terughoudend omgesprongen moet worden met het verlenen van kapvergunningen voor monumentale bomen in particuliere tuinen. Dit geldt overigens ook voor het verlenen van vergunningen voor het kandelabereren van deze bomen.

Doelstelling 6: Onderhoud en herstel ontwerp

6a. Onderhoudsniveau van groen en water differentiëren naar gebied.

Hiermee wordt bedoeld dat het onderhoudsniveau afhankelijk gemaakt wordt van het gebied. In het buitengebied wordt bijvoorbeeld een ecologisch onderhoudsniveau met ecologische bermen en ecologische oevers toegepast, omdat dit aansluit bij het landschap en agrarisch gebruik. Woonwijken daarentegen krijgen een normaal onderhoudsniveau (onderhoudsniveau b), terwijl in het centrum een intensiever onderhoud (niveau a) van groen en water toegepast wordt, omdat daar de meeste bezoekers komen.

Afbeelding 22: Het huidige onderhoudsniveau. Bron: Beheerplan Groen, gemeente Wassenaar 2013-2017

Afbeelding 23: het streefbeeld qua onderhoud. Bron: Beheerplan Groen, gemeente Wassenaar 2013-2017

- **6b: Versterking van de landgoederenzone als één van de unieke landschappen, met als ambitie: 'Herstel oorspronkelijk ontwerp van gemeentelijke en particuliere landgoederen en parken binnen 10 jaar'.**

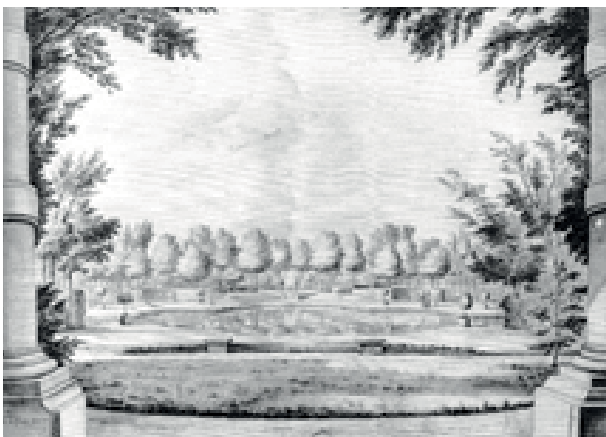
Vaak is als gevolg van de levensduur van de landgoedparken, de teruglopende budgetten voor onderhoud en beheer en door onbekendheid, het oorspronkelijk ontwerp van landgoedparken (zowel particulier als gemeentelijk) niet meer goed zichtbaar. Per park moet er daarom een plan van aanpak komen (op basis van een cultuurhistorische waardestelling) waarin aangegeven is hoe het oorspronkelijke ontwerp weer zichtbaar gemaakt kan worden. Hierbij moet een juiste combinatie worden gevonden tussen cultuurhistorie en natuur. Ook is er, onder bepaalde voorwaarden, ruimte voor nieuwe elementen, eigentijdse beplanting en ontwikkelingen.

Uitgangspunt hierbij is de Visie op beheer en instandhouding van groene rijksmonumenten die in bezit zijn van de gemeente Wassenaar (2010).

Verder is onderzoek nodig naar de mogelijkheden om als gemeente particuliere eigenaren te ondersteunen en faciliteren bij onderhoud. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een pool van vrijwilligers, aan de inzet van de kennis van de Stichting Particuliere Buitenplaatsen en door te wijzen op de mogelijkheden van de Natuurwerkdag en NL-Doet. Tot slot kan natuurlijk ook aan een subsidiestelsel gedacht worden.

- **6c. Herstel bestaande laanstructuren en aanleg nieuwe structuren**

In 2016/2017 wordt een plan van aanpak gemaakt met daarin een visie op het herstel van de bestaande lanen en hoe daarbij met boomvervanging omgegaan moet worden. Daarnaast moet er een visie komen op de aanplant van nieuwe lanen en de soort bomen die daar moeten worden aanplant.

Afbeelding 24: Landgoed waarbij de zichtlijnen niet meer zichtbaar zijn

Afbeelding 25: Landgoed waarbij de zichtlijnen hersteld zijn door nieuwe aanplant

Doelstelling 7: Behoud van de Duivenvoordse en Veenzijdse Polder en de Papewegsepolder voor landbouw en natuur, met recreatieve mogelijkheden aan de randen.

De Duivenvoordse en Veenzijdse Polder ligt bij Kerkehout en grenst aan de gemeenten Den Haag, Leiden en Leidschendam-Voorburg. Het is een waardevol weidevogelgebied en tot nu toe grotendeels gevrijwaard van bebouwing. Om de waarde van dit gebied breder bekend te maken, zonder dat de agrarische en natuurbelangen onder de voet worden gelopen door grootschalige recreatieve ingrepen, wordt samen met de eigenaar en natuur- en milieuorganisaties onderzocht wat hier mogelijk is.

Afbeelding 26: Gids met geïnteresseerden die weidevogelgebied bezoeken.

De Papewegsepolder grenst aan de gemeenten Leiden, Voorschoten en Wassenaar en is een waardevol weidevogelgebied. Ook hier wordt samen met agrarische en natuurorganisaties onderzocht hoe dit gebied, na aanleg van de Rijnlandroute, behouden kan worden voor weidevogels.

Zeekleilandschap

Doelstelling 8: Behoud van een zo breed mogelijke Groene Buffer bij Valkenburg.

Hiermee wordt bedoeld dat de Groene Buffer zo breed mogelijk moet zijn en blijven. Het bouwen van woningen door Katwijk mag alleen aansluitend aan bestaande bebouwing (vanaf het noorden naar het zuiden) en er moet minder ruimteverspillend gebouwd worden. Hiermee blijft de openheid van het landschap behouden, evenals het zicht op de duinen.

Van belang is verder dat de Groene Buffer agrarisch blijft (de agrarische sector als beheerder van het landschap). Tegelijkertijd kan de Groene Buffer mogelijkheden bieden voor extensieve recreatie, eventueel aansluitend op het recreatieve gebied dat bij het Valkenburgse Meer ontstaat (de zandwinning is over 25 jaar klaar). Recreatie is alleen mogelijk als het leefgebied voor de dieren die gebruik maken van deze ecologische verbindingzone niet aangetast wordt en de agrariërs geen last ondervinden in hun bedrijfsvoering.

Afbeelding 27: De Groene buffer in 1811-1832. Bron: kadaster

Afbeelding 28: De Groene buffer in 1904 (Topografische militaire kaart). Bron: kaart 421 kadaster

Afbeelding 29: De Groene buffer in 1957 (Topografische kaart 1957, Katwijk aan Zee/Rijnsburg/Wassenaar). Bron: kaart 30E kadaster

Doelstelling 9: Behoud van agrarisch groen met mogelijkheden voor schaalvergroting en verbreding.

Het vigerende bestemmingsplan landelijk gebied maakt schaalvergroting en verbreding onder voorwaarden al mogelijk. Deze doelstelling is van belang om de recreatieve mogelijkheden in het landelijk gebied te vergroten, met behoud van het groene landschap.

Afbeelding 30: Foto van een agrarisch erf (De Raaphorst) met streekeigen beplanting.

3.3 Streefbeeld 'water'

Streefbeeld

Over 4 tot 10 jaar zijn meer waterwegen in Wassenaar bevaarbaar en kan men een rondje varen met een kano. Bruggen worden bij vervanging waar mogelijk aangepast, waardoor er ook grotere boten onderdoor kunnen varen. Er zijn meer natuurvriendelijke oevers gemaakt, waardoor de waterbeleving is vergroot, maar ook de kwaliteit van het water voor flora en fauna verbeterd is. De waterbeleving is tevens verbeterd door het aantrekkelijker maken van kades en door de aanleg van vissteigers. Verder is de haven in het centrum opgeknapt en zijn bovenstaande unieke plekken breder bekend. Tot slot is het aantal locaties voor de sportvisserij toegenomen, waarbij ook gehandicapte vissers gefaciliteerd worden.

Water

Afbeelding 31: Vijver de Pauw

Doelstelling 10: Verbeteren van waterkwaliteit.

Hiermee wordt bedoeld het tegengaan van bemesting van sloten, maar ook bijvoorbeeld de aanleg van natuurvriendelijke oevers, bladval verwijderen en duikers te vergroten. Deze maatregelen zijn goed voor de flora en fauna in en langs het water.

Doelstelling 11: Samen met het waterschap de polders op orde krijgen voor 2020

Om dit te bereiken betreft Rijnland de gemeente op tijd in het opstellen van polderplannen en betreft de gemeente Rijnland op tijd bij het opstellen van een bestemmingsplanwijziging of stedenbouwkundig plan.

Doelstelling 12: Tegengaan van verstenen van tuinen.

Met een uitgebreide communicatiestrategie wordt aan bewoners van Wassenaar duidelijk gemaakt wat de effecten zijn van het bestraten van een tuin. Het water kan minder goed weg, met als mogelijk gevolg wateroverlast. Geprobeerd wordt om mensen die hun tuin al hebben betegeld, over te halen om de tegels weer te verwijderen in ruil voor een nog te bedenken presentje.

Doelstelling 13: Verbeteren van de waterbeleving.

De vijvers die in parken in Wassenaar aanwezig zijn, zijn op dit moment onbekend bij veel bewoners van Wassenaar. Het streven is ze breder bekend te maken. Van belang is hierbij een balans te vinden tussen waterbeleving en privacy.

Gestreefd wordt naar de aanleg van enkele nieuwe (wandeling)routes langs de bestaande waterwegen. De recreatieve maatregelen die bij en rond Vliegveld Valkenburg zijn gepland, bieden ook mogelijkheden voor waterbeleving.

3.4 Streefbeeld 'recreatie'

Streefbeeld

Over 4 tot 10 jaar zijn de recreatiemogelijkheden voor wandelaars en fietsers in Wassenaar als onderdeel van Duin Horst & Weide bij een veel breder publiek bekend dan nu het geval is. Doelgroepen zijn gezinnen en senioren.

Er zijn nieuwe mogelijkheden voor extensieve recreatie in de Groene Buffer. Een aantal agrariërs heeft de recreatiemogelijkheden op hun boerderij vergroot. De Duivenvoordse en Veenzijdse polder is bij veel meer mensen bekend doordat er excursies georganiseerd worden en via een uitkijktoren aan de rand van het gebied. De wandelmogelijkheden in de landgoederenzone zijn vergroot.

Het netwerk van ruiterspaden is afgerond en ligt er goed bij, zodat ruiters niet meer op wandel- en fietspaden hoeven te rijden.

Alle drie de jachthavens in Wassenaar lopen goed en zijn aantrekkelijk. Er is weinig te merken van de vergrijzing onder botenbezitters, want de bezettingsgraad is hoog. Tot slot is er een verbinding met het sloepennetwerk van Leiden tot stand gebracht.

Er is een netwerk van kanoroutes, met medewerking van grondeigenaren. Alle vaarroutes voor kano's en andere boten zijn goed bewegwijzerd. Knelpunten als te lage bruggen en ondiepe sloten zijn bij reguliere onderhoudswerkzaamheden opgelost.

Recreatie

De onderstaande doelstellingen zijn een verdere uitwerking van het Landschapsontwikkelingsplan Duin Horst & Weide en sluiten naadloos aan op de ambities van de Landschapstafel Duin Horst & Weide in oprichting en het Meerjarenprogramma dat in 2015 wordt afgerond.

Doelstelling 14: Verbeteren van waterroutes en voorzieningen voor de watersport

Hierbij gaat het naast het openstellen van sloten voor kanoërs, ook om maatregelen waardoor andere boten gebruik kunnen maken van deze waterwegen. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan het uitdiepen van wateren, onderhoud (baggeren) van een aantal waterlopen, bewegwijzering, hogere bruggen, aanlegplaatsen en toiletten bij de haven in het centrum en meer locaties voor de sportvisserij.

Voorafgaand aan het treffen van de genoemde maatregelen moet de vraag worden beantwoord of hogere/grotere boten ook in de haven in het centrum gewenst zijn of dat deze boten alleen welkom zijn in de twee andere havens buiten het centrum. Dit is een vraag die beantwoord moet worden in de economische visie en die nauw samenhangt met de visie op toerisme. In ieder geval is een verbinding tussen havens en het sloepennetwerk in Leiden wenselijk.

Doelstelling 15: Verbeteren infrastructuur voor paarden en onderhoud ruiterspaden

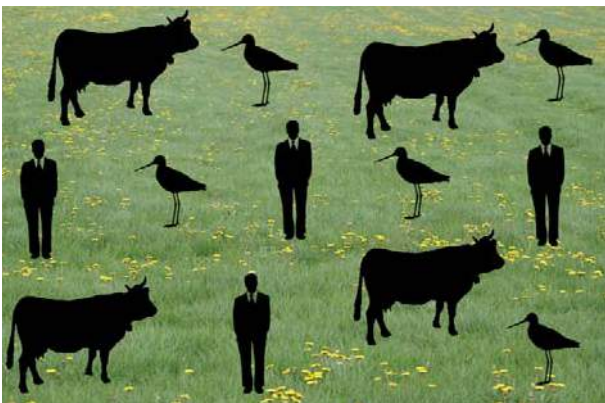
Hiermee wordt bedoeld zowel het verbeteren van de toegankelijkheid van de ruiterspaden (door meer en beter onderhoud), het verbeteren van verbindingen tussen bestaande ruiterspaden en het verbeteren van de bewegwijzering. De gemeente heeft als gevolg van bezuinigingen al gedurende een aantal jaar geen onderhoud meer uitgevoerd aan ruiterspaden. In 2011 heeft een inhaalslag plaatsgevonden. Ruitersportverenigingen hebben aangegeven samen met de gemeente naar een oplossing te willen zoeken voor het onderhoud.

Doelstelling 16: Vergroten van de bekendheid naar buiten van aanwezige wandel- en fietsroutes en betere bewegwijzering en branding

Wassenaar heeft veel wandel- en fietsroutes. Momenteel wordt gewerkt aan het sluiten van ontbrekende schakels.

Veel mensen zijn onbekend met deze routes en weten ook niet waar ze de informatie kunnen vinden. Met het breder bekend maken van de aanwezige routenetwerken komen er meer bezoekers. Hierbij is aparte branding gericht op de verschillende doelgroepen van belang: de wandelaars, de fietsers, de ruiters en de kanoërs.

Voorkomen moet worden dat er zoveel bezoekers komen, dat de agrarische belangen en natuurwaarden onder druk komen te staan. Een te hoge druk op een gebied leidt tot aantasting van die waarden waar de mensen juist voor komen.

Afbeelding 32: Het conflict tussen teveel bezoekers, natuur en agrarische belangen.

3.5 Samenvattende tabel met doelstellingen

Groen

1. Het behouden en beter herkenbaar maken van de opeenvolging van landschappen en de cultuurhistorische waarden, die elk hun eigen ontwikkeling en karakteristieken hebben
2. Het beter in de markt zetten van het unieke landschap en profilering van Wassenaar als één van de Duin Horst & Weide gemeentes en als groene, recreatieve, cultuurhistorisch interessante gemeente
3. Verbetering van ecologische verbindingzones
4. Behoud en versterking van het unieke duingebied als natuurgebied, als waterwinningsgebied, als gebied voor recreatie en als kustverdediging
5. Versterken van het groen op buurt- en wijkniveau
6. Onderhoud en herstel ontwerp
 - 6a. Onderhoudsniveau van groen en water differentiëren naar gebied
 - 6b. Versterking van de landgoederenzone als één van de unieke landschappen, met als ambitie: 'Herstel oorspronkelijk ontwerp van gemeentelijke en particuliere landgoederen en parken binnen 10 jaar.
 - 6c. Herstel bestaande laanstructuren en aanleg nieuwe structuren
7. Behoud van de Duivenvoordse en Veenzijdse Polder en van de Papewegsepolder voor landbouw en natuur, met recreatieve mogelijkheden aan de randen.
8. Behoud van een zo breed mogelijke Groene Buffer bij Valkenburg
9. Behoud van agrarisch groen met mogelijkheden voor schaalvergroting en verbreding

Water

10. Verbeteren van waterkwaliteit
11. Samen met het waterschap de polder op orde krijgen voor 2020
12. Tegengaan van verstenen van tuinen
13. Verbeteren van waterbeleving

Recreatie

14. Verbeteren van waterroutes en voorzieningen voor de watersport
15. Verbeteren infrastructuur voor paarden en onderhoud ruitersporen
16. Vergroten van de bekendheid naar buiten van aanwezige wandel- en fietsroutes en betere bewegwijzering en branding

4. Strategie en Uitvoering

4.1 Evaluatie van projecten

Het Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurplan uit 1993 bevatte een lijst van uitvoeringsprojecten. Voor een deel betrof het projecten op gemeentelijk grondgebied en voor een deel projecten die medewerking van particuliere eigenaren vereisten. De uitvoering van alle projecten tezamen was geraamd op circa € 8 miljoen.

Door het College van B&W is in 1993 besloten dit bedrag voor de uitvoering van projecten niet aan de raad voor te leggen. Afhankelijk van de aard van het project zou het doel ook bereikt kunnen worden door stimulering en facilitering. Verder zouden projecten uitgevoerd kunnen worden door werk met werk te maken. Voor projecten op particulier terrein werd bepaald dat beleid en de geformuleerde projecten kaderstellend zouden zijn bij bouwaanvragen.

De raad heeft de lijst van projecten vervolgens verdeeld over 2 prioriteiten. De meeste projecten zijn uitgevoerd, enkele projecten niet vanwege bezuinigingen of andere redenen. De lijst met projecten en de wijze van uitvoering, is opgenomen in bijlage 7.

4.2 Strategie

In het Uitvoeringsprogramma is een spreiding van projecten over verschillende jaren aangegeven. De fasering is aangebracht op basis van beschikbare capaciteit en spreiding van budget. Iedere afdeling heeft een afdelingsplan en iedere medewerker heeft een persoonlijk werkplan. Deze zijn op elkaar afgestemd en passen binnen het beschikbare budget.

Per project wordt bekeken of er inbreng mogelijk is van een of meer maatschappelijke organisaties danwel of er gebruik kan worden gemaakt van de kennis die bij deze organisaties aanwezig is.

Een aantal projecten op het gebied van recreatie kunnen worden opgepakt in de samenwerking met de Landschapstafel Duin Horst & Weide. In deze Landschapstafel hebben behalve de gemeenten Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg, ook de gemeenten Leiden, Den Haag en Zoetermeer hier zitting in. Verder zijn de organisaties als Staatsbosbeheer, Dunea, Stichting Horst en Voorde namens de landgoederen, de agrarische natuurvereniging Santvoorde, de Zuid-Hollandse Milieufederatie, de ANWB, Recron, Vlietlanden en het Van der Valk concern hieraan verbonden.

Jaarlijks kan aan de raad worden gemeld wat de voortgang is op de geplande projecten voor een bepaald jaar.

4.3 Uitvoering

De Groen- en watervisie heeft een looptijd van 4 tot 10 jaar. Over 3 jaar vindt er een evaluatie plaats van de voortgang van de visie en wordt bekeken of de visie bijgesteld moet worden of dat het beleid kan worden gecontinueerd.

In het Uitvoeringsprogramma zijn een aantal posten als PM opgenomen, zoals A3 'Beheer op orde'. Bij het opstellen van het Beheerplan 2016-2019 voor Wassenaar wordt een bedrag geraamd voor dit project en ook voor andere beheerprojecten, waarna aan de raad een voorstel om krediet beschikbaar te stellen wordt vorgelegd.

Een aantal projecten uit de lijst, met name de categorie 'analyse/onderzoek' heeft betrekking op een inventarisatie. Daarna moet het project worden uitgevoerd, waarvoor subsidies worden aangevraagd bij ondermeer de provincie. Indien nodig zal ook aan de raad gevraagd worden krediet beschikbaar te stellen.

Veel van de in het Uitvoeringsprogramma opgenomen projecten kunnen alleen worden uitgevoerd in nauwe samenwerking met maatschappelijke organisaties, waarbij de gemeente gebruik maakt van de expertise die bij deze organisaties aanwezig is. Niet bij alle projecten staat aangegeven met wie samengewerkt gaat worden. Per project wordt bekeken welke inbreng nodig is.

Groen	Project	Geraamd budget (incidenteel)	>
	Analyse/ onderzoek (A)		
A1.	<p>Waardstelling, visie en opstellen van beheerplan (inclusief voor particuliere delen) voor:</p> <p>1a. Backershagen 1b. De Paauw 1c. Rust en Vreugd 1d. Weteringbos I en II (visie en beheerplan) 1e. andere landgoederen</p> <p>Per landgoed wordt een onderzoek/analyse uitgevoerd naar het oorspronkelijk ontwerp en wat hier nog van resteert. Vervolgens wordt een visie met beheerplan opgesteld met aanbevelingen voor de herinrichting, onderhoud en beheer. Hierbij wordt ook gekeken naar de huidige natuurwaarden. Deze worden mede betrokken in het maken van een keuze in uit te voeren maatregelen.</p> <p>Per project is een periode van 2 jaar nodig waarin onder meer subsidies worden gezocht om het project uit te kunnen voeren.</p>	<p>€ 55.000,-</p> <p>1a. € 11.000,- (financieel rond) 1b. € 11.000,- 1c. € 11.000,- 1d. € 16.000,- 1e. € 11.000,-</p> <p>NB: budget is exclusief uitvoeringsmaatregelen, waarvoor incidenteel budget nodig is en aangevraagd wordt bij de raad</p>	
A2.	Evaluatie (hoofd)laanbomenstructuur en wijkbomen structuur inclusief vervangingsplan/ leidraad voor vervanging.	€ 12.500,-	
A3.	Beheer op orde. Voor het beheer bestaat geen vervangingsbudget; er is alleen een onderhoudsbudget. Dit betekent dat borders en bomen niet altijd vervangen worden als ze aan het einde van hun levensduur zijn. Voorstel is om vervangingsbudget en onderhoudsbudget apart in de begroting op te nemen.		
A4	Het kapvergunningstelsel evalueren met als doel de regels te vereenvoudigen en de burgers minder te belasten, zonder dat dit het groene karakter van Wassenaar aantast. Hierin meenemen het al dan niet opstellen van een lijst van (groepen van) monumentale bomen en cultuurhistorisch waardevolle groenelementen en het vastleggen van deze elementen op een kaart.	PM	
A5	Inventarisatie welke problemen spelen rond laanbomen in particuliere tuinen (wat betreft eigendomssituatie), om welke lanen het gaat en welke verantwoordelijkheid de gemeente daarvoor heeft. Een voorbeeld is de Lange Kerkdam.	€ 5.000,-	
A6	Onderzoek naar de mogelijkheden van wandelpaden langs bestaande wateringen. Het ontwikkelen van een voorstel voor het vergroten van de waterbeleving, waarbij een balans wordt gevonden met de thans aanwezige privacy en rust.	€ 3.500,-	
A7	Plan van aanpak om een kanorondje in Wassenaar te maken. ► De Zijlwatering en Veenwatering zijn deels bevaarbare wateringen voor kano's, de Kaswatering en Dijkwatering niet. Daarna uitvoeringsmaatregelen.	€ 3.500,-	Voor uitvoeringsmaatregelen wordt krediet gevraagd aan raad.
A8	Het onderhoud van ruiterspaden onderbrengen in Beheerplan 2016-2019.	PM	
A9	Plan van aanpak opstellen voor de aanleg van ontbrekende schakels in ruiterspaden	PM	
A10	Revitaliseringsplan opstellen voor wijkparken, met daarbij een analyse van het oorspronkelijke ontwerp en beplantingsplan, de huidige natuurwaarden en het huidige gebruik, (bijv. Burchtplein)	€ 50.000,-	

V	Geraamd budget (structureel)	Uitvoering door wie	Planning
	Kosten beheer: kunnen uit regulier beheerbudget/eventueel bijstelling bij opstellen nieuw Beheerplan 2017-2021	Voor waardestelling en beheerplan worden externe partijen ingehuurd, gecoördineerd door OGB.	1a.2015 1b.2015 1c. 2016 1d. 2017 1e. 2018 e.v.
		OGB	2017
	PM Precieze bedrag wordt bepaald bij opstellen nieuwe Beheerplan 2016-2019, waarover besluitvorming raad zal plaatsvinden.	OGB	2015-2016
		RO i.s.m. OGB	2016
		RO i.s.m. OGB	2016: inventarisatie
		RO i.s.m. OGB. Idee kan worden uitgewerkt door samen met wandelorganisaties als Te Voet en plaatselijke verenigingen langs de wateringen te lopen en te bekijken wat mogelijk is.	2017
		RO i.s.m. OGB. In samenwerking met de watersportvereniging en kanoverenigingen wordt bekeken welke knelpunten er zijn.	2017
		OGB. Dit zal door de gemeente in samenspraak met maneges en ruitersorganisaties opgesteld moeten worden	2016
		OGB	2018
		OGB	2018

Groen	Project	Geraamd budget (incidenteel)	>
	Uitvoering (U)		
U1	Aanleg natuurspeelplaats Backershagen	€ 14.000,- + € 90.000,- subsidie (financieel gedekt)	
U2	Aanpak van het Rosarium in de Princessetuin in het kader van het jaar van Rosaria (onderdeel van aanpak De Paauw). Vooruitlopend op het opstellen van het beheerplan, zoals beschreven bij A1.	PM	
U3	Acties voor kwaliteitsslagen ► Nulmeting doen van de huidige kwaliteit. Vervolgens bepalen van het gewenste kwaliteitsniveau van het groen voor elk gebied. Op basis daarvan een plan van aanpak maken om de gewenste kwaliteit per gebied te halen. Bijvoorbeeld ecologisch beheer in het buitengebied, basis onderhoud in woonwijken en intensief onderhoud in het centrum. Hierbij meetpunten/schouwpunten aanwijzen om zelf regelmatig te beoordelen of gewenst onderhoudsniveau wordt gehaald. Vervolgens maatregelen nemen om gewenst niveau te behouden.	Nodig: eenmalig budget om een gebied op gewenst niveau te brengen ► komt bij de uitwerking van het Beheerplan 2016-2019	
U4	Parkeerplaats Berkhei/Berkheiveld: gaat niet alleen om herinrichten van de parkeerplaats, maar deze in samenhang met groene structuur bekijken.	PM Voor uitvoering (2018) wordt apart budget bij raad gevraagd	
U5	Bloemrijker maken van bermen	Regulier budget	
U6	Wortelproblemen oplossen met name in Noord. Inventarisatie uitvoeren.	PM (budget wordt via Beheerplan aangevraagd)	
U7	Aanpak van achterstallig onderhoud halfverhardingen in alle parken + beheergeld beschikbaar stellen	€ 40.000,- eenmalig	
U8	Adoptiegroen/zelfbeheer opzetten (Onderzoek hoe de mensen meer verantwoordelijkheid kunnen nemen voor het groen in hun omgeving (komt uit de Kadernota))	PM	
U9	Inrichten van ecologische verbindingzone in de Ommedijksepolder en Papewegsepolder (Groene Buffer) en inrichten van faunapassage. Gedacht wordt aan maatregelen als de aanleg van poelen, houtsingels, rasters/wildroosters op fietspad, struweel, natuurvriendelijke oever, paddentrapjes etc.	PM: voor inrichtingsmaatregelen wordt krediet bij raad gevraagd	
U10	Aanleggen ontbrekende schakels: wandelpad langs de Papeweg.	Subsidie is bij PZH aangevraagd	
U11	Realiseren van een ecologische en wandelverbinding tussen de duinen en Lentevreugd.	PM: voor inrichting wordt krediet bij raad gevraagd	
U12	Realiseren van een betere toegankelijkheid van de Atlantikwall bunkers	PM	
U13	Het vergroten van de beleefbaarheid van de Duivenvoordse en Veenzijdse polder en/of de Papewegsepolder door extra excursies of uitkijktoren of bijv. een wandelpad.	PM: geld voor uitkijktoren is nog niet geraamd	
U14	Aanleg ecologische oevers, als zich een mogelijkheid voordoet	PM	
U15	Plaatsen van een informatiebord bij het havengebied	Ca. € 1.500,- (afhankelijk van grootte, soort druk, materiaal, vandalismebestendigheid etc.)	
U16	Onderzoek of het mogelijk is om een houten steiger op palen te plaatsen langs het Havenkanaal tussen de Johan de Wittstraat en de Wiegmanweg (zodat men gemakkelijk via de steiger op de kade kan stappen). In nauwe samenwerking met het Hoogheemraadschap van Rijnland.	Een eerste voorlopige indicatie van de kosten: € 450/m ² . De geschatte kosten voor 280 m. (de maximale lengte) komen daarmee op € 126.000,-. Hier is geen geld voor gereserveerd; er zal een voorstel/kredietaanvraag bij de raad moeten worden gedaan. Nader moet worden onderzocht of dit een juiste inschatting van kosten is en hoe deze steiger gefinancierd kan worden.	

<	Geraamd budget (structureel)	Uitvoering door wie	Planning
		OGB	2015 e.v.
		OGB	2016
	Structureel budget om bij te houden = PM, vast te stellen bij Beheerplan 2016-2019	OGB	Vanaf 2016
		RO i.s.m. OGB	2016: startnotitie en Plan van Aanpak 2017: ontwerpvarianten en allerlei onderzoeken 2017 4 ^e kwartaal: Definitief Ontwerp 2018: uitvoering
			2016-2019
		OGB	2017-2020
	€ 6.000,- jaarlijks	OGB	2016: incidenteel 2017 (nieuwe beheerplan): structureel budget nodig.
		OGB	2016/2017
		RO/OGB. Project wordt in Duin, Horst & Weide verband opgepakt.	Vanaf 2017
		RO i.s.m. OGB. Dit is een project dat in het kader van de samenwerking in Duin, Horst & Weide wordt opgepakt.	2015/2016
		Nader te bepalen	2020
		I.s.m. Dunea en Defensie.	
		RO/ Duin Horst & Weide (Meerjarenprogramma) i.s.m. Staatsbosbeheer en natuurorganisaties	2016-2020
		OGB	Vanaf 2016

Groen	Project	Geraamd budget (incidenteel)	>
	Handhaving/ regelgeving (H)		
H1	Handhaving op de plicht om een nieuwe boom te planten als voor het kappen van een oude of zieke boom een vergunning is verkregen.	PM	
H2	Extra handhaving op kandelaberen van bomen. Op basis van APV is kandelaberen verboden zonder vergunning. In de praktijk lijkt het of er wordt gekandelaberd zonder vergunning.	PM	
	Communicatie/ educatie/ voorlichting (C)		
C1	Onderzoek naar mogelijkheden om particuliere eigenaren van landgoedparken te ondersteunen als zij geen mogelijkheden zien of hebben voor het herstel van het oorspronkelijk ontwerp van hun landschapspark. De rol van de gemeente is vooral faciliterend. Gedacht wordt aan het opstellen van één hand-out per landgoed. Behalve voor eigenaren en gebruikers is de hand-out ook bedoeld voor toezichthouders en handhavers.	€ 10.000,-	
C2	Stimuleren van bewustwording van aanwezige groen bij volwassenen en kinderen (nme). Bekend maakt bemind. Onderwijs kan hiervoor worden ingezet, maar ook sportorganisaties en eigen netwerken van de jeugd.	€ 18.500,-	
C3	Onderzoek naar de voor- en nadelen van profilering van Wasenaar als groene, ecologische, cultuurhistorische en recreatieve gemeente. Past in beleid economische visie.	€ 12.500,-	
C4	Betere bewegwijzering van losloopgebieden voor honden. Project is alleen reëel als er ook gehandhaafd wordt.	€ 30.000,-	
C5	Communicatie over de gevolgen van vertuining woonbos/bermen, met als doel herstel van gaten in beplanting van woonbos	€ 5.000,-	
C6	Communicatie over effecten van verstenen van tuinen, bijvoorbeeld in de vorm van een folder of een terugkerend artikel in krant of website. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de app huisjeboompjebeter.nl en de landelijke actie Steenbreek + eigen activiteiten gemeente + bedenken van maatregelen die bewoners met een betegelde tuin kunnen verleiden om deze weer groen in te richten en de tegels te verwijderen. Zie C5.	€ 10.000,-	
C7	Ondersteunen/communicatie over nut en noodzaak van aanplant van bomen in tuinen	PM	
C8	Op regelmatige basis overleg/contact met (vrijwilligers)organisaties die zich bezighouden met beheer natuurgebieden om kennis te delen en uit te wisselen.	PM	

Jaar	Incidenteel budget	Structureel budget
2016	89.500	12000
2017	88.000	idem
2018	61.000	idem
2019	-	idem

Samenvatting geraamde incidentele en structurele budgetten voor uitvoering van Groen-en watervisie 2015-2019

<	Geraamd budget (structureel)	Uitvoering door wie	Planning
		PU samen met OGB. NB: indien extra capaciteit nodig is, kan gedacht worden aan reïntegratietrajecten	
	€ 1.000,- per jaar aan externe adviezen	PU samen met OGB	2016-2019
		RO samen met OGB en communicatie. Bij het opstellen de landgoedeigenaren betrekken i.k.v. het krijgen van draagvlak voor de maatregelen.	2017
		RO i.s.m. organisaties als Staatsbosbeheer, Dunea, visverenigingen en scholen/MO	2016 e.v.
		RO i.s.m. communicatie	2017
	€ 5.000,- jaarlijks		2017
		RO/communicatie	2016/2017
		RO/communicatie	2016/2017
		OGB/RO	Vanaf 2016
		RO	2016 e.v.

A3 Beheer op orde		400.000
U3 Acties voor kwaliteitsslagen		350.000
U7 Wortelproblemen oplossen met name in Noord	250.000	

Geraamde bedragen voor Beheerplan 2016-2019. **Krediet wordt bij besluitvorming Beheerplan aangevraagd.**

Bijlagen

Bijlage 1: Definities

APV, Algemeen Plaatselijke Verordening

De algemene verordening van de gemeente

Banket

Horizontaal gedeelte in een talud; ook gebruikt als ophoging op het strand tegen de duinvoet
Gevonden op <http://www.kennisbank-waterbouw.nl/Glossary/printNL.php?subject=NLold>

Beheerplan

Document waarin voor een terrein beschreven wordt welke doelen met welke middelen nagestreefd worden voor de instandhouding, het herstel en/of ontwikkeling van natuurwaarden.
Gevonden op <http://www.nev.nl/thijssse/woordenlijst.html>

Beschermde stads- en dorpsgezicht

Groepen van onroerende zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun onderlinge ruimtelijke of structurele samenhang dan wel hun wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde en in welke groepen zich één of meer monumenten bevinden.
Bron: Monumentenwet 1988

Biodiversiteit

Verscheidenheid van het leven in al zijn vormen, combinaties en organisatie-niveaus (bijvoorbeeld op genetisch vlak, op vlak van soorten en op vlak van ecosystemen).
Gevonden op <http://www.vliz.be/vmdcdata/faq/keywords.php>

Boezemwater

(Water in) een stelsel van met elkaar in open verbinding staande waterlopen en meren waarop het water van lager gelegen polders wordt uitgeslagen en dienend voor eventueel tijdelijke berging en lozing op het buitenwater
Gevonden op <http://www.encyclo.nl/lokaal/10880>

Buitenplaats

Vanaf de zeventiende eeuw raakt bij vermogende families het bezit van een buitenplaats naast een huis in de stad in de mode. Bij historische buitenplaatsen gaat het om een van oorsprong tweede huis (naast een huis in de stad) met grond daarbij, waarop onder andere een aangelegd park te vinden was. De term buitenplaats wordt tegenwoordig ook gebruikt voor kleinere landgoederen, waarbij het zwaartepunt ligt op een monumentaal huis met een (deels) aangelegd park daarbij.
Bron: <http://www.encyclo.nl/lokaal/10766>

Deltaprogramma

Het deltaprogramma bevat maatregelen en voorzieningen in verband met de waterveiligheid en zoetwatervoorziening, inclusief de bijhorende planning en kostenraming. Het deltaprogramma heeft een plek in hoofdstuk 4a van de Waterwet (art. 4.9 en 4.10 Waterwet).
Gevonden op <http://www.infomil.nl/onderwerpen/klimaat-lucht/handboek-water/wetgeving/waterwet/begrippen-algemene/>

Duurzame ontwikkeling

De ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen.

Duin Horst & Weide

Het gebied van de Pact van Duivenvoorde gemeenten Wassenaar, Leidschendam-Voorburg en Voorschoten. Vanaf 2001 werken deze gemeenten samen aan het vitaal, authentiek en hier en daar toegankelijk maken van Duin Horst & Weide.

Ecologische hoofdstructuur

Samenhangend stelsel van kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingszones dat prioriteit krijgt in het natuur- en landschapsbeleid van de overheid.
Gevonden op <http://www.encyclo.nl/lokaal/10880>

Ecologische verbindingszone

Verbinding tussen bestaande en nieuw te ontwikkelen natuurgebieden die uitwisseling en voortplanting van dieren en planten tussen natuurgebieden mogelijk maakt
Gevonden op http://www.dommel.nl/algemene_onderdelen/begrippenlijst?Ltr=e

Geomorfologie

Wetenschap die de natuurlijke vorm van het landschap bestudeert, zoals die ontstaan is door geologische processen en eventueel beïnvloed is door menselijk handelen.
Bron: <http://www.encyclo.nl/lokaal/10651>

Gradiëntzone

Een overgang tussen duinen, strandwallen en strandvlaktes.

Green Deals

Afspraken tussen de Rijksoverheid en andere partijen. Die 'andere partijen' zijn bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden. De Green Deal helpt om duurzame plannen uit te voeren. Bijvoorbeeld voor energie, klimaat, water, grondstoffen, biodiversiteit, mobiliteit, bio-based economy, bouw en voedsel. De rijksoverheid kan belemmeringen wegnemen, bijvoorbeeld door verandering in wet- en regelgeving, door te bemiddelen en door subsidies beschikbaar te stellen. Een voorbeeld is de Green Deal 'tijdelijke natuur'.
Gevonden op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-economie/green-deal>

Groen

In deze Groen- en watervisie wordt hier onder verstaan: de drie landschappen (duinen, strandwallen- en strandvlakteslandschap en het zee-kleilandschap) met duinen, bossen en weides, de groenstructuur van lanen en wijkparken en de waterstructuur. Sportvelden zelf horen niet bij dit groen, de structuren van bomen en struiken langs de sportvelden wel. Golfterreinen horen ook tot het groen.

Habitatrichtlijn

In 1992 stelde de Europese Unie een richtlijn vast voor de bescherming van bijzondere leefgebieden: de Habitat-richtlijn. Bij de richtlijn horen lijsten van plant- en diersoorten en natuurlijke leefgemeenschappen die extra bescherming verdienen. Binnen de Habitatrichtlijn zal onder de naam Natura 2000 een samenhangend ecologisch netwerk worden ingesteld.

Gevonden op <http://www.natuurinformatie.nl/ecomare.devleet/natuurdatabase.nl/i000775.ht>

Hitte eiland effect of urban heat island effect (UHI)

Het fenomeen dat de temperatuur in een stedelijk gebied gemiddeld hoger is dan in het omliggende landelijk gebied. De belangrijkste oorzaken van het UHI zijn de absorptie van zonlicht door de in de stad aanwezige donkere materialen en de relatief lage windsnelheden.

Gevonden op <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hitte-eilandeffect>

Hitte stress

Verschijsel tijdens een periode met uitzonderlijk warm weer. Wanneer vochtverlies van het menselijk lichaam, door overmatig transpireren, niet of weinig wordt aangevuld, kunnen grote problemen ontstaan. Het lichaam droogt uit en zelfs een hartaanval of een beroerte kan het gevolg zijn. Vooral ouderen en zieke mensen zijn gevoelig voor deze hittestress

Gevonden op <http://home.kpn.nl/neelee050/woordenboek/H.html>

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

Een rijkssubsidie die in 2005/2006 is ingesteld, waarbij de provincies verantwoordelijk waren voor het maken van afspraken met partijen/gemeenten in het landelijk gebied.

Kandelaberen

Een snoeitechniek, waarbij de takken van een boom afgezaagd worden waardoor de boom het uiterlijk van een kandelaar, of kandelaber krijgt. De techniek heeft diverse functies. Zo wordt deze toegepast bij bomen die moeilijk toegang hebben tot lucht en water in de grond vanwege het vele asfalt dat hen omringt. Door het kandelaberen wordt de behoefte aan vocht verminderd. Kandelaberen wordt om diezelfde reden gebruikt bij het verplanten van volwassen bomen. Sommige bomen kunnen uitstekend gekandelaberd worden; de plataan en de robinia zijn hier voorbeelden van. Anderen verdragen dit soort ingrepen slecht; de beuk met name krijgt last van verbrandingsverschijnselen op haar bast.

Bron: wikipedia.

Landgoed

Een landgoed is een groot stuk grond van meerdere hectares, met landerijen en tuinen en daarop een buitenplaats, landhuis, een grote boerderij, kerk of kasteel. Volgens de Natuurschoonwet 1928 (Nederland) kan de eigenaar van een landgoed onder bepaalde voorwaarden een belastingvoordeel krijgen.

Bron: op <http://nl.wikipedia.org/wiki/Landgoed>

LOP

Landschapsontwikkelingsplan Duin, Horst en Weide. Opgesteld in opdracht van de drie gemeentes die sinds 2001 samenwerken in het Pact van Duivenvoorde.

Mitigerende maatregelen/mitigatie

Maatregelen die compenseren voor- of minimaliseren van het verlies aan milieukwaliteiten en hulpbronnen als gevolg van ontwikkelingen.

Gevonden op <http://www.encyclo.nl/lokaal/10880>

Nationaal park

Aaneengesloten terrein van tenminste 1.000 ha, bestaande uit natuurterreinen met een bijzondere landschappelijke gesteldheid en planten- en dierenleven, met goede mogelijkheden voor zonering van het recreatief medegebruik. In een Nationaal park liggen geen of nagenoeg geen cultuurgronden. Doel: intensiveren van natuurbeheer en natuurontwikkeling, bevorderen van natuurgerichte recreatie, stimuleren van voorlichting en educatie en bevorderen van onderzoek.

Gevonden op <http://jw.juridischwoordenboek.com/contentDefinition.asp?termRechtsgebiedId=985213>

Natura 2000-gebied

Een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de EU. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het EU-beleid voor het behoud en herstel van de biodiversiteit. In Nederland is een gebied beschermd volgens de Natuurbeschermingswet 1998, tevens aangewezen en/of aangemeld als Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied (art 10a Nb-wet).

Gevonden op <http://www.encyclo.nl/lokaal/10880>

Natuurdoeltype

Een in het natuurbeleid nagestreefd type ecosysteem dat een bepaalde biodiversiteit en een bepaalde mate van natuurlijkheid als kwaliteitskenmerken heeft.

Gevonden op <http://www.nev.nl/thijsse/woordenlijst.html>

Natuur netwerk

Voorheen Ecologische Hoofdstructuur.

NatuurPact

Afspraken tussen rijk en provincies over het natuurbeleid, overdracht van natuur van rijk aan de provincies etc. September 2013.

Nutriënt

Voedingsstof

Park

Een door de mens ontworpen en aangelegd groen gebied met een overwegend recreatieve functie. In parken vinden we vrijwel altijd bomen, vijvers en paden met daarnaast vaak andere stijkenmerken.

Bron: nl.wikipedia.org

Polder

Een met dijken omgeven stuk land, waarbinnen de mens de waterstand kan regelen. Er zijn verschillende soorten polders: zeepolders, veenpolders en droogmakerijen. Het beheer over een polder is in handen van een waterschap.

Gevonden op http://www.digischool.nl/ak/onderbouw-vmbo/materiaal/begrip/b_water.htm

Prioritaire soort

Een vanwege de Habitatrictlijn beschermde soort waarvoor extra beschermingsinspanningen vereist zijn.

Bron: <http://www.vlindernet.nl/vlindersalgemeen.php?id=276>

Recreatie

De vrijetijdsbesteding van inwoners in hun eigen leefomgeving.

Definitie afkomstig uit de concept-Economische visie van Wassenaar, 2015.

Rijksbufferzone

Een gebied in Nederland dat door de rijksoverheid aangewezen is om stedelijke gebieden ruimtelijk te scheiden en daarmee de verstedelijking van het land te geleiden. In het verleden zijn in Nederland negen rijksbufferzones aangewezen, die sindsdien gevrijwaard zijn van grootschalige bebouwing.

Gevonden op <http://nl.wikipedia.org/wiki/Rijksbufferzone>

Slagenverkaveling

Landschap dat wordt gekenmerkt door strookvormige percelen die evenwijdig aan elkaar in dezelfde richting strekken. Ze vormen hiermee een tegenstelling met de espercelen die meestal kort zijn en alle richtingen kunnen hebben. Slagen zijn vaak typerend voor streekdorpen. Het bijbehorende dorp ligt langs een weg of kanaal en is langgerekt en smal

Gevonden op <http://www.encyclopediedrenthe.nl/Slagen-%20of%20strokenlandschap>

Stadslandbouw

Het telen, oogsten en afzetten van voedsel in of in de nabijheid van een stad. Onder stadslandbouw valt ook veeteelt en de kweek van vissen voor consumptie.

Gevonden op <http://nl.wikipedia.org/wiki/Stadslandbouw>

Strandvlakte

Gebied tussen de strandwallen

Strandwal

In het Holoceen gevormde zandbank, evenwijdig aan de huidige kust, die bij normale getijden boven water uitstak. Hierop hebben zich de oude duinen gevormd.

Bron: http://oud.digischool.nl/ak/onderbouw-vmbo/materiaal/begrip/b_landsc.htm

Toerisme

De vrijetijdsbesteding buiten de normale leefomgeving.

Definitie afkomstig uit de concept-Economische visie van Wassenaar, 2015.

Watering of wetering

Brede, meestal gegraven afwateringssloot in een kom.

Gevonden op http://www.digischool.nl/ak/onderbouw-vmbo/materiaal/begrip/b_landsc.htm

Woonbos

Bos dat verkaveld is en waarbij het beeld van het bos mede wordt bepaald door het grote aantal villa's dat zich er in bevindt.

Definitie voor Wassenaars woonbos is afkomstig uit Landschapsbeleidsplan/ Groenstructuurvisie 1993.

Bijlage 2: Literatuurlijst

Agrarische Structuuronderzoek Veehouderij Wassenaar, resultaten van een onderzoek naar agrarische structuur, knelpunten en toekomstperspectieven van de agrarische sector in Wassenaar e.o., opgesteld door LTO Noord Projecten BV, in opdracht van Stadsgewest Haaglanden, maart 2008.

Artikel in Leids Dagblad 25 nov. 2014: Zeereep naar enthousiaste kapper. Interview met Mark Kras, boswachter.

Artikel in Elsevier. Meer overstromingen door verstening tuinen? Door Jens Pauw, waarbij verschillende bronnen zijn geraadpleegd, waaronder RIONED, 4 okt. 2011

Artikel: Backershagen: ruim 600 jaar historie. Afstudeerscriptie van Mario Nederpelt, 2014.

Beheerplan groen 2013-2017, gemeente Wassenaar.

Beleidsvisie Groen en Uitvoeringsprogramma Groen, provincie Zuid-Holland, oktober 2012 en januari 2013.

Bestemmingsplan Landelijk Gebied 2015, gemeente Wassenaar.

Beschermd Dorpsgezicht Landgoederenzone

Cultuurhistorisch convenant voor het duingebied Meijndel en Berkheide, gemeenten Den Haag, Katwijk, Wassenaar, Staatsbosbeheer en Dunea, 20 juni 2012.

Cultuurhistorische Impuls Duin, Horst en Weide 2010

Cultuursporen in het duin. Inventarisatie en waardering van het erfgoed in het duingebied Meijndel-Berkheide, Jan Neefjes, bureau Overland, sept. 2010.

Decisio. Ruimte voor recreatie op het strand, 2011.

Economie en natuur hand in hand in Natuurpact. Nieuwsbericht op Rijksoverheid.nl, d.d. 18 sept. 2013.

Een toekomst voor het groen. Handreiking voor de instandhouding van groene monumenten, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, okt. 2012.

Gebiedsvisie 2014, Agrarische Natuurvereniging Santvoorde, opgesteld door Mentink Procesmanagement BV

De Groene Stad.nl. Publicatie met als titel: De Stad uit, het groen in. Markt, overheid en burgers werken samen aan een aantrekkelijk recreatief aanbod.

Landschapsbeleidsplan. Groenstructuurplan Wassenaar met als titel Wassenaar: De Groene Buffer in de Randstad, RBOI, M. van Oosten, J.J. van den Berg, nr. 219.1046.00/1047.00, 15 april 1993

Landschapsontwikkelingsplan Duin Horst & Weide (Deel1: De sleutel tot uitvoering, inventarisatie en analyse (2010) en Deel2: Visie (2012)), opgesteld door Brons & Partners

Masterplan Horst en Voorde, opgesteld in opdracht van de landgoedeigenaren verenigd in Horst en Voorde, door Vista, o.a. P. Veen, 5-12-2008

Natuurlijk verder. Rijksnatuurvisie 2014. Natuurtoets watergangen in Zuidwest Rijnland t.b.v. baggeronderhoud, J. Oosterbaan et al, Groenteam, 2007 (watergebiedsplan Zuidgeest)

Regionale Klimaat Adaptatie Strategie Haaglanden (RAS), Met oog op de toekomst, in opdracht van Stadsgewest haaglanden samen met de negen gemeenten in de regio, twee Hoogheemraadschappen, de provincie Zuid-Holland en de Stichting kennis voor Klimaat, 2015.

Startnotitie recreatie, door de raad vastgesteld februari 2014

Toekomstvisie gemeente Wassenaar, februari 2015.

Tuin van Holland: deelprogramma Groenagenda van Holland Rijnland. Concept-versie juli 2013.

Visie op beheer en instandhouding van groene rijksmonumenten in bezit van de gemeente Wassenaar, gemeente Wassenaar, Stichting tot Behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen, nov. 2010.

Visie Ruimte en Mobiliteit, Provincie Zuid-Holland, 1 aug. 2014

Vooruit met natuurbeleid-tussenbalans. Brief van de staatssecretaris van economische zaken aan de Tweede Kamer, d.d. 31 okt. 2013

Watergebiedsplan Zuidgeest, Inventarisatie & knelpuntenanalyse, dec. 2010, van Hoogheemraadschap van Rijnland.

Waterstructuurplan Leiderdorp, Beleidsdocument, opgesteld door Royal Haskoning DHV, nov. 2013

Weidevogels in de Papenwegse en Zuidwijkse polder in 2014, BMP inventarisatie 2014, in opdracht van de Stichting Twickel, door Natuuronderzoeksbureau. Remeeus, Den Haag, aug. 2014.

Masterplan Locatie Valkenburg, sept. 2013.

Geraadpleegde websites

www.alterra.nl

www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

www.dunea.nl

www.milieufederatie.nl

www.monitorvrijtjudentoerisme.nl

www.pretparkbeest.be

www.pbl.nl

www.rabobankcijfersentrends.nl

www.ro.zuid-holland.nl

www.staatsbosbeheer.nl

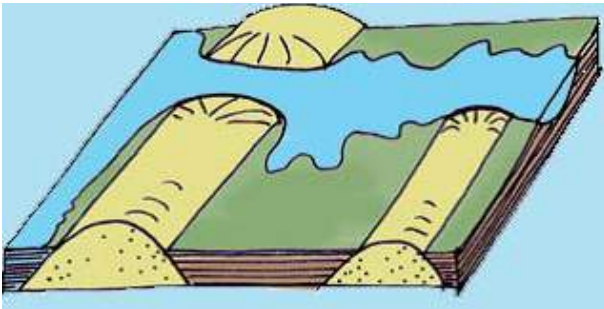
www.vogelbescherming.nl

www.wandelnet.nl

Bijlage 3: Achtergrond van het ontstaan van het landschap bij Wassenaar

Geomorfologie als basis voor het landschap

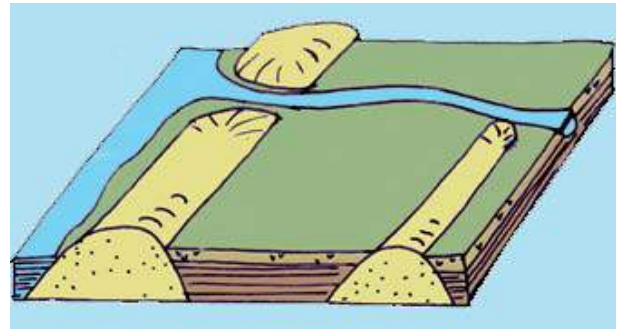
Het huidige landschap en de ontwikkeling van Wassenaar zijn in hoge mate bepaald door geologische processen. Zeker 12.000 jaar geleden heeft de zee via inhammen klei en zand aangevoerd. Het land breidde zich vanaf de Utrechtse Heuvelrug (oost) tientallen kilometers naar het westen toe uit, totdat de huidige kustlijn is ontstaan. Het zand hoopte zich op en vormde langgestrekte ruggen voor de kust. Resten van deze ruggen zijn nu nog herkenbaar als strandwallen.

Afbeelding 33: Ontstaan strandwal. Bron: Brons + Partners, Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide, de sleutel tot uitvoering, Inventarisatie & analyse, november 2010.

Het landschap van de duinen ontstond door natuurlijke processen als de wind, verstuiving, afslag, natuurlijke bosontwikkeling en door menselijke activiteit. Men probeerde door het planten van helmgras verstuiving tegen te gaan, maar deze beplanting werd weer voor een deel door de konijnen opgegeten. De Wassenaarse duinen verstooven rond 1800 nog steeds als gevolg hiervan. In de duinen bevonden zich ook bosgebieden. Verder was in de duinpannen grazige en soms moerassige vegetatie te vinden.

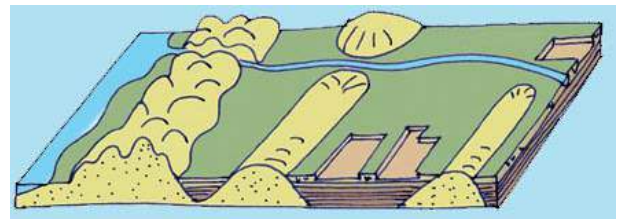
Achter de strandwallen ontwikkelden zich veenpakketten op de klei- en zandlagen. Veen ontstaat door een opeenstapeling van afgestorven vegetatie. Dit is in een proces van duizenden jaren ontstaan. Deels werd dit veen door de mens afgegraven (vanaf ca. het jaar 1000) en als brandstof gebruikt. Andere delen van het veengebied werden gebruikt voor de akkerbouw. Om het veen te ontwateren werden sloten gegraven. Door inklinking werd het gebied te nat, waardoor na verloop van tijd alleen nog veeteelt mogelijk was. De Veenwatering dateert vermoedelijk uit die tijd.

Afbeelding 34: Veeenvorming. Bron: Brons + Partners, Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide, de sleutel tot uitvoering, Inventarisatie & analyse, november 2010.

Bovenstaande afbeelding laat de strandvlakte tussen de twee strandwallen zien. In de loop van de tijd zijn vier strandwallen ontstaan, waarvan er drie in Wassenaar liggen. Hoe westelijker een strandwal gelegen is, hoe jonger hij is. Tevens zijn dit de hoogste strandwallen als gevolg van een steeds hogere waterstand van de zee (zeespiegelstijging).

Het gebied van de strandwallen en strandvlaktes in Wassenaar is waardevol, aangezien dit het enige gebied in Nederland is waar de verschillen tussen deze twee landschapstypen niet zijn verdwenen. Ook van groot belang is het contact tussen het besloten karakter van de beboste landgoederzone op de (rand van de) strandwallenzone en het open grasland van de strandvlaktes.

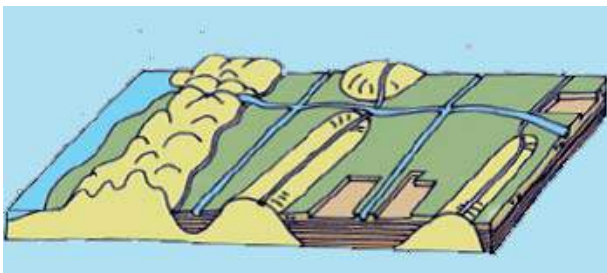

Afbeelding 35: Ontstaan van jonge duinen, ontginning en afgraven veen. Bron: Brons + Partners, Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide, de sleutel tot uitvoering, Inventarisatie & analyse, november 2010.

Het lager gelegen noordelijk gedeelte van Wassenaar heeft lange tijd onder invloed gestaan van de delta van de Oude Rijn. De Oude Rijn heeft waar hij het land verlaat de strandwallen onderbroken en deze voor een deel binnenwaarts gebogen. De kleilagen in de strandvlaktes zijn ontstaan door overstromingen van de Oude Rijn.

Elke strandvlakte heeft zijn eigen watering: de Veenwatering, de Zijlwatering, de Dijkwatering, de Scheidingswatering en de Kaswatering. Ze lopen allemaal in dezelfde richting van zuidwest naar noordoost, parallel aan de kust. Deze watergangen voeren in natte tijden het water af naar de Oude Rijn. In droge tijden wordt er gebiedsvreemd water via deze wateringen ingelaten.

De wegen zijn ontstaan dwars op de wateringen. Enkele belangrijke verbindingswegen zijn de Kerkdam, de Papeweg, de Horstlaan en de Duienvoordseweg.

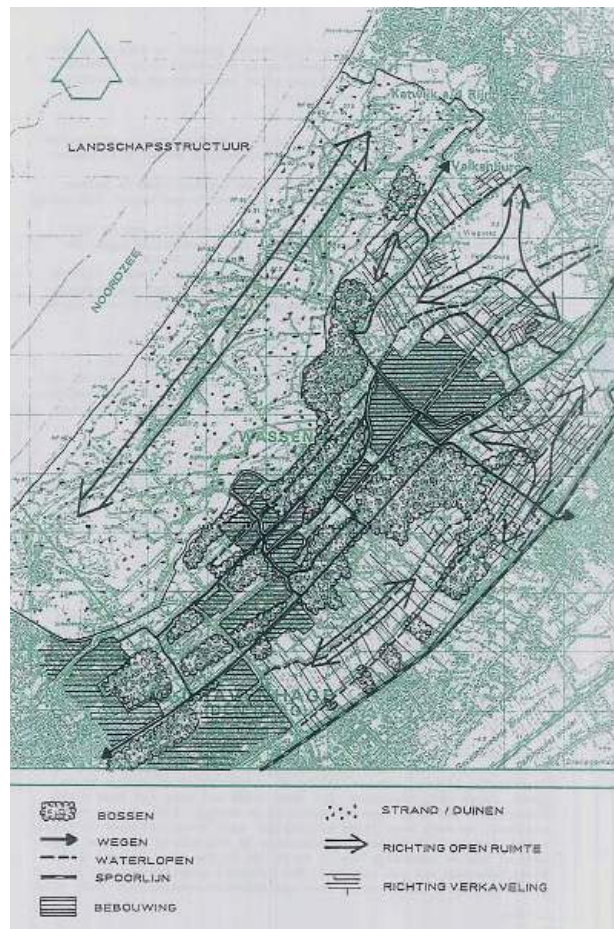
Afbeelding 36: Komst van wegen en wateringen. Bron: Brons + Partners, Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide, de sleutel tot uitvoering, Inventarisatie & analyse, november 2010.

Afbeelding 37: Komst van nederzettingen. Bron: Brons + Partners, Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide, de sleutel tot uitvoering, Inventarisatie & analyse, november 2010.

Op een drietal plaatsen is sprake van een zogenaamde intacte gradiëntzone, een overgang tussen duinen, strandwallen en strandvlaktes. Hier heeft geen bebouwing plaatsgevonden.

Op onderstaande afbeelding is zichtbaar waar de drie gradiënten zich bevinden.

Afbeelding 38: De drie gradiënten. Bron: Wassenaar, de groene buffer in de Randstad, Landschapsbeleidsplan/ Groenstructuurvisie 1993.

Geomorfologie als basis voor ingrepen door de mens

De duinen

Niet alleen zee en wind zijn van belang geweest voor het huidige landschap van Wassenaar. Ook de mens heeft hierin een belangrijke rol gespeeld.

Naast bewoning zijn er van oudsher vier verschillende soorten gebruik in het duingebied te onderscheiden, te weten de jacht, agrarisch gebruik, visserij en kustverdediging. Als gevolg hiervan heeft het hele duingebied een hoge archeologische waarde²¹. De resten van de prehistorische en vroegmiddeleeuwse bewoning liggen onder een dikke laag jong duinzand. Op sommige plaatsen zoals bij de Waalsdorpervlakte (gemeente Den Haag) is de laag jong duinzand relatief dun; hier zijn resten uit de ijzertijd en vroege middeleeuwen gevonden.

²¹ Cultuursporen in het duin. Inventarisatie en waardering van het erfgoed in het duingebied Meijndel-Berkheide, Jan Neeffes, bureau Overland, sept. 2010.

De graaf van Holland was vanouds de belangrijkste rechthebbende op het duingebied. De graaf gebruikte het gebied om te jagen, vooral op konijnen, maar ook op patrijzen en fazanten. De jacht leverde inkomsten op. Tot aan 1980 hadden de Oranjes nog jachtrechten in de duinen.

Vanaf ongeveer de Middeleeuwen gingen mensen aan zee wonen. Bekende vissersdorpen zijn Scheveningen en Katwijk, maar ergens hier tussenin lag ooit een vissersdorp 'Berkheide'. Dit werd gesticht in 1396 en was rond 1605 alweer verdwenen, mogelijk door zand overdekt of anders door een grote storm weggespoeld.

De duinen speelden vanaf de Middeleeuwen al een rol in de kustverdediging. Door de breedte van het duin bestond in die tijd geen gevaar voor overstroming van het lager gelegen achterland. Toch werd er al meebetaald aan helmbeplanting die verstuiving moest tegengaan. Het gevaar zat hem in kustafslag.

De boeren kregen in die tijd weiderechten in de vochtige duinvalleien. Het grazende vee hield de begroeiing kort wat negatieve gevolgen had voor de konijnenstand en verstuiving in de hand werkte. Aan het einde van de 18^e eeuw werden er nog maar weinig landen beweide.

Naast beweiding gebruikten de boeren de duinen voor het verzamelen van strooisel als ruitge en riet en gebruikten dit voor hun stallen. Verder werd er gekapt in de omringende bossen om brandhout te krijgen. Vanaf de 16^e eeuw probeerde men het verzamelen van strooisel en de houtkap tegen te gaan, maar nog tot in de 18^e eeuw gebeurde dit.

In de duinen van Wassenaar, (Meijendel) zijn resten te vinden van vroeg- en midden 19^e eeuwse ontginningen. Deze ontginningen gebeurden voor een deel planmatig door Domeinen, met als doel de akkers en bossen te exploiteren.

Aanleiding voor waterwinning in de duinen was de cholera-epidemie van 1866. De 'Duinwaterleiding van 's Gravenhage' werd in 1874 opgericht. Zij haalde water uit de duinen ten zuiden van de Wassenaarse Slag. De Leidsche Duinwatermaatschappij haalde water uit de duinen van Berkheide. Met de waterwinning kwam er bebouwing als pomp- en filtergebouwen in het gebied. Daarnaast heeft de waterwinning het landschap sterk aangetast als gevolg van vergravingen. Ook daalde de grondwaterstand met als gevolg verdroging. Om dit op te vangen werd na verloop van tijd oppervlaktewater uit de rivieren geïnfilteerd in de duinen.

Bewoning op strandwallen

Op de strandwallen vond rond 2000 voor Christus de eerste bewoning plaats. De drogere delen van de strandwallen werden ontbost voor onder andere akkerbouw. Op de strandwallen ontstonden nederzettingen. Rond 1200 werden er op strategische plaatsen kastelen gebouwd. Na 1500 werden ook de strandvlakten ontgonnen en verdwenen de bossen. Op de overgang van strandwal en strandvlakte werden boerderijen gebouwd op min of meer gelijke afstand van elkaar, waardoor er een lint van boerderijen ontstond. Dit lint is thans nog herkenbaar ten oosten en ten westen van de Rijksstraatweg. De nog aanwezige boerderijen dateren vanaf de late Middeleeuwen tot de periode van de wederopbouw na Wereldoorlog II. Een belangrijke reden voor de vele boerderijen was de goede infrastructuur van water- en landwegen en de nabijheid van de steden Den Haag en Leiden.

Het was een streekeigen boerderijtype, het Rijnlandse langhuis, waarbij het uiterlijk van hoofd- en bijgebouwen bepaald werd door de heersende bouwwijzen en bouwstijlen, maar ook verband hield met een efficiënte bedrijfsvoering. De ligging hield verder verband met het type bodem.

Door de hogere en drogere ligging van de strandwallen ontstonden hier ook de eerste dorpen zoals Wassenaar en Voorschoten.

Vanaf de 17^e eeuw werden er buitenplaatsen gebouwd op de strandwallen. Buitenplaatsen kenmerken zich door een grote samenhang in (tuin)aanleg en gebouwen. De bebouwing bestaat vaak uit een hoofdgebouw met diverse functionele bijgebouwen en eventueel gebouwen die met sport, spel of jacht, vermaak, ontspanning te maken hebben. Ondanks het feit dat vanaf het begin van de 20e eeuw veel buitenplaatsen zijn verkaveld tot villawijk of opgedeeld zijn in kleine buitens, zijn er nog steeds veel buitenplaatsen aanwezig. Dit is één van de redenen dat het rijk een groot deel van Wassenaar met daarin de landgoederenzone heeft aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Veel buitenplaatsen zijn daarnaast beschermd als rijksmonument.

In de 17e eeuw werden de tuinen van buitenplaatsen in een formele Frans geïnspireerde stijl aangelegd (bijvoorbeeld de classicistische tuin op Clingendael). Dit soort tuinen is verdwenen. De monumentale bomen aan de lanen is alles wat hiervan resteert. In de laatste 25 jaar van de 18^e eeuw werden tuinen aangelegd geïnspireerd op de Engelse landschapsstijl.

Rond 1800 zette onder de Franse overheersing, een periode van verval in. Er werden buitenplaatsen gesloopt, maar er kwamen er ook enkele bij. En er werden ruime weids opgezette landschapsparken aangelegd, met zichtlijnen tot ver buiten het eigen terrein, o.a. door de landschapsar-

chitectenfamilie Zocher. Deze stijl is nog zichtbaar bij ondermeer Clingendael, Oosterbeek en Voorlinden.

In de 19e eeuw speelde prins Frederik der Nederlanden een belangrijke rol in het behoud van het landschap in Wassenaar. Hij kocht De Paauw, Raaphorst, Ter Horst, Eikenhorst, Backershagen en Groot Haesebroek aan en liet de Duitse landschapsarchitect Petzold een ontwerp maken voor één landschapspark. Dit is gerealiseerd, maar viel na zijn dood weer uiteen. De samenhang in het deel Raaphorst, Eikenhorst en Ter Horst is nog steeds aanwezig. Kenmerkend voor het ontwerp van Petzold is een afwisselend en kleurrijk coulisselandschap met bospaden langs een golvende bosrand. Dit is nog zichtbaar bij De Beukenhorst en Oud Wassenaar.

In de 19^e eeuw werden ook verschillende moderne kastelen gebouwd, waaronder kasteel Wittenburg. De tuinen van deze buitenplaatsen kregen een geometrische aanleg in nauwe samenhang met het huis. Voor Wittenburg was landschapsarchitect Springer de ontwerper.

In de 20^e eeuw gingen diverse buitenplaatsen verloren door herverkaveling ten behoeve van woningbouw, maar er kwamen ook nieuwe bij. Wat de tuinen betreft was sprake van een nieuwe architectonische stijl, waarbij de tuin als voortzetting van het huis werd ontworpen. Een mooi voorbeeld hiervan is Villa Maarheeze (tuinarchitect Dirk Tersteeg in nauwe samenwerking met architect Co Brandes).

Agrarisch gebruik van de strandwallen en strandvlaktes

Wassenaar heeft vanaf de Eerste tot de Tweede Wereldoorlog een bloeiende bollencultuur gekend, in handen van veel kleine familiebedrijven (ca. 200). Een concentratie kwam voor aan de noordzijde van het dorp in de omgeving van Oostdorp, de Katwijkseweg en de Rijksstraatweg. Na de Tweede Wereldoorlog waren er ca. 50 telers over. Door schaalvergroting en oprukkende woningbouw is het kleinschalige bollenlandschap inmiddels grotendeels verdwenen. Er resteren nog wel een aantal kenmerkende bedrijfsgebouwen.

Tussen de strandwallen liggen de open strandvlaktes die vooral uit grasland bestaan. Zoals beschreven werd er in het verleden veen gestoken in een deel van de strandwallen. Het veen werd ontgonnen vanaf de ontginningsassen, de ontsluitingswegen langs de hoofdwaterwegen. De boerderijen staan hier dicht op elkaar dan elders, vanwege de opstreckende verkaveling die in het veen werd gehanteerd (vanaf de ontginningsbasis in een smalle strook naar achteren).

Hier en daar zijn in het grasland hakhoutbossen te vinden. Een voorbeeld van een dergelijk grasland is de Duivenvoordse- en Veenzijdse polder, die in sterk contrast staat met het versteedelijkte landschap er om heen.

Het polderlandschap/zeekleilandschap

Het polderlandschap/zeekleilandschap (dat aan de Leidse kant van Wassenaar ligt) wordt gekenmerkt door zijn openheid, een slagenverkaveling in verschillende hoofdrichtingen en grasland. Het landschap is vergelijkbaar met de polders van de strandvlakten.

Dit landschap is eveneens als waardevol te omschrijven. Dit komt omdat de openheid grotendeels bewaard is gebleven, er weinig bebouwing is en door het graslandkarakter. Het huidige beeld is mede het gevolg van het feit dat het gebied van de Ommedijksepolder en de Papenwegsepolder lang onderdeel heeft uitgemaakt van een rijksbufferzone. In de toekomst zal er hier wel het één en ander gaan veranderen als gevolg van de aanleg van de Rijnlandroute en de uitbreiding van het Valkenburgse Meer.

Militaire relictten in het landschap

Naast boerderijen en buitenplaatsen zijn in het landschap diverse militaire relictten te vinden, waaronder overblijfselen van de Atlantikwall en ander zaken die zijn gebouwd tijdens de Tweede Wereldoorlog. De ligging van deze overblijfselen in Wassenaar heeft directe relatie met de ligging nabij de kust, met de nabijheid van de regering in Den Haag, met de vestiging van Seys-Inquart op Clingendael en met de nabije ligging van Vliegveld Valkenburg.

In het landschap zijn de bunkers zichtbaar, maar ook de kraters van bominslagen op Duindigt, die tezamen thans een waterpartij vormen. Bij vliegveld Valkenburg zijn delen van de tankmuur, de tankgracht en de bijbehorende betonnen werken terug te vinden in een zigzaglijn in het landschap. De bunker aan de Wassenaarse Slag (Baupunkt 204) doet nu dienst als vleermuisbunker.

Afbeelding 39: Vleermuisbunker. Bron: site : <http://www.vleermuisbunker.nl/>

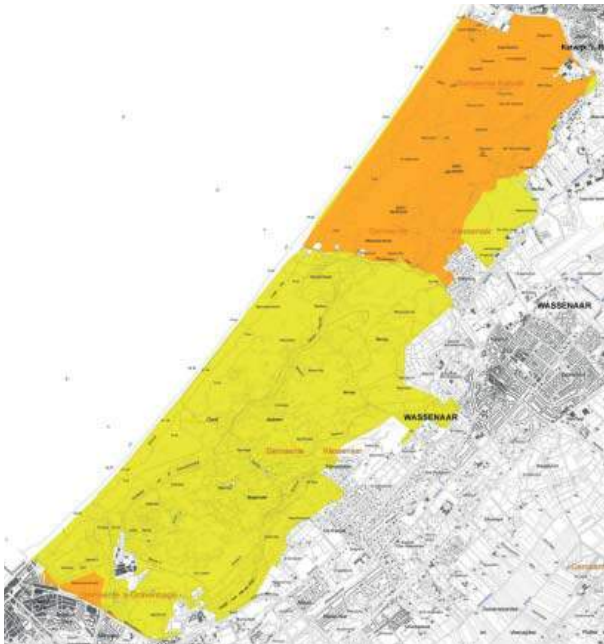
Bijlage 4: Ecologische structuur

Voor elk van de landschapstypes geldt dat er een eigen flora en fauna aanwezig is. In Wassenaar hebben we drie landschapstypen, te weten de duinen, de strandwallen en -vlaktes en het zee-kleilandschap.

De duinen

Het duingebied van de gemeente betreft een kalkrijk duingebied gelegen tussen Den Haag en Katwijk, met een relatief brede middenduin in de reeks zeereep, buitenduin, middenduin, strandwal.

Meijndel en Berkheide zijn in de duinen gelegen en zijn sinds 2013 aangewezen als Natura 2000-gebied. Deze gebieden bieden onder andere bescherming voor de nauwe korfslak en de meervleermuis. Verder zijn er enkele prioritaire habitattypen te vinden, zoals wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ('witte duinen'), vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ('grijze duinen'), duinen met *Hippophaë rhamnoides*, beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied en vochtige duinvalleien²². Het betreffende gebied is op onderstaande afbeelding aangegeven.

Afbeelding 40: Natura 2000-gebied. Bron: <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=9&id=n2k97&topic=documenten>

Meijndel²³ bestaat uit drie verschillende gebieden: het buitenduin, het middenduin en het binnenduin. Elk gebied is herkenbaar aan zijn eigen vegetatie en vogels. In het buitenduin leven vogels die korte, harde geluiden maken. Hier zitten de graspieper, de roodborsttapuit, de tapuit en de veldleeuwerik. Het buitenduin ligt aan de zeezijde en de vegetatie bestaat onder andere uit duindoorn en meidoornstruweel. In het middenduin, waar de infiltratieplassen liggen, is de begroeiing hoger. De vegetatie bestaat uit meidoorns en hier en daar moeras, bos en rietland. Hier zitten veel eenden, de nachtegaal, de rietgors, de fitis, de grasmus en de zwartkop. Het binnenduin bestaat vervolgens uit grote valleien met gras en wat struikjes en paraboolduinen; er is veel bos. De vogels zingen hier melodieën. Hier komen de merel, de tjiftjaf, de vink, de havik, de boompieper en de boomleeuwerik voor. Tegen de schemering zijn er ook reeën te zien. Volgens Dunea neemt het aantal reeën nog steeds toe.

Berkheide is het andere Natura 2000-gebied en ziet er anders uit dan Meijndel. Het gebied is vrij open en bestaat vooral uit duingraslanden. Hier en daar is er bos en struweel. Er bloeien veel duinroosjes. In Berkheide zijn veel kleine, voormalige landbouwakkertjes te vinden: hier werden vroeger door de inwoners van Katwijk en omgeving duinpiepers (aardappelen) geteeld. Ook hier leven veel reeën; verder zitten er vossen.

Afbeelding 41: Berkheide. Bron: <https://www.dunea.nl/duinen/duingebieden/berkheide>

Dunea heeft eind jaren negentig samen met de provincie de waterwinning in Berkheide en Meijndel teruggebracht. Waterwinputten zijn verwijderd, evenals slib en overtollige begroeiingen van riet en struiken. Daarnaast is ingezet op het geomorfologisch herstel van paraboolduinen en het afplaggen van helmduinen. Door deze ingrepen is er weer een landschap ontstaan van natte en vochtige duinvalleien.

²² Natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG

²³ Informatie is afkomstig van www.dunea.nl

Door het schommelen van de grondwaterstanden, nat in de winter en droog in de zomer, zijn de rugstreeppad en de zandhagedis teruggekeerd. Ook zijn bijzondere planten als parnassia en orchideeën teruggekeerd.

Strandwallen en strandvlaktes

In Wassenaar is veel bos aanwezig. Onder andere in de landgoederenzone en in de woonbossen. Het is een vrijwel aaneengesloten gebied met het kenmerkende habitat van eik en beuk. In de bossen komen veel broedvogels voor en acht soorten vleermuizen.

De overgangen tussen bos en weiland zijn van groot belang voor allerlei dieren, zoals reeën. Verder leven hier kleine zoogdieren, insecten, dagvlinders en vogels.

De Duivenvoordse- en Veenzijdse polder, in eigendom van Staatsbosbeheer (SBB), is grasland dat deels intensief en deels extensief wordt beheerd. SBB heeft plannen om de oude boerderij die midden in deze polder ligt, te slopen en weer als weide in te richten. Hiermee wordt het areaal van dit belangrijke weidevogelgebied uitgebreid.

De polder is omringd door boerderijen en landgoederen en in de verte is de skyline van Den Haag te zien. Er zijn hakhoutbosjes die hun oorsprong in de Middeleeuwen hebben, te vinden. In het midden stroomt de Dobbewatering. De polder is alleen tijdens excursies te bezoeken.

In de Duivenvoordse- en Veenzijdse polder broeden grote aantallen grutto's, kieviten, scholeksters, tureluurs en wulpen. Soms komt de watersnip voor. Deze vogels broeden in het zuidelijk deel van de polder, aan de kant van Den Haag.

Buiten het broedseizoen zijn groepjes ooievaars en grote zilverreigers en grote groepen ganzen te vinden in het gebied. IJsvogels zijn eveneens gespot. 's Winters zijn er wilde en kleine zwanen te vinden, evenals vinken, kepen en sijzen (in de hakhoutbosjes).

Roofvogels als de havik en buizerd brengen hun jongen groot in de hakhoutbossen. Sperwer, boomvalk en bruine kiekendief gebruiken de polder als jachtgebied, maar hebben er niet hun nesten. De visarend bezoekt ieder jaar het gebied. Tot slot zijn er vanaf 2012 regelmatig raven gezien.

Ook het oostelijke deel van het gebied levert een belangrijke bijdrage aan de natuurwaarden. De hakhoutbossen met vooral essen en elzen bieden een belangrijke broedplaats voor verschillende soorten bosvogels, waaronder kleine bonte specht, de glanskop en de goudvink.

Behalve vogels zijn in de vochtige botanische graslanden een groot aantal plantensoorten en

meer dan 15 soorten vlinders te vinden. In het water leven veel kikkers en ook kleine watersalamanders²⁴.

Zeekleilandschap

In de Papewegsepolder is het oorspronkelijke landschapspatroon uit de 17^e eeuw nog zichtbaar. Het gebied is samen met de Zuidwijkse polder 256 ha. groot en bestaat uit graslandpercelen. De Veenwatering en de Dobbewatering stromen er door heen en er zijn een aantal boerderijen, maneges en de buitenplaatsen Zuidwijk en Santhorst te vinden. In een groot deel van het gebied vindt weidevogelbeheer plaats, wat inhoudt dat maaien wordt uitgesteld en nestbescherming en/of slootrandbeheer wordt toegepast.

In 2014 zijn de krakeend, de slobend, de kuifeed, de bergeend, de knobbelzwaan, de scholekster, de kievit, de grutto en de tureluur waargenomen. Hiervan staan drie soorten op de rode lijst van bedreigde of kwetsbare vogelsoorten (slobend, grutto en tureluur). Verder kan men de huiszwaluw en de boerenzwaluw aantreffen. De laatste jaren schuift het broedterritorium van verschillende weidevogels op richting de Stevenshof²⁵.

Wateren

In de wateren komen ook verschillende beschermde soorten voor: de bittervoorn (tabel 3 soort), de kleine modderkruiper (tabel 2 soort) en de rugstreeppad (tabel 3 soort). De rugstreeppad broedt vooral in ondiepe plassen en poelen. Mogelijk zijn ook de platte schijfhoorn en waterroofkever aanwezig²⁶.

Afbeelding 42: rugstreeppad. Bron: <http://www.goeievraag.nl/maatschappij/politiek-overheid/vraag/80366/manier-kappen-boom-gaan>

24 <http://www.staatsbosbeheer.nl/Natuurgebieden/Duivenvoordse%20en%20Veenzijdse%20Polder.aspx>
<http://milieufederatie.nl/groene-haaglanden/duivenvoordse-en-veenzijdse-polder-gebied/>

25 Weidevogels in de Papenwegse en Zuidwijkse polder in 2014, BMP inventarisatie 2014, in opdracht van de Stichting Twickel, door Natuuronderzoeksbureau. Remeus, Den Haag, aug. 2014.

26 Bron: Watergebiedsplan Zuidgeest, waarin wordt verwezen naar de natuurtoets watergangen in Zuidwest Rijnland t.b.v. baggeronderhoud, J. Oosterbaan et al, Groenteam, 2007

Bijlage 5: Ontwikkelingen in beleid en ontwikkelingen in de samenleving

Inleiding

De in deze bijlage beschreven ontwikkelingen vormen de basis voor hoofdstuk 2, de analyse. Deze bijlage kan als achtergrondinformatie worden gelezen.

Groen

Rijksbeleid

Op 1 april 2002 is de Nederlandse Flora- en faunawet in werking getreden. Deze nieuwe wet regelt de bescherming van dier- en plantensoorten. De Flora- en faunawet bundelt de bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen. Hierdoor moet het inzichtelijker zijn wat wel en niet mag.

Meijendel en Berkheide zijn sinds 2013 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. Er komen zowel prioritaire soorten als bepaalde habitattypen voor. In bijlage 4 is beschreven welke beschermde soorten dit zijn. De aanwijzing heeft gevolgen voor het onderhoud en beheer van deze gebieden. Enerzijds is het een kans om bepaalde soorten te versterken, anderzijds levert de status van Natura 2000-gebied een belemmering op voor ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van deze gebieden.

De Natuurbeschermingswet 1998 regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden en gebieden die als beschermd natuurmonument zijn aangewezen. Om negatieve effecten op de gebieden te voorkomen, is in de wet een vergunningplicht opgenomen. Of een storingsfactor, zoals bijvoorbeeld vermessing, geluid of verdroging, een negatief effect heeft op een Natura 2000-gebied, is afhankelijk van waar de activiteit zich bevindt ten opzichte van het Natura 2000-gebied en welke natuurwaarden er aanwezig zijn.

Opheffen van de rijksbufferzone

Een rijksbufferzone is een gebied in Nederland dat door de rijksoverheid aangewezen is om stedelijke gebieden ruimtelijk te scheiden en daarmee de verstedelijking van het land te sturen. In het verleden zijn in Nederland negen rijksbufferzones aangewezen, die als gevolg daarvan gevrijwaard zijn gebleven van grootschalige bebouwing.

Wassenaar maakt deel uit van de voormalige rijksbufferzone tussen Leiden, Den Haag en Zoetermeer. De status van rijksbufferzone heeft voor Wassenaar tot gevolg gehad dat de groene buffer aan de Leidse kant groen en open is gebleven.

Sinds een aantal jaren zijn de rijksbufferzones opgeheven. De provincie Zuid-Holland heeft de intentie van het rijksbufferzonebeleid overgenomen in haar ruimtelijk beleid, waardoor dit groene gebied beschermd blijft.

Afbeelding 43: De voormalige rijksbufferzone tussen Den Haag, Leiden en Zoetermeer. Bron: Beekterf. home.xs4all.nl

Natuurpact

In september 2013 zijn tussen de staatssecretaris van Economische Zaken en de provincies afspraken gemaakt over een Natuurpact: de hoofdlijnen van het nieuwe natuurbeleid. Deze afspraken houden in dat de provincies helemaal verantwoordelijk worden om samen met maatschappelijke organisaties het natuurnetwerk te realiseren.

De ambitie is om in 2027 minimaal 80.000 ha. nieuwe natuur te realiseren, de biodiversiteit te verbeteren en internationale natuurdoelen te bereiken. Daarnaast worden de beperkingen in de economische ontwikkelingsruimte door stikstofemissie weggenomen en draagt het rijk voor natuur aangekochte gronden over aan de provincies²⁷. In de Rijksnatuurvisie uit 2014 is één en ander verder uitgewerkt. Enkele van de ambities zijn:

- Natuur moet een integraal onderdeel worden van de bedrijfsstrategie of productieketen (groen ondernemerschap). Het rijk en de provincie zullen daarbij vooral faciliterend werken. Hierdoor komen er meer kansen voor gemeenten en organisaties;

²⁷ *Economie en natuur hand in hand in Natuurpact, Nieuwsbericht, Rijksoverheid.nl, 18 sept. 2013. Brief aan de Tweede Kamer, met als titel: Vooruit met natuurbeleid-tussenbalans, 31 okt. 2013. Natuurlijk verder. Rijksnatuurvisie 2014.*

- Overdracht van grote delen van natuurbeleid naar provincies en het voornemen om agrarisch natuurbeheer in handen te geven aan gebiedscollectieven. Er worden zogenaamde 'Green Deals' gesloten. Staatsbosbeheer krijgt ruimere mogelijkheden om zijn maatschappelijke positie te versterken en met bedrijven samen te werken. Aan de gemeente Wassenaar worden overigens geen gebieden overgedragen;
- Streven naar een robuuste en veelzijdige natuur, die niet alleen bestand is tegen menselijke invloeden, maar daar juist goed bij kan gedijen. Dat wil zeggen dat het accent verschuift van behoud van specifieke soorten en habitats naar meer natuurlijke systemen. De natuur hoeft niet te worden beschermd tegen de samenleving, maar wordt daar een onmisbaar en onlosmakelijk onderdeel van. Deze liberalisering van het beleid biedt naar verwachting onder andere meer mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van Natura 2000-gebieden;
- Er wordt vastgehouden aan de Europees afgesproken natuurdoelen;
- Er wordt doorgedaan met het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (de voormalige Ecologische Hoofdstructuur), waarbij wel meer combinaties gezocht worden tussen natuur, landbouw, landgoederen, recreatie, waterwinning, steden, bedrijventerreinen, waterwegen etc.;
- Verduurzaming van landbouw en voedselproductie. Dit houdt in dat er gezocht wordt naar een manier van voedselproductie die op economische en natuurlijk-ecologische wijze wordt verbouwd.

Natuurschoonwet

In Nederland liggen veel landgoederen met een oorspronkelijk historisch karakter. Om dit karakter te bewaren is in 1928 de Natuurschoonwet (NSW) tot stand gekomen. De eigenaar, vruchtgebruiker of erfpachter van een landgoed kan zijn landgoed of buitenplaats laten rangschikken onder de NSW. Dat betekent dat het landgoed ook voor de Belastingdienst als landgoed gaat gelden. Hierdoor kunnen NSW-landgoedeigenaren financiële tegemoetkomingen krijgen, bijv. in het kader van successierecht, schenkingsrecht, overdrachtsbelasting etc.

Om aan de natuurschoonwet te voldoen en bestempeld te kunnen worden als natuurschoonwet-landgoed moet een landgoed voldoen aan een aantal voorwaarden, genoemd in het Rangschikkingsbesluit Natuurschoonwet 1928:

- Een minimale oppervlakte van het landgoed of buitenplaats
- Een minimaal percentage bos en/of natuur

- Het karakter van de opstallen, deze mogen het natuurschoon niet schaden
- Het gebruik van het landgoed, dit mag het natuurschoon niet schaden.

Wassenaar kent een aantal landgoederen die als NSW landgoed zijn bestempeld²⁸.

Provinciaal beleid

Op 10 oktober 2012 en 30 januari 2013 is de Beleidsvisie Groen vastgesteld door de provincie Zuid-Holland. Hierin zijn drie ambities geformuleerd:

- Groenbeleving: meer en beter groen om de stad en meer en betere fiets-, wandel- en vaarroutes.
- Agrarisch ondernemerschap: een gezonde basis voor agrariërs door een 'regeling agrarische structuurversterking' en door systeem-innovaties in veenweidegebieden en rond het stedelijk gebied.
- Biodiversiteit: het aanleggen en beheren van de herijkte Ecologische Hoofdstructuur (EHS), inclusief de internationaal belangrijke Natura 2000-gebieden.

Het bijbehorend Uitvoeringsprogramma Groen bevat een budget om deze ambities te realiseren. Samenwerkende gemeenten kunnen voor een project dat past binnen deze ambities co-financiering aanvragen tot 50%. Wassenaar heeft de afgelopen jaren gebruik gemaakt van deze co-financiering.

Visie Ruimte en Mobiliteit

In hoofdstuk drie staat de visie van de provincie beschreven ten aanzien van landschap, groen en erfgoed. De groene ruimte heeft volgens de provincie een eigen intrinsieke waarde, draagt bij aan de biodiversiteit en kent kwaliteiten die uniek zijn vanwege de combinatie van drie deltalandschappen in Zuid-Holland: het kustlandschap, het veenlandschap en het rivierdeltalandschap. Deze landschappen zijn ontstaan op het grensvlak van zout en zoet, van land, zee en rivieren. Ze vormen de grondslag voor de identiteit van de bebouwde en de groene ruimte in de provincie en vertellen de geschiedenis van Zuid-Holland. In Wassenaar zijn twee van deze drie unieke landschappen aanwezig.

Het sturen op ruimtelijke kwaliteit vormt een rode draad in het beleid van de provincie. Daar toe heeft de provincie een kwaliteitskaart opgesteld die mede richting geeft aan de wijze waarop ontwikkelingen kunnen inspelen op ruimtelijke gebiedskwaliteiten.

De Visie Ruimte en Mobiliteit borduurt voort op de Beleidsvisie Groen: het ruimtelijke deel daarvan is geïntegreerd in de visie en het Programma ruimte. De provincie wil samen met haar partners een kwaliteitsslag maken in de groene ruimte binnen en buiten de stad, zodanig dat de intrinsieke waarden worden beschermd en versterkt, en dat de groene ruimte aansluit bij de vraag van de gebruikers en bewoners, toekomstbestendig is en bijdraagt aan de identiteit en ruimtelijke kwaliteit van Zuid-Holland²⁹.

Om te kunnen bepalen of een ontwikkeling past bij de gebiedskwaliteit, waardeert de provincie de kwaliteit van gebieden in categorieën en onderscheidt ze ruimtelijke ontwikkelingen naar hun mate van impact op de omgeving. De provincie onderscheidt twee beschermingscategorieën (Visie Ruimte en Mobiliteit; par. 3.2.2.), waar onder voorwaarden van ruimtelijke kwaliteit ontwikkelingen mogelijk zijn, maar waar vanwege de kwetsbaarheid of bijzonderheid extra voorwaarden van toepassing zijn. Willen gemeenten toch bouwen in deze gebieden dan moeten zij hun voornemen goed motiveren.

Gebieden met bijzondere kwaliteit (categorie 1)

Een relatief beperkt aantal gebieden is zo bijzonder, waardevol en kwetsbaar, dat de instandhouding en mogelijk verdere ontwikkeling van de waarden die ze vertegenwoordigen voorrang heeft boven alle andere ontwikkelingen. De gebieden met bijzondere kwaliteit dragen in hoge mate bij aan de identiteit, beleving en biodiversiteit van Zuid-Holland. Ze leveren een substantiële bijdrage aan het toeristisch profiel en het leef- en vestigingsklimaat in de provincie.

Ruimtelijke ontwikkelingen in en direct grenzend aan de categorie 'gebieden met bijzondere kwaliteit' zijn alleen mogelijk voor zover ze bijdragen aan deze kwaliteit.

Het gaat om gebieden met de volgende kwaliteiten:

- Hoge en specifieke natuurwaarden in Zuid-Holland, gebundeld in de ecologische hoofdstructuur en Natura 2000, die met elkaar een substantiële bijdrage leveren aan de Europese biodiversiteit.
- Cultuurhistorische kroonjuwelen. Een aantal gebieden in de provincie heeft landschappelijk en cultuurhistorisch een dusdanig uniek karakter dat de bescherming en versterking van deze kwaliteiten centraal staat. Een deel daarvan is zo kwetsbaar dat uiterst zorgvuldig moet worden gekeken naar de inpasbaarheid van ruimtelijke ontwikkelingen.

Op de onderstaande kaart is zichtbaar dat Wassenaar voor een deel in deze categorie valt.

Afbeelding 44: Cultureel erfgoed (Bron: Visie Ruimte en Mobiliteit, provincie Zuid-Holland)

Gebieden met een specifieke waarde (categorie 2)

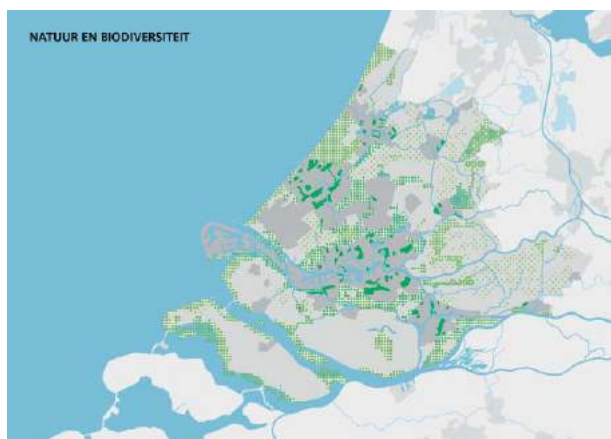
De provincie wil in een aantal gebieden specifieke waarden in stand houden omdat ze landschappelijk, ecologisch of qua gebruikswaarde bijzonder en kwetsbaar zijn. De instandhouding van deze waarden vraagt om toegespitste vormen van bescherming en ontwikkeling. Ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden zijn mogelijk, maar met inachtneming van de specifieke waarden naast de generieke bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit.

De volgende gebieden hebben specifieke waarden:

- belangrijke weidevogelgebieden, gelegen buiten de ecologische hoofdstructuur,
- openbare recreatiegebieden, vanwege hun onmisbare bijdrage aan de leef- en vestigingskwaliteit in zowel het stedelijk als het landelijk gebied,
- groene buffers, vanwege hun belang voor de identiteit, geleding en leefkwaliteit van het stedelijk gebied;
- graslanden in de Bollenstreek

²⁹ (Bron: site van provincie Zuid-Holland en Visie Ruimte en Mobiliteit)

Op de onderstaande kaart is zichtbaar dat Wassenaar binnen categorie 2 valt.

Afbeelding 45: Natuur- en biodiversiteit (Bron: Visie Ruimte en Mobiliteit, provincie Zuid-Holland)

Economische crisis: bezuinigingen op onderhoud groen

Door de economische crisis en door de bezuinigingen op de afdracht van geld van het rijk naar gemeenten, zijn gemeenten gedwongen te bezuinigen. In Wassenaar is daarom bij het vaststellen van de begroting 2011 onder andere besloten het onderhoudsniveau omlaag te brengen van niveau B naar C. Dit betekent dat er sprake is van extensiever onderhoud³⁰. Dit heeft extra klachten van particulieren tot gevolg³¹.

Trend naar inzet van meer vrijwilligers in natuurbeheer

Ingegeven door bezuinigingen en kostenbesparingen worden door natuurbeheerders en particuliere grondeigenaren steeds vaker vrijwilligers ingezet voor onderhoud van het groen. Een voorbeeld hiervan is het gebied 'De Horsten'. Hier wordt overigens al meer dan tien jaar aan hakhout-onderhoud door vrijwilligers gedaan. In het voorjaar worden bramen en ander hakhout gesnoeid en verbrand. Daarnaast worden de paden opgeknapt en laanbomen aangeplant. Door deze inzet van vrijwilligers blijft de kwaliteit van het groen in De Horsten op orde, wat een positieve bijdrage levert aan het groene karakter van Wassenaar.

Een ander voorbeeld is IVN dat zich bezig houdt met natuuronderhoud bij onder andere Lentevreugd. De gemeente Wassenaar zet thans geen vrijwilligers meer in voor onderhoud van haar parken. In 2012 is de laatste groep gestopt als gevolg van een te hoge leeftijd.

³⁰ Beheer plan groen 2013-2017, gemeente Wassenaar.

³¹ Onverschilligheid/ onkunde/ gebrek aan betrokkenheid van burgers/ jongeren en ambtenaren. "Groen krijgt te weinig prioriteit in beleid". "Stroperigheid doordat meerdere gemeenten en provincie betrokken zijn bij besluitvorming". Deze drie citaten zijn afkomstig van verenigingen die op 2 oktober 2014 waren uitgenodigd om mee te denken over kansen, bedreigingen, sterke en zwakke punten van groen, water en recreatie in Wassenaar.

Duurzame energie en gevolgen voor groen

Het is algemeen bekend dat energiebronnen als gas, aardolie en steenkool eindig zijn. Om minder afhankelijk te worden van deze eindige energiebronnen en ook minder afhankelijk te zijn van de landen waar olie vandaan komt, zal er een omslag moeten plaatsvinden naar duurzame energiebronnen als windenergie op land en zee, bio-energie, zonne-energie, groene stroom en aardwarmte.

Deze vormen van energieopwekking kunnen echter strijdig zijn met andere belangen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de plaatsing van windturbines langs de kust of bij het Valkenburgse Meer. Dit heeft gevolgen voor het landschapsbeeld³². Ook kunnen deze molens een negatieve invloed op (weide)vogels hebben. Er is derhalve een goede afweging noodzakelijk bij de inzet van dit soort energiebronnen.

In de huidige Structuurvisie Wassenaar 'Een ruimtelijk toekomstbeeld voor de periode 2001-2015' staat ten aanzien van windmolens het volgende:

'Zo zijn windmolens, hoewel Wassenaar aan de kust is gelegen, structureel niet echt gewenst. De variatie en geaardheid van landschappen en de status als bufferzone rechtvaardigen een hoge beschermingsfactor; op de schaal van de Randstad zijn andere en meer geschikte locaties te vinden'.

Begin 2014 heeft het vorige college een zienswijze ingediend op de Ontwerp-Rijksstructuurvisie Windenergie op Zee. Hierin werd het gebied buiten de 12-mijlszone aangewezen als zoeklocatie voor windmolenparken. In deze zienswijze zegt het vorige college de ontwikkeling van duurzame energiebronnen te ondersteunen, ook op zee. Zij had echter bezwaren tegen de realisatie van windmolenparken die zichtbaar zijn vanaf de kust. De Hollandse kust kenmerkt zich door haar ongereptheid en wijdse uitzicht. Dit is midden in de Randstad een kostbaar goed. Zij achtte het van groot belang om, afgezien van de reeds vergunde windparken, de resterende vrije horizon open te houden in het belang van recreatie en toerisme, natuurbeleving en leefbaarheid. Een vrije horizon blijft behouden indien windparken op een afstand van minimaal 19 mijl oftewel 35 kilometer uit de kust worden geplaatst.

³² Bron: Trends in relatie tot de Toekomstvisie van Wassenaar.

Afbeelding 46: Windmolen. Bron: windenergiecourant.nl

Duinen

Een aantal duinen is overwoekerd geraakt met duindoorns. Dit is het gevolg van de uitstoot van stikstof door industrie, landbouw en auto's. Doordat bepaalde planten, zoals de Duindoorn daarvoor extra goed groeien, komen andere planten en paddenstoelen in de verdrinking. Daarnaast is ook de konijnenstand afgenomen. Gevolg is dat het duinlandschap in de loop van de jaren monotoner is geworden.

Dunea is gestart met het inrichten van stuivende duinen. Vanaf november 2014 zijn ook Staatsbosbeheer, de provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap van Rijnland aan de slag gegaan om de vergroening van de zeereep een halt toe te roepen. Doel is een meer gevarieerd duinlandschap met kale stuifplekken, korte graslanden en lage struiken³³.

Strandwallen/strandvlaktes

Het groene karakter van de strandwallen en strandvlaktes staat onder druk. Zo is bijvoorbeeld de verstening van particuliere tuinen een aandachtspunt. Een ander aspect dat aandacht behoeft is het beheer van de parken van de landgoederen. Het oorspronkelijk ontwerp zou beter in het beheer moeten worden verankerd. In 2010 is hiertoe de Visie op beheer en instandhouding van groene rijksmonumenten in bezit van de gemeente Wassenaar opgesteld. Conclusie uit deze nota is dat de parken een op instandhouding en verjonging gericht beheerplan nodig hebben. In de Visie uit 2010 staan per buitenplaats met park aanbevelingen³⁴.

³³ Artikel in Leids Dagblad 25 nov. 2014: Zeereep naar enthousiaste kapper. Interview met Mark Kras, boswachter.

³⁴ Startnotitie Visie op beheer en instandhouding van groene rijksmonumenten in bezit van de gemeente Wassenaar.

De nota is door het College van Burgemeester en Wethouders vastgesteld als handreiking. Tot nu toe is voor Backershagen, De Paauw, het Wilhelminaplein en Burchtplein een aanzet voor beheer opgesteld, waarbij aanbevelingen zijn gedaan hoe het oorspronkelijke ontwerp weer zichtbaar kan worden gemaakt³⁵. Op Landgoed Oosterbeek worden samen met de gemeente Den Haag werkzaamheden verricht om het oorspronkelijk ontwerp weer zichtbaar te maken.

Om de particuliere landgoederen in stand te houden, is het de wens van veel landgoedeigenaren om meer ontwikkelingen toe te staan. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor het groene karakter van dit gebied. Aan de andere kant bieden deze ontwikkelingen kansen. Een voorbeeld is Museum Voorlinden: door de komst van dit museum naar landgoed Voorlinden, is het gebouw behouden en opgeknapt en kan er gewandeld worden over het terrein met een beeldentuin.

Faunavervalsing en floravervalsing

In toenemende mate zijn er exoten te vinden in bossen en velden. Exoten zijn soorten die vaak door toedoen van de mens in Nederland terecht zijn gekomen en zich in het wild kunnen handhaven. Dit treedt zowel op bij planten als bij dieren.

Fauna: Een deel van de exoten is door de mens ingevoerd, zoals de Japanse oester voor de oestercultuur en de muskusrat voor bont. Andere soorten zijn onbedoeld hier terecht gekomen, zoals de bruine rat en de Amerikaanse zwaardschede (schelp). Zij zijn met onder meer schepen meegekomen of zijn, zoals de nijlgans en de halsbandparkiet, uit gevangenschap ontsnapt. In Wassenaar komen vooral exoten als de nijlgans en de halsbandparkiet voor.

Exotische dieren kunnen tot een aanzienlijke economische schade leiden. Denk hierbij aan de kosten die gemaakt moeten worden voor de bestrijding van de muskusrat bij dijken.

Naast economische schade kan er ook sprake zijn van ecologische schade. Exotische soorten kunnen negatieve effecten hebben op de inheemse fauna en flora doordat ze concurreren om voedsel of ruimte, zoals de Japanse oester of de halsbandparkiet. In Groot-Brittannië lijkt de halsbandparkiet te concurreren met kauwtjes, spechten en uilen om beschikbare broedholten. In Nederland is dit echter nog nauwelijks gesignaleerd³⁶. Exotische soorten kunnen verder ziekten overbrengen op inheemse dier- en plantsoorten. Voorbeeld hiervan is de Amerikaanse rivierkreeft, waardoor de inheemse rivierkreeft is verdwenen.

³⁵ Artikel: Backershagen: ruim 600 jaar historie. Afstudeerscriptie van Mario Nederpelt, 2014

³⁶ http://www.vogelbescherming.nl/vogels_kijken/vogelgids/zoekresultaat/detailpagina/q/vogel/83, <http://www.natuurbericht.nl/?id=10084>

Flora: Gedurende de 20^e eeuw heeft er een constante toestroom van nieuwe plantensoorten plaatsgevonden. Oorzaken hiervan zijn het toegenomen transport van planten, plantendelen of zaden naar Nederland, verwildering van tuin- en aquariumplanten, vergroting van de oppervlakte geschikt biotoop en mogelijk ook de verandering van het klimaat. Voorbeelden van in Nederlandse bossen voorkomende exoten zijn: de Douglasspar (afkomstig uit Noord-Amerika en hier aangeplant voor de houtproductie), de Amerikaanse vogelkers (aan het begin van de 20^e eeuw op veel plaatsen aangeplant en later spontaan over andere bossen verspreid), de Japanse lariks en Amerikaanse eik³⁷. Ook van de esdoorn komen exoten voor in de Nederlandse bossen, waaronder de landgoedbossen in Wassenaar. Tot slot is de Japanse Knoop een voorkomende exoot in Wassenaar.

Zeekleilandschap

In het zeekleilandschap met zijn weidegebieden, zijn vooral schaalvergroting in de landbouw en de ontwikkeling van infrastructuur en bebouwing een bedreiging voor het behoud van dit type landschap.

Schaalvergroting in de landbouw/verbreding in de landbouw

Er zijn twee typen agrarische bedrijven binnen de gemeente te onderscheiden: de kleinschalige bedrijven die eerder zullen denken aan verbreding in de vorm van nevenactiviteiten en de toekomstbedrijven die gericht zijn op expansie en vernieuwing. In het Voorontwerp bestemmingsplan Landelijk Gebied 2015 wordt gesteld dat het voor het behoud van het (weide)landschap noodzakelijk is dat deze agrarische bedrijven economisch gezien de ruimte houden en/of krijgen om zo het beheer en onderhoud van het landschap voort te zetten. Dit betekent dat het planologisch mogelijk moet zijn om te bouwen en dat er mogelijkheden moeten zijn voor het ontwikkelen van passende nevenactiviteiten³⁸.

Wassenaar ondersteunt als één van de drie gemeenten in Duin Horst & Weide initiatieven tot verbreding (mits de agrarische functie de hoofd-functie blijft) en schaalvergroting (mits passend binnen het landschap³⁹). In de Gebiedsvisie die de Agrarische Natuurvereniging Santvoorde in 2014 heeft laten opstellen wordt de verbreding van de agrarische bedrijfsvoering ook ondersteund⁴⁰.

37 <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1375-Exoten-in-de-Nederlandse-fauna.html?i=2-41/>;

38 Voorontwerp bestemmingsplan landelijk gebied 2015, par. Visie op de gewenste situatie.

39 LOP: Landschapsontwikkelingsplan Duin Horst & Weide 2012

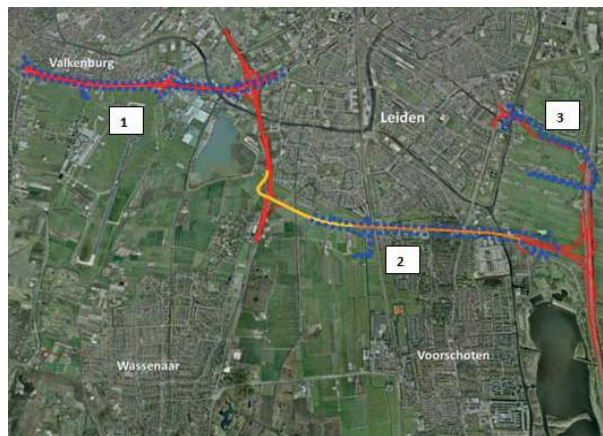
40 Gebiedsvisie 2014, Agrarische Natuurvereniging Santvoorde, opgesteld door Mentink Procesmanagement BV
Overige aanbevelingen: Ook wordt gesteld dat gezamenlijk met

Deze visie sluit goed aan bij een aantal van de aanbevelingen uit het Agrarisch Structuuronderzoek uit 2008⁴¹.

Een nieuwe ontwikkeling is de stadslandbouw. Producten worden in of aan de rand van de stad verbouwd en direct aan de stedeling geleverd. De gedachte hierbij is dat de stedeling dan weet waar zijn voedsel vandaan komt. Of er een ontwikkeling tot stadslandbouw gaande is bij de agrarische bedrijven in Wassenaar, is niet bekend.

Infrastructuur en bebouwing bedreigen groen

Op 27 juni 2012 hebben Provinciale Staten op voorstel van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland een besluit genomen over de tracékeuze voor de Rijnlandroute⁴². De Rijnlandroute komt ten zuiden van Leiden te liggen en doorsnijdt bij Wassenaar de Papenwegsepolder, de Ommedijkse Polder en de Stevenshofjespolder. Hiermee worden stukken afgesneden van agrarisch gebied waar ook veel weidevogels voorkomen. Er vindt nog overleg plaats tussen de provincie en maatschappelijke en agrarische organisaties over de natuurcompensatie voor deze ingreep.

Afbeelding 47: Tracé Rijnlandroute. Bron: ruimtelijkeplannenzuidholland.nl

In 2014 is overeenstemming bereikt tussen de gemeente Wassenaar, provincie Zuid-Holland en Rijkswaterstaat over een faunapassage bij knooppunt Maaldrift. De faunapassage wordt 17 meter breed, inclusief een recreatieve verbinding. De aanleg zal meegenomen worden bij de aanleg van het verkeersknooppunt in het kader van de Rijnlandroute bij Maaldrift.

allerlei partijen als Staatsbosbeheer, de landgoedeigenaren, het Hoogheemraadschap en de gemeenten het gebied gepromoot moet worden als waardevol agrarisch gebied en het belang van de agrarische sector voor het behoud van het gebied. Ook moeten producten als de boerenlandgids en boerderijproducten beter 'verkocht' worden.

41 Eindrapport Agrarisch Structuuronderzoek Veehouderijen Wassenaar, 2008, opgesteld door LTO Noord Projecten B.v.

42 <http://www.ro.zuid-holland.nl/contentpagina.htm?id=95617>

De verwachting is dat diersoorten als de boommarter, de hermelijn, de waterspitsmuis, de rosse woelmuis, de rugstreeppad (nog onzeker), de kleine vuurvlieder, de oranjetip en de houtpantserjuffer hiervan gebruik zullen maken. Meeprofiterende soorten zijn de bunzing, de wezel, de egel, de bosspitsmuis, de dwergspitsmuis, de gewone grootoorvleermuis, de watervleermuis, de kleine watersalamander, de gewone pad, de bruine kikker, de groene kikker, het landkaartje, de gehakkelde aurelia en de grote groene sabelsprinkhaan.

De aanleg van de faunapassage/recreatieve verbinding is gepland voor 2017.

De toekomstige bebouwing van Valkenburg raakt ook aan Wassenaars groen, namelijk aan de Ruijgelaanse en Zonneveldspolder en de Ommedijksepolder. Het beleid van de gemeente Wassenaar is er op gericht deze polders zo groen en open mogelijk te houden.

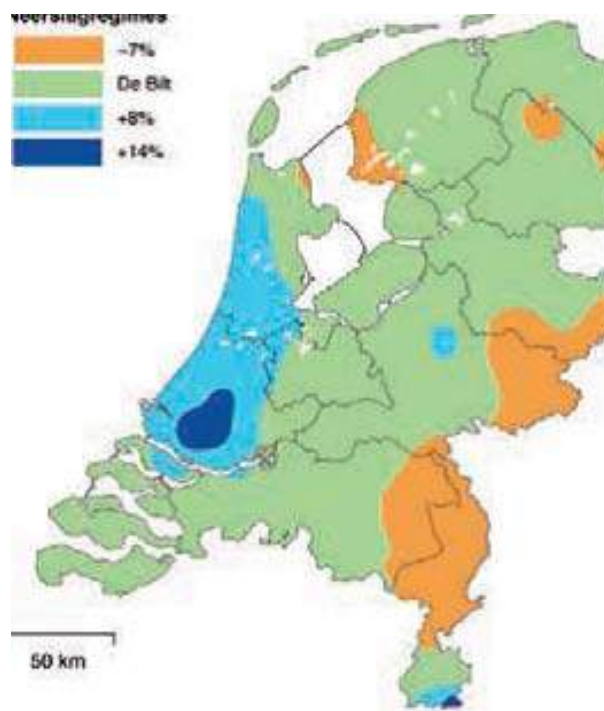
Water

Klimaatveranderingen

In 2014 is door Haaglanden een onderzoek uitgevoerd naar de klimaateffecten voor de regio Haaglanden⁴³. De meest relevante klimaateffecten in deze regio zijn de zeespiegelstijging, een toename van de neerslaghoeveelheid en neerslagintensiteit, temperatuurstijging en droge perioden met een neerslagtekort. De opgaven om in te spelen op deze klimaateffecten worden niet alleen bepaald door de omvang en het tempo van klimaatverandering, maar ook door sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkelingen. Zo draagt het dichter bebouwen van steden bij aan het stedelijk hitte eiland effect. Het behouden van groen in en om een stad kan invloed hebben op de mate van wateroverlast binnen en buiten de bebouwde kom.

In de twintigste eeuw is de zeespiegel met 18 cm. gestegen. Naar verwachting komt er tot 2050 nog 15 tot 35 cm. bij. Door de stijging van de zeespiegel neemt de kans op overstromingen toe. De afgelopen jaren is door toepassing van zandsuppletie en de aanpak van zwakke schakels, de kustveiligheid van Haaglanden op peil gebracht. Naar verwachting zijn er tot 2050 bij regulier kustonderhoud geen nieuwe kustversterkingen meer nodig. Aanvullende maatregelen die mogelijk na 2050 nodig zijn, worden ontwikkeld in het Deltaprogramma.

In alle klimaatscenario's worden de winters gemiddeld natter en nemen extreme neerslaghoeveelheden toe. In de zomer zal de hevigheid van extreme regenbuien toenemen maar zal het aantal regendagen waarschijnlijk afnemen. Extreme neerslag komt in West-Nederland nu al vaker voor door de ligging aan de kust. In de hierna volgende afbeelding is dit goed te zien.

Afbeelding 48: Regionale klimaat Adaptatiestrategie Haaglanden. Regionale verschillen extreme neerslag t.o.v. De Bilt. Bron: KNMI, 2006

Vanwege het hoge percentage verhard oppervlakte en de hoge bevolkingsdichtheid levert hevige neerslag relatief vaak wateroverlast op. Bij de aanpak van wateroverlast wordt het volgende principe gehanteerd: in eerste instantie vasthouden op de plek waar het valt, bergen en vervolgens geleidelijk afvoeren via gemalen en boezems.

Naast extremere regenbuien wordt ook verwacht dat de gemiddelde temperatuur zal stijgen. Het warmer worden van de stedelijke gebieden in Haaglanden heeft verschillende gevolgen. Zo zullen meer mensen tijdens hete dagen verkoeling zoeken langs de kust en in recreatiegebieden. Daarnaast neemt de kans op hittestress toe, vooral bij kwetsbare groepen, met als mogelijk gevolg ziekte of vroegtijdig overlijden. Verder kan er een negatief effect zijn op de oppervlaktewatertemperatuur en de (zwem)waterkwaliteit.

⁴³ Regionale Klimaat Adaptatiestrategie Haaglanden: met oog op de toekomst, 2014.

Een laatste gevolg van de klimaatverandering is het neerslagtekort in de zomer. Dit heeft volgens de Regionale Klimaatadaptatie Strategie van Haaglanden gevolgen voor de watervoorziening, de waterkwaliteit, de doorspoeling en het peilbeheer. Omdat in droge perioden de grond uitdroogt, kunnen ook de waterkeringen uitdrogen, wat gevolgen heeft voor de stabiliteit van de dijken met in het uiterste geval een doorbraak van een dijk in een natte periode. Tot slot heeft droogte ook een negatief effect op de kwaliteit van en het behoud van de landgoedbossen.

Hoge grondwaterstand/waterafvoer

Een hoge grondwaterstand daarentegen is een bedreiging voor agrarisch gebruik van de grond, voor het Wassenaarse bomenbestand en voor de natuur. Het komt de kwaliteit van het grasland niet ten goede en in duinen verdwijnen soorten en komen andere soorten terug. Anderzijds hebben sommige weidevogels baat bij een hoge grondwaterstand. Vanuit de Agrarische Natuurvereniging Santvoorde wordt dan ook gepleit voor afspraken met het Hoogheemraadschap over het peilbeheer: bij het ene weiland kan een hoger peil gehanteerd worden dan bij een ander weiland.

Afbeelding 49: Waterpeil. Bron: <http://www.esri.nl/waterschappen/inwinnen>

Er zijn problemen met de waterafvoer in de Duivenvoordse- en Veenzijdsepolder en in de Papenwegsepolder door de aanwezige grondduikers, die veelal oud zijn, een te kleine capaciteit hebben en/of verstopt zijn. Daarnaast zijn er ook problemen bij de inmaling⁴⁴ bij Duinland, Duinrell, de Kokshoornpolder, Lentevreugd, Ruijgeaansepolder, Oostdorperpolder, Huis ter Weerpolder, Ommedijksepolder, Stevenhofse Polder en de Zonneveldse polder. Er wordt hier door het Hoogheemraadschap aan gewerkt in het kader van Watergebiedsplan Zuidgeest. In 2020 moeten alle polders binnen het gebied van Zuidgeest op orde zijn. Dit betekent dat peilbesluiten herzien of geactualiseerd moeten worden. Hydraulische knelpunten zoals te kleine overlopen en kapotte

44 Naar binnen of in de polder malen

duikers moeten worden aangepast of vervangen. Daarnaast worden ontsnipperings maatregelen getroffen om het polderbeheer efficiënter en eenvoudiger te maken.

Ook de binnenduinrand kent te hoge grondwaterstanden. Periodiek treedt er wateroverlast op in bebouwde delen van Wassenaar en is er grondwateroverlast bij de Dijkwating in Rijksdorp (Lentevreugd) en de Katwijkseweg. Het Hoogheemraadschap is bezig met het uitvoeren van een maatregelenpakket om dit probleem aan te pakken. Tot slot treedt er in de rond Wassenaar verondieping van boezemwatergangen op door bladafval.

Waterkwaliteit

Voor het hele plangebied van Zuidgeest en dus ook Wassenaar geldt dat er sprake is van een overschrijding van de normen voor stikstof en fosfaat. Dit wordt veroorzaakt door bemesting van het landbouwgebied. Verder wordt in de zomer vanuit Rijnlandse boezems water ingelaten om het waterpeil op peil te houden. Dit water is rijk aan nutriënten. Dit inlaten is noodzakelijk omdat er in het hele gebied van Zuidgeest te weinig bergingscapaciteit is voor het schone duinwater dat aanwezig is. Ook laat het watersysteem het niet toe om het schone water overal te krijgen. Tot slot wordt het schone water bij regen te snel via de boezem uit het gebied afgevoerd, met als gevolg dat er bij droogte gebiedsvreemd nutriëntrijk water van elders ingelaten moet worden. Als derde oorzaak van het nutriëntrijke water kan de veenbodem worden aangewezen, waaruit van nature fosfaten vrijkomen.

Naast het nutriëntrijke water zijn de harde beschoeiingen een belangrijke oorzaak voor de slechte waterkwaliteit. Tevens hebben de natuurlijke oevers die aanwezig zijn vaak steile oevers, waardoor oeverplanten zich nauwelijks kunnen ontwikkelen. Oeverplanten zijn essentieel bij het herstellen van het natuurlijk ecosysteem van het water, onder andere doordat zij de nutriënten uit het water opnemen.

Een specifiek gebied met een slechte waterkwaliteit is het centrum van het dorp Wassenaar. Dit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van overstorten, van te hoog liggende duikers en te kleine sloten met een slechte doorstroming van het water als gevolg. Als proef is er een stuw van 10 tot 20 cm. hoog geplaatst om het boezempeil iets hoger te houden zodat het schone water via de woonwijk en het zuidwestelijk deel van de Kaswating wordt afgevoerd en niet via het noordoostelijk deel van de Kaswating.

Gevolg van de huidige waterkwaliteit in het watergebiedsplan Zuidgeest is dat er maar een beperkt aantal dieren en planten voorkomen in het oppervlaktewater. Andere oorzaken hiervoor zijn het gevoerde peilbeheer dat 's zomers hoge waterstanden geeft en 's winters lage en de stuwen in de watergangen, die voor vissen en andere waterdieren als een barrière werken. Daarnaast is er veel algengroei en kroos, waardoor het water ondoorzichtig is. Waterkwaliteit is geen doelstelling van Zuidgeest. Watergebiedsplan Zuidgeest gaat enkel over een goede waterverdeling. Rijnland werkt overigens wel aan de waterkwaliteit:

1. Kaderrichtlijn Water spoor (KRW). Er zijn KRW-waterlichamen aangewezen zoals Wateringen Wassenaar en Valkenburg, Valkenburgse Meer of de plas Vlietland. Voor deze wateren zijn watersysteemanalyses gemaakt en maatregelen voorgesteld. Wateringen Wassenaar en Valkenburg zullen pas in de 3^e planperiode worden opgepakt (2021-2027).
2. KRW 'overige wateren'. Dit zijn de polders en sloten binnen Wassenaar. Hiervoor zijn nog geen doelen gedefinieerd. Wel is Rijnland op zoek naar zogenaamde droompolders. Polders waarbinnen we willen werken aan de waterkwaliteit via een pragmatische aanpak, zonder uitgebreide studies en onderzoek.
3. Waar nodig worden polders doorgespoeld met boezemwater. Boezemwater heeft vaak echter een slechte kwaliteit omdat ze gevoed wordt door polderwater. Doorspoelen is dus een laatste redmiddel om de waterkwaliteit enigszins te verbeteren. In het stedelijk gebied blijft dit lastig.

Natuurvriendelijke oevers

Wassenaar ligt grotendeels in het gebied van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Rijnland is al een tijd bezig met het vergroten van het aantal natuurvriendelijke oevers. Ook de gemeente heeft natuurvriendelijke oevers aangelegd. Dit soort oevers zijn te herkennen aan hun flauwe talud of een 'banket' met onder en boven de waterlijn planten. Deze oevers hebben een positief effect op de waterkwaliteit en passen veelal beter in het landschap.

Afbeelding 50: Natuurvriendelijke oever. Bron: http://www.rijnland.net/rijnland_0/taken/schoon_water/natuurvriendelijke_oevers

Recreatie

Zuid-Holland is één van de populairste bestemmingen voor dagrecreanten. Dit maakt dat in deze provincie de recreatiedruk het hoogste is. Voor 58% van de dagtochten wordt de auto gebruikt⁴⁵.

Binnen de gemeente is op mooie warme dagen de toeloop naar het strand bij de Wassenaarsslag enorm. Ook in de duinen van Meijndel en Kerkehout zijn dan veel wandelaars, hardlopers en fietsen te vinden.

Omdat het de verwachting is dat de groei van de bevolking juist in de grote steden in de Randstad plaats zal vinden, zal het komende decennium naar verwachting ook de recreatiesector hier verder zal groeien.

Ander gebruik van vrije tijd

Vrije tijd speelt een belangrijke rol in het leven van iedere Nederlander. De hoeveelheid vrije tijd neemt af (behalve bij senioren), maar men gaat er vaker op uit en geeft ook meer geld uit. Men eist een bepaald niveau van voorzieningen, wil dichtbij recreëren in het groen, op een plek die goed vindbaar en herkenbaar is. Wandelen en fietsen blijven populair, maar men wil daarbij wat kunnen beleven (cultuur, natuur). In onderstaand kader zijn een aantal feiten en cijfers aangegeven.

⁴⁵ Compendium voor de leefomgeving.

De vraag naar recreatie

- De stedeling gaat circa 40 keer per jaar naar het groen om de stad dat zich op minder dan 10 kilometer van de woning bevindt.
- Tot 2040 groeit de bevolking in de Randstad, waarmee ook de vraag naar recreatievoorzieningen in de buitenlucht blijft groeien.
- Nederlanders brengen een groter deel van hun vrije tijd buitenshuis door dan dertig jaar geleden.
- Maatschappelijke ontwikkelingen zoals de multi-culturele samenleving en verdergaande individualisering stellen andere eisen aan het recreatieaanbod.
- Fietsen en wandelen zijn nog altijd de populairste vormen van vrijetijdsbesteding buitenshuis. Andere bezigheden zijn: winkelen, uit eten, zwemmen, toeren met de auto of motor en sporten. De verwachting van de recreant verandert wel: beleving, belevenis en verdieping zijn belangrijk.
- Digitale media worden belangrijker. In voorbereiding en steeds meer tijdens de vrijetijdsbeleving.
- Er is toenemende aandacht voor duurzaamheid, authenticiteit en gezondheid.
- Juist tijdens de schaarse vrije tijd worden hogere eisen gesteld ten aanzien van kwaliteit, variatie, comfort en maatwerk.

46

Wijziging in beleid

Tot 2010 richtte de rijksoverheid samen met de provincie recreatiegebieden in, de zogenaamde Recreatie om de Stad gebieden (RodS). Gedwongen door bezuinigingen heeft staatssecretaris Bleeker dit beleid van verwerving, inrichting en beheer van gebieden stopgezet. De ontwikkeling in een aantal gebieden, waarvan de besluitvorming al in een vergevorderd stadium was, kon doorgaan. Voor andere ontwikkelingen (waaronder de Groene Buffer) is geen ILG-geld⁴⁷ meer vrijgemaakt.

Het stopzetten van de financiering leidde tot een herbezinning op het beleid: moesten er nog wel hele gebieden worden aangekocht en ingericht als recreatiegebied of was het voldoende om wandel- en fietspaden aan te leggen en zo routenetwerken te maken? Was daarbij een combinatie van publiek en privaat mogelijk?

46 Bronnen: www.monitorvrijetijdentoeerisme.nl, Stichting Recreatie: Toekomstige recreatievraag in rijksbufferzones, 2008, www.pbl.nl, SCP, *Eropuit!*, 2011. Uit: *De Groene Stad*.

47 ILG is Investeringsbudget landelijk gebied. Een rijkssubsidie die in 2005/ 2006 is ingesteld, waarbij de provincies verantwoordelijk waren voor het maken van afspraken met partijen/gemeenten in het landelijk gebied

Sindsdien heeft de provincie de rol gekregen van regisseur. Er wordt meer samengewerkt tussen beheersorganisaties en overheden en ondernemers/boeren verbreden hun activiteiten en springen in op wensen van wandelaars en fietsers etc⁴⁸. Deze ontwikkeling is ook in Wassenaar te zien. Zo is er een bed & breakfast te vinden, worden kinderpartijtjes op de boerderij aangeboden, worden zalen verhuurd en is er een boerderijwinkel. Daarnaast verhuren de campings Duinhorst en Duinrell fietsen en wijzen zij bezoekers op de mogelijkheden in de regio.

Trends in het wandelen

Vergrijzing leidt tot een toename van het aantal wandelaars is de verwachting. Wat meespeelt is de laagdrempeligheid: een wandelaar stapt de deur uit en kan zo een ommetje maken. Individualisering leidt ook tot een toename van het wandelen⁴⁹. Voor Wassenaar zijn geen cijfers bekend van het aantal wandelaars.

Toename recreatiedruk en conflicterende belangen

De recreatiedruk op de groengebieden in Wassenaar is niet overal hetzelfde. Meijndel en het omliggende gebied ontvangen ca. 3 miljoen bezoekers per jaar. Duinrell staat in de top 20 van Europese attractieparken met 1.375.000 bezoekers per jaar⁵⁰.

De fietspaden in de duinen worden gebruikt door recreatieve fietsers en wielrenners met vooral pieken en conflicten in het weekend. Er zijn geen aantallen fietsers bekend. Behalve conflicten tussen verschillende groepen recreanten kan een toename van de recreatiedruk in een bepaald gebied leiden tot het verdwijnen van bepaalde planten en dieren en daarmee de oorspronkelijke kwaliteiten van een gebied. Ook kan er druk ontstaan op het agrarisch gebied. Het is de vraag hoe er een evenwicht gevonden kan worden tussen enerzijds de wens van recreanten om het buitengebied te bezoeken en anderzijds de aanwezige natuur- en agrarische waarden.

48 *De Groene Stad.nl*. Publicatie met als titel: *De Stad uit, het groen in. Markt, Overheid en burgers werken samen aan een aantrekkelijk recreatief aanbod*.

49 http://wandelnet.nl/sites/wandelnet.nl/files/filemanager/PDFs_belangenbehartiging/nationalewandelmonitor-download-pdf.pdf

50 <http://www.pretparkbeest.be/bezoekersaantallen-pretparken-2013>

Beleid vastgelegd in Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide

In het Landschapsonwikkelingsplan Duin Horst & Weide (LOP) (2012) zijn door de gemeenten Voorschoten, Leidschendam-Voorburg en Wassenaar de ambities neergelegd voor het buitengebied van de drie gemeenten. Deze gemeenten werken sinds 2001 samen in het Pact van Duivenvoorde. Als ambitie is geformuleerd om Duin Horst & Weide vitaal, authentiek en toegankelijk te maken.

Vitaal op het gebied van recreatie betekent onder andere dat er geïnvesteerd wordt in toegangspunten op strategische plaatsen in het gebied, waarbij de natuur- en agrarische belangen niet in het gedrang komen. Vitaal betekent ook eigentijdse informatievoorzieningen en een padennetwerk dat de barrières van wegen en spoor slecht.

Authentiek slaat op de kwaliteiten die in het gebied te vinden zijn wat betreft landschap, cultuurhistorie en natuur. Investeren in het beleefbaar maken van deze kwaliteiten versterkt het imago van Duin Horst & Weide en zorgt voor onderscheid ten opzichte van andere gebieden.

Toegankelijk betekent in de visie van het LOP dat er een evenwichtig vertakt recreatief routenetwerk ontstaat, in aansluiting op het stedelijk gebied. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bestaande routes, aangevuld met ontbrekende schakels.

Afbeelding 51: Deelvisie 'recreatie' van het LOP Het gaat hierbij om wandel- en fietsverbindingen, maar ook kanoroutes en ruiterroutes. Het beleid en de ambities uit het LOP zijn zoveel mogelijk overgenomen in de Groen- en watervisie.

Vergrijzing en andere ontwikkelingen in de watersport

De crisis van 2008 en de jaren daarna heeft een afname van de watersport tot gevolg gehad. Deze krimp vond met name plaats in het middensegment. Dit is het segment waar de havens in en om Wassenaar zich voornamelijk op richten. Op de langere termijn verwachten experts overigens dat de markt zich zal herstellen, zij het langzaam.

Daarnaast leidt vergrijzing tot veranderende wensen en behoeften. Zo is bekend dat er vergrijzing optreedt bij de botenbezitters (50% is ouder dan 60 jaar)⁵¹, 25.000 boten zijn verouderd en daarvoor niet verkoopbaar en zoals eerder aangegeven neemt het botenbezit af. Of dit ook in Wassenaar speelt is niet bekend. Wat in de gemeente wel speelt is dat er een aantal lage bruggen zijn en ondiep water, wat de watersport belemmert⁵².

Er zijn binnen de gemeente twee kanoroutes beschikbaar: heen en terug over de Zijlwatering en een kanoroute in de Papenwegsepolder. Sommige recreanten vinden dat te weinig. Het is echter niet zonder meer mogelijk om dit areaal uit te breiden, omdat vooral landgoedeigenaren huiverig zijn om hun terreinen en sloten open te stellen voor kanoërs.

Sportvisserijverenigingen hebben tot slot aangegeven dat het maaibeeld in visvijvers tot vissterfte leidt. Er zijn genoeg mogelijkheden om te vissen en de hengelplekken zijn goed te bereiken, maar er wordt niet op de goede manier aan onderhoud van de oevers gedaan. Geen onderhoud doen is echter geen optie. Het is daarom in het vervolg van belang het onderhoud goed af te stemmen en afhankelijk te maken van de aanwezige flora en fauna (seizoensgebonden onderhoud).

Ontwikkelingen in de ruitersport en verpaarding van platteland

In een rapport van Alterra wordt beschreven dat de paardenhouderij tot 2007 een flinke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Het aantal geschatte paarden in 2007, aanwezig bij pensionstallen, maneges en fokkerijen⁵³, was 350.000-400.000 stuks. De toename van het aantal paarden heeft geleid tot een verrommeling van het landschap met linten rond de weiden, rijbakken, tredmolens etc. en een toename van verkeersbewegingen. De paarden in het weidegebied 'concurreren' met de vlees- en melkkoeien.

De economische crisis heeft geleid tot een afname van het aantal paarden bij maneges e.d. Of dat in Wassenaar ook het geval is, is niet bekend.

Wassenaar kent een flink aantal ruiterroutes. Desondanks ontbreken er ook nog stukken in het ruiterroutenetwerk. Door de slechte staat van onderhoud maken ruiters overigens vaak gebruik van fiets- en wandelpaden. Eind 2011 heeft de raad middelen beschikbaar gesteld om achterstallig onderhoud aan de ruitersporen weg te werken.

51 <https://www.rabobankcijfersentrends.nl/index.cfm?action=-branche&branche=Jachthavens&p=5>

52 Verenigingen tijdens de SWOTavond voor organisaties uit Wassenaar (okt. 2014)

53 <http://www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/AlterraRapporten/AlterraRapport1444.pdf> & <http://library.wur.nl/dps/diensten/dossiers/verpaarding.html>

Overig

De Wassenaarse APV schrijft voor dat honden moeten worden aangelijnd in het broedseizoen, want loslopende honden verstoren groen en wild. Ook moeten honden worden aangelijnd in het begraazingsgebied in het duin. Er wordt hier echter niet op gehandhaafd in het buitengebied.

Bijlage 6: Resultaten uit de SWOT-avond over de Groen- en watervisie

Op 2 oktober 2014 is er een avond georganiseerd voor Wassenaarse organisaties op het gebied van groen, water en recreatie. Tijdens deze avond is aan de vertegenwoordigers van deze organisaties⁵⁴ gevraagd om input te leveren voor de Groen- en watervisie door middel van het instrument 'SWOT'. SWOT staat voor Strength, Weakness, Opportunity en Threat.

De circa 25 mensen die aanwezig waren, zijn in groepjes opgedeeld. Iedereen mocht vervolgens de sterke en zwakke punten van het groen, het water en de recreatie in Wassenaar op een post-it schrijven en opplakken op een groot vel. Vervolgens is doorgevraagd wat er precies bedoeld werd en is de inbreng zoveel mogelijk geclusterd. Hetzelfde is gedaan voor de kansen en bedreigingen. De input van de organisaties is voor een deel verwerkt in het hoofdstuk 'Analyse'. Deze bijlage bevat de letterlijke weergave van de sterke en zwakke punten en de kansen en bedreigingen.

Sterkten	Zwakten
<ul style="list-style-type: none"> • Diversiteit: open, groene vlaktes, sportvelden, parken, ruimtelijke aspecten, groenstroken • Wijkparken en landschapsparken • Wassenaar heeft veel: veel groen/ligging in groen (uniek, groen karakter) en aan zee/kwaliteit, hoeveelheid en gevarieerdheid aan groen • Veel variatie (polders, duinen, bos) • Duinen hebben eigen biotoop aan planten en dieren/natuur- en cultuurlandschap • Veel Groen, veel EHS en veel Natura 2000 • Lanenstructuur, landgoederen/karaktervolle gemeente met veel oud, historisch groen, monumentale bomen in bossen en langs lanen. • Overgangen verschillende landschapsstructuren zijn goed beleefbaar • Voldoende ruimte • Recreatiemogelijkheden strand • Geweldige mogelijkheden voor recreatie/veel mogelijkheden fietsen en wandelen/waar mooier paardrijden dan in de duinen en op het strand/ in vergelijking met buurgemeenten sterkste infrastructuur voor paardrijden • Veel sportverenigingen • Imago met Duinrell, Koninklijke familie, parken en landgoederen, duinen, strand • Waterkwaliteit is goed tot zeer goed (indicatievisje bijv. bittervoorn)/Kwaliteit (vis)water/bereikbaarheid water voor vissers/ voldoende (vis)water • Goede waterberging • Agrarisch beheer: Duivenvoordse en Veenzijdse polder intact houden door agrariërs/broedgebied beschermen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Te veel verkeer • 'Versteend' centrum & haven • Bij nieuwbouw te weinig aandacht voor groen en water • Door versterking geen goede waterhuishouding/te weinig waterberging • Onvoldoende op kaart zetten van groen- en waterstructuren • Onvoldoende toegankelijkheid tot het OV in stad-dorp • Bewoners onvoldoende bewust van kwaliteit groen; het is te vanzelfsprekend • Overwaardering groen waardoor bv. parkeren in groen niet mogelijk is • Groen wordt misbruikt; bv. voor aanleg golfterreinen die weinig natuurwaarde hebben • Geen sport-, recreatie- en groenbeleid • Geen goed water-, fiets- en wandelnetwerk • Bebording en informatievoorziening recreatiemogelijkheden niet goed. • Je kunt geen rondje varen. • Racefiets overlast • Bereikbaarheid en onderhoud ruiterspaden • Ontoegankelijke Duivenvoorde polder • Weinig voorzieningen strand Meyendel • Zwak groen onderhoud/slecht onderhoud en gebrek aan lange termijnvisie onderhoud • Water erg ondiep • Te veel riet e.d. langs de waterkant • Te veel planten/groen in het water en duinen • Vissteigers niet toegankelijk voor minder validen • Te veel belangen • Branding van groen onvoldoende voor Wassenaar en erbuiten. • Dwarsverbinding in noord-zuid georiënteerde landschap onvoldoende bekend

⁵⁴ Wassenaars Sportcontact; Watersportvereniging Wassenaar; Wassenaarse hengelsportvereniging; Wijkgemeenschap Groot Deijlroord; Buurtvereniging Burgwey; Bewonersvereniging Horst en Duin; Buurtvereniging Kerkehout e.o.; Paardensportvereniging Kon. Emma; Stal de Horsten; Koninklijke Haagsche golf en Country club; Camping Duinhorst; Stichting Horst en Weide; Agrarische Natuurvereniging santvoorde; Hoogheemraadschap van Rijnland; Algemene Vereniging voor natuurbescherming; Stichting Twickel; Valkenburg Groen; Dhr. Brinkerink

Kansen

- Voorlichten/onderwijzen jeugd
- Vergrijzing leidt tot nieuwe recreatieve behoeften
- Gebruik de kennis van de (buurt)verenigingen, burgers en organisaties. Betrek deze vroeg bij plannen/nieuwe ontwikkelingen/beter overleg diverse partijen over groen ► samen weet je meer
- Boomkeuze/kwaliteit aanpassen aan omgeving
- Groener centrum en haven
- Aanpakken watersystemen en inrichting groene buffer
- Polders als natuurgebied gebruiken (minder agrarisch) (Hier was overigens niet de gehele groep het over eens. Er moet eerst een goede analyse worden uitgevoerd. Variatie in open ruimte is belangrijk en waardevol. Vanuit provincie worden meer eisen gesteld aan agrarisch land ► regeldruk)
- Promotie: Investeren in de watersport (voorzieningen) ► levert meer recreanten op, is goed voor de winkels.
- Recreatie breed promoten, niet alleen Duinrell
- Het groen verbinden door ruiterspaden, ook voor mensen van buiten. Denk wel aan veiligheid (niet samen met fietsers) en toegankelijkheid van de paden (onderhoud!)
- Kaart met ruiterspaden
- Verbeteren water- en paardenroutes
- Hogere bruggen
- Polders toegankelijk
- Bevaarbaar maken van wateren nodig voor waterrecreatie
- relatieve ontoegankelijkheid/onbekendheid
- Benut kansen om de diversiteit van de drie landschappen te benutten
- Beter profileren groene kwaliteiten en recreatiemogelijkheden

Verstoringen natuur en recreatie:

- Ondertunnelen van N44 levert een vrije doorgang op voor mens en dier
- Maken van uitzichtplekken/uitkijktoren om gebied (Duivenvoordse en Veenzijdse polder) te zien.

Bedreigingen

- Racefiets pelotons
- A44 Verkeersoverlast
- Ongescheiden verkeersstromen
- Relatieve ontoegankelijkheid/onbekendheid
- Vergrijzing leidt tot andere recreatieve behoeften. Bv. jachthaven minder gewild.
- Bebouwing en verkeer zijn bedreiging van open landschap en groen
- Groen krijgt onvoldoende prioriteit
- Te veel mensen door beter toegankelijk maken buitengebied. Te veel recreanten in poldergebied (Duivenvoordse- en Veenzijdse polder) = bedreiging van groen en omwonenden
- Groen opoffering voor nieuwbouw, recreatie en sport, verdwijnen van Groene Buffer door Valkenburg
- Bebouwing Valkenburg
- Vergroenen van duin en water
- Hoge grondwaterstand is een bedreiging voor agrarisch gebruik, sport
- Watersport: aantal op capaciteit afstemmen, veiligheid, drukte op water
- Mensen in de natuur leidt tot minder mooie natuur
- Maaiboten in vijvers (vissterfte)
- Van uitstel komt afstel, daarmee wordt het probleem alleen maar groter
- Niet kiezen, je kan niet alles doen
- Onverschilligheid/onkunde/gebrek betrokkenheid burgers en ambtenaren
- Jongeren: geringe sociale betrokkenheid
- Doorstroom-belemmeringen sociale huur
- Stroperigheid: meerdere gemeenten zijn betrokken en provincie en rijk
- Langzame besluitvorming/regelgeving: watersport heeft hier last van
- Te hoge bruggen/ondiep water: agv van de crisis zijn havens gesloten. Watersport heeft hier last van.
- Onderhoud: bij slecht onderhoud ruiterspaden, geeft dit overlast op fietspaden en wegen. Let op veiligheid.
- Geen handhaving: toename honden is verstoring van groen en wild. Honden moeten worden aangeliend.

Doelstellingen

Na het benoemen van de sterke en zwakke punten en de kansen en bedreigingen, zijn door de aanwezige vertegenwoordigers van de maatschappelijke organisaties doelstellingen geformuleerd, voortvloeiend uit de geformuleerde kansen en bedreigingen. De doelstellingen zijn voor een deel terug te vinden in het hoofdstuk 'Visie'.

Doelstelling: Onderwijzen van jeugd over groen en water

- Opnemen in onderwijsprogramma
- Externe organisaties inschakelen (Visverenigingen, Staatsbosbeheer, Dunea)
- Groene schoolreisjes
- Via hun eigen netwerken bewustwording jeugd.

Doelstelling: inzet kennis van organisaties e.d. beter benutten

- Beter en vooraf contact met de gemeente, mogelijk via wijkmanager en contactpersonen. Daardoor weer gebruik maken van aanwezige kennis en wensen.
- Info van verschillende organisaties beter verbinden: heeft de gemeente hierin een rol? Een mogelijkheid is een uitruil tussen gemeenten en particuliere landgoedeigenaren (over onderhoud versus recreatief belang bijvoorbeeld)

Doelstelling: Verbeteren waterroutes/ watersport

- Verbindingen afstemmen met buurgemeenten (vanuit Wassenaar overal kunnen komen)
- Uitbaggeren (meer diepte)
- Hogere bruggen (waar je onderdoor kunt kanoën, varen of schaatsen)
- Kunnen er aanlegplaatsen/toiletten e.d. komen in de dorpskern? De wsv wil dit samen met de gemeente bekijken. Kan een win-win situatie ontstaan voor de centrumondernemers. Zij betalen mee aan voorzieningen en krijgen meer klandizie voor hun winkels. Uit het liggeld kunnen bijv. de kosten van ambtenaren en beheer worden betaald.
- Wateren voor de watersport moeten dieper: van 1.20 m. naar 1.60 m.
- Toegankelijkheid: Zijlwatering moet op diepte blijven (=onderhoud).
- Dreggen bij Stadhoudersplein (onderhoud)
- Bewegwijzering wateren voor recreanten moet beter, ook naar de haven toe.
- Stroperigheid: oplossen door meer bekendheid met elkaars regels. Overheden moeten onderling afspraken maken. Eén regioloeket?

Doelstelling: Toegankelijk maken van de polders (wandelaars, fietsers, waterverkeer)/toegankelijkheid gebieden verbeteren

- In overleg treden met grondeigenaren om polders toegankelijk te krijgen voor recreanten
- Landgoed Zuidwijck openstellen (twijfels over huidig ruimtegebruik)
- Groen rondom Kerkehout toegankelijker maken
- Wat is er in de polder Duivenvoorde? Laat het zien, hoe kom je er? Betere verspreiding van kaarten DHW op plekken waar gebruikers/recreanten komen. Leuke kaart met wandelingen, geen pakkende titel. Zorg voor sneeuwbaaleffect ► gebruik je netwerk. Denk aan partijen zoals ICP, campings.
- Een beperkte openstelling van de Duivenvoorde- en Veenzijdse polder is mogelijk: op één plek erin en er daar ook weer uit of een uitkijktoren.
- Verbeteren bewegwijzering en onderhoud van fietspaden.
- Recreatie promotie: één loket nodig. In de bibliotheek? Bij de VVV. Doel is bekendheid vergroten versus niet te veel recreatiedruk. Bijv. via een uitkijktoren genieten van de natuur of een eenrichting pad.
- Op een site alle recreatiemogelijkheden noemen + hotels + musea etc. + voorzieningen verbeteren.
- Beheermaatregelen om recreatiedruk te reguleren (denk aan een slagboom bij Meijndel) en een toelichting waarom deze wordt gebruikt.

Doelstelling: vergroten van groene areaal

Kwantitatieve doelstelling: voorkomen dat het groene gebied kleiner wordt; het moet eerder groter worden; dat geldt zeker voor het agrarische gebied.

- Door bevorderen van het functioneren van de agrariërs;
- Bevorderen dat de parken niet verder door bebouwing worden aangetast. Doel daarbij is ook dat de biotopen en ecologische waarden overeind blijven.
- Betere verbindingzone voor agrariërs
- Stel minimale percentages groen vast in je ontwikkelingen

Doelstelling: groen stimuleren

- Bewustwording bij kinderen
- Gebruik fiets ► geen auto. Momenteel teveel autogebruik, bevestiging imago elite gemeente. Geef het kinderen van jongs af aan mee. Vergelijk ze bijvoorbeeld in fiets-examen met Schilderswijk.
- Gebruik aanwezigheid internationale school
- Oude bedrijventerreinen saneren alvorens nieuwe ontwikkelingen op te starten. Kijk ook in de regio of er elders voldoende capaciteit aanwezig is.
- Stimuleer inbreiding
- Houdt rekening met demografische ontwikkelingen

Doelstelling: Infrastructuur voor paarden verbeteren

- Verbeteren van verbindingen tussen bestaande ruiterspaden
- Raadplegen ruiterverenigingen
- Toegankelijkheid ruiterspaden: ruiterverenigingen maken zelf wel wat schoon, bijv. in het kader van 'NL Doet'. Kan de gemeente faciliteren bijv. door machines en gereedschap te leveren?

Doelstelling: Overlast wielrenners verminderen

- Controles en handhaving
- Scheiden van fiets- en wandelroutes

Doelstelling: Vergroenen van het centrum (langstraat e.o.) en het Havengebied

- Opstellen van een groeninrichtingsplan voor het centrum en havengebied
- Betrekken burgers

Doelstelling: Behouden groene buffer Valkenburg

- Katwijk volbouwen, maar Wassenaar groen (buffer)

Doelstelling: onderhoud/onderhoudsniveau verhogen

- Beter en doelgerichter onderhoud van groen en water
- Geen molshopen voor De Paauw
- Stem een beheerplan af op een lange termijnvisie

Doelstelling: tot het behouden en het beter herkenbaar maken van de opeenvolging van landschappen en de cultuur-historische waarden, die elk hun eigen ontwikkeling en karakteristieken hebben (kwalitatieve doelstelling)

Doelstelling: betere ecologische verbindingzones/natuur verbinden

- Landgoederen verbinden voor natuur (heksen weg?)
- Kerkehout: de N44 bij Kerkehout ondertunnelen met beperkte oversteekmogelijkheden (Houtlaan, Meulenlaan). Hiermee wordt de natuur versterkt evenals de recreatieve verbindingen.

Doelstelling: Behoud agrarisch groen

- Boeren mogelijkheden geven/faciliteren
- Openstellen agrarisch land en erf
- Regeldruk verminderen (bv. voor boeren, HHR)

Doelstelling: het beter in de markt zetten van het unieke landschap (groen en water)/profilering Wassenaar als groene gemeente.

- Maak het beter herkenbaar
- Zorg voor een omslag in denken
- Werk aan bewustwording
- Zorg dat de inwoners concreet zien dat er gewerkt wordt aan behoud en versterking van het aanwezige groen.
- Van buitenaf (N44) niet goed te zien hoe bijzonder groen Wassenaar is. Wel bomen langs Rijksstraatweg, maar nodigt niet uit Wassenaar binnen te rijden. Mensen die Wassenaar kennen komen wel, maar mensen van buiten niet ► niet uitnodigend genoeg.
- Monumentale bomenroute ► wel voor liefhebber
- Ontdekkingstour voor kinderen ► op speelse manier bewustwording
- Meer profilering naar buiten toe, ook buiten de regio op landelijk niveau
- Sluit aan bij Den Haag Internationale Stad
- NS wandelroute ► station Voorschoten, dagje Wassenaar
- Veenweidelandschap is bijzonder en beter profileren ► Het is de kunst om imago te veranderen van 'kale' gemeente naar groene gemeente

Doelstelling: meer variaties in landschap creëren

Doelstelling: Verbeteren waterkwaliteit

- Met name bij kassen en door overbemesting tegen te gaan.
- Blijven controleren
- Groen langs sloot moet blijven (hoort bij waterkwaliteit) ► bewoners daarover informeren
- Beheerplannen wsv: hengelsportvereniging zit in beheercommissie HHR.
- Hengelsport: extra waterberging geeft misschien extra mogelijkheden om te vissen. Kunnen de visrechten worden uitgebreid? Bijv. de Schenk. Van belang is betere regelgeving i.v.m. nachtvissen in Wassenaar (zie sportvisserij Nederland voor regelgeving).

Doelstelling: Sportvelden handhaven: pleidooi voor dubbelgebruik velden

Bijlage 7: Uitvoeringsprojecten Landschapsbeleidsplan/ Groenstructuurvisie 1993

Hieronder volgt een korte beschrijving van stand van zaken van de projecten die genoemd zijn in het Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurvisie van 1993. De letters voor de nummering geven aan, aan welk onderdeel van het Landschapsbeleidsplan/Groenstructuurvisie het project een bijdrage levert.

- A= landschapsstructuur
- B= groenstructuur
- C= ecologische structuur
- D= beheer
- E= monitoring

Prioriteit 1

A1, Bosontwikkeling Weteringpark.
Gerealiseerd.

A2, Landschappelijke inpassing van storende elementen.

In het bestemmingsplan Landelijk Gebied zijn voorwaarden t.a.v. de landschappelijke inpassing opgenomen om te voorkomen dat nieuwe storende elementen in het landschap ontstaan. Er is een inventarisatie gedaan naar bestaande storende elementen. Deze werd gebruikt bij landschappelijke inpassingsplannen. In een aantal gevallen is de verstoring ingepast. Daarnaast is het belangrijk te constateren dat er geen nieuwe verstorende elementen zijn ontstaan.

A3, Stimulering van passende erfbeplanting bij cultuurhistorische boerderijen.

Landschapsbeheer Zuid-Holland heeft, naast de provinciale subsidie, van de gemeente een bijdrage gekregen. Zij zijn in overleg gegaan met diverse agrarische bedrijven en heeft een aantal bedrijven aangepakt. Met knotwilgen, boomgaarden en elzensingels zijn diverse erfbeplantingen versterkt. Ook is hier op een aantal locaties de erfbeplanting versterkt in relatie tot uitbreiding van de bedrijfsbebouwing. Het project is afgerond.

B1, Aanvullen en omvormen van lanen binnen de groenstructuur.

Waar mogelijk is de laanbomenhoofdstructuur aangevuld met jonge bomen. De iepenbeplanting is geheel vervangen door een lindebepanting. Ook de beplanting langs de westzijde van de Rijksweg is aangevuld met laanbeplanting en de oostkant tussen de Zijdweg en de Witelaan is beplant. Binnen de hoofdlaanbomenstructuur zijn inmiddels alle mogelijke locaties ingevuld. Het blijft echter voortdurend aandacht vragen, aangezien de leeftijdsopbouw van de lanen zorgt voor een reguliere uitval van bomen binnen de lanen.

B3, Wegbeeld van de Rijksweg, traject lange Kerkdam Rozenweg.

De parallelweg tussen de Lange Kerkdam en de Rozenweg is voorzien van een lindebepanting.

B4, Ruimtelijke ontwikkeling in Berkheiveld.

Een ontwerpplan voor de herinrichting van het Berkheiveld is gemaakt. De raad heeft bij de bezuinigingsronde in 2011 geen goedkeuring gegeven aan de noodzakelijke investering. De herinrichting is niet uitgevoerd.

B5, Bomen in het centrum.

Op enkele cruciale plaatsen in het centrum zijn bomen geplant. Zoals bijvoorbeeld de plataan aan het begin van de Langstraat en aanvulling van leilindes op het Plein. Het project is afgerond.

C1, Waterkwaliteitsbeheersing.

In overleg met het Hoogheemraadschap zijn de riooloverstorten aangepakt. Ook het onderhoud van de watergangen is meer gestructureerd. De hoofdwatgangen zijn in beheer overgedragen aan het Hoogheemraadschap, die in eerste instantie verantwoordelijk is voor de (ecologische) kwaliteit van het water. Waterbeheer is meer hun corebusiness. Het project is voor de gemeente afgerond.

C2, Ontwikkeling van plas-drasoevers.

Op diverse locaties in Wassenaar zijn ecologische oevers aangelegd. Het bekendste voorbeeld is de oude ijsbaan in Backershagen, maar ook de oevers van de Zijlwatering langs de buitenplaats Rust & Vreugd, de watergangen ten westen van het Weteringpark, de watergangen in het randpark en de watergangen langs de Seringenlaan zijn meer ecologisch ingericht. Ook op particulier terrein, zoals binnen het landgoed Twickel, Voorlinden, Blanckenhoeve en Loevensteijn zijn de oevers aangepakt. Als er zich mogelijkheden voordoen, bijvoorbeeld langs de Ter Weerlaan, worden ook thans nog ecologische oevers uitgebreid. Verder is het project afgerond.

C3, Inpassing nieuwe infrastructuur.

Bij de aanleg van de Landscheidingsweg is waar mogelijk rekening gehouden met de landschaps- en ecologische structuur. Diverse mitigerende maatregelen zijn getroffen om de landschappelijke en ecologische samenhang in stand te houden. Niet alleen het ecoduct nabij de gemeentegrens, maar ook diverse kleinschaligere voorzieningen rond het kruispunt N14/N44 zijn aangelegd. De weg is zo optimaal mogelijk ingepast. Voor de aanleg van de RijnlandRoute worden deze zelfde doelstellingen nagestreefd. Het project wordt als afgerond beschouwd.

C4, Natuurontwikkeling in de binnenduinrandzone.

Met het omzetten van de bollenvelden naar binnenduinrand-natuurgebieden langs De Klip, op de Hertenkamp en Lentevreugd is dit project zo goed als voltooid. Alleen een herinrichting van een strook binnenduinrand ter hoogte van de buitenplaats Blankenburg staat nog op de rol.

C5, Natuurbehoud en ontwikkeling in de duinen.

Dunea onderhoudt de natuur in het duingebied en heeft diverse projecten uitgevoerd om de kwaliteit van de natuur te verbeteren. Er wordt, wat kleinschaliger dan voorheen, nog steeds gewerkt aan verbetering. Dit wordt echter geschaard onder het reguliere beheer. Het project is verder afgerond.

D2, Verjonging van Laanbomen.

Besloten is het verjongingsbeleid niet aan te passen. Het uitgangspunt blijft dat zoveel mogelijk wordt ingeboet, waarmee de samenhang van de laan ondergeschikt is aan het behoud van individuele monumentale bomen. In een enkel geval zoals bij het vervangen van iepenlanen en lanen die overmatige overlast gaven aan de aanwonenden, is rigouzeuzer te werk gegaan.

D3, Parkeren in lanen.

De strijd tussen ruimte voor bomen en ruimte voor parkeren blijft een issue. Bomen en parkeren gaan nu eenmaal niet goed samen. Door ondergrondse verbeteringsmaatregelen (die ongewenste verdichting moeten voorkomen), zoals aan de Lange Kerckdam en door herindeling van een parkeerstrook (Santhorstlaan) is getracht deze beide functies beter naast elkaar te laten bestaan.

D7, Natuurgericht bermbeheer.

Waar mogelijk en ruimtelijk gewenst, is het bermbeheer aangepast, waardoor meer bloemrijke bermen zijn ontstaan.

D9, Natuurgericht bosbeheer.

Binnen de kaders van de cultuurhistorische ontwerpen van de diverse buitenplaatsen, wordt natuurgericht bosbeheer toegepast. Er wordt zodanig beheerd dat meer licht en lucht in het bos wordt gecreëerd, waardoor er een betere onderbeplanting kan groeien en er meer schuilgelegenheid voor vogels en kleine zoogdieren ontstaat. De veiligheid voor de recreant vormt daarbij een randvoorwaarde. Dit project is geïncorporeerd in het reguliere onderhoud en is daarmee afgerond.

D11, Vitaliteit laanbomen.

Vele jaren tussen 1992 en 2014 is er een vitaliteitsprogramma uitgerold. Dit hield in dat in diverse lanen, waar dit noodzakelijk bleek, voedingsstoffen ter hoogte van het wortelpakket werden geïnjecteerd, dat vitaliteits snoei is toegepast en/of het waterabsorberend vermogen van de bodem is vergroot. Gezien het oude, monumentale bestand en de vaak schrale bodem blijft dit een aandachtspunt.

E1, Monitoring waterkwaliteit.

Dit is een verantwoordelijkheid van het Hoogheemraadschap. Zij meten regulier de waterkwaliteit.

E3, Monitoring dagvlinders.

Dit is bij een 0-meting gebleven

E5, Monitoring Vleermuizen.

Een uitgebreid onderzoek is gedaan naar het voorkomen van vleermuizen in Wassenaar. De vleermuiswerkgroep heeft dit jarenlang gemonitord tot de subsidie van de provincie is gestaakt.

E6, Gemeentelijk natuurarchief.

Binnen de samenwerking van Haaglanden is een digitaal natuurarchief opgezet. De deelname van de diverse natuurinstanties is nog niet optimaal, omdat zij graag betaald willen worden om hun gegevens beschikbaar te stellen aan het natuurarchief.

E7, Evaluatie vitaliteit laanbomen

Er is een monitoringssysteem opgezet voor de vitaliteit van de monumentale laanbomen.

Prioriteit 2

B2, Het beeld van de groene dorpsas.

Tussen de Wiegmanweg en de Backershagenlaan ontbreekt een goede laanstructuur die in het kader van de hoofdlaanbomenstructuur wel gewenst is. Bij de inrichting van de drie-assen is het gedeelte van de Van Oldenbarneveltweg voorzien van nieuwe laanbeplanting. De Prinsenweg vormt een probleem, zeker als we geen overlast willen creëren voor de woningen die relatief dicht langs de weg staan. In een ontwerp wordt voorgesteld het fietspad en de parkeerstrook om te draaien en de laanbomen te integreren in de parkeerstrook. Verkeerstechnisch is dit echter niet de meest ideale oplossing. Omdat ook de weg technisch (nog) niet toe is aan een rigoureuze herinrichting, is vooralsnog afgezien van de herinrichting en dus van het aanbrengen van een laanbeplanting in de groene dorpsas.

C6, Vlinders in Wassenaar.

Het natuurgerichte bermbeheer draagt hier aan bij, maar verder is er geen specifiek maatregelenpakket uitgerold.

C7, Amfibieën en reptielen in Wassenaar.

De aanleg van de natuurlijke oevers draagt hier aan bij, maar naast de aandacht voor de paddentrek zijn geen specifieke maatregelen voor genomen.

C8, Vleermuizen in Wassenaar.

Zowel de voormalige ijskelder in de Wittenburg als de zogenaamde vleermuisbunker in het duingebied zijn aangepast t.b.v. de vleermuizen. Conform de flora- en faunawet wordt expliciet aandacht besteed aan vleermuizen bij bouwprojecten.

D1, Beplantingselementen in het landelijke gebied.

De elementen in beheer bij de gemeente worden conform deze doelstelling beheerd. In het bestemmingsplan Landelijk Gebied en in de verguningsregels voor het kappen van bomen krijgen deze elementen aandacht. De landschapselementen op particulier terrein zijn voor verantwoordelijkheid van de desbetreffende eigenaren.

D4, Verjonging van het bos in de villawijken (woonbos)

Anders dan bescherming conform de APV en/of het bestemmingsplan, is geen vervolg gegeven aan dit project.

D5, Bescherming van beeldbepalende, monumentale bomen in particuliere tuinen.

Het kapvergunningstelsel was al van kracht. Bij aanpassingen van het kapvergunningstelsel in het kader van de regeldrukvermindering is expliciet aangegeven dat dit niet geldt voor de eiken, beuken, paardenkastanjes en lindebomen. Dit met als doel de bijzondere monumentale bomen te handhaven. Specifieke beheersrichtlijnen voor de afzonderlijke bomen zijn niet opgesteld. Dit wordt gezien als verantwoordelijkheid van de respectievelijke eigenaren.

D6, Bescherming van overige cultuurhistorische waardevolle groenelementen.

Er is geen specifiek stelsel, dan wel een subsidieregeling of iets dergelijks in het leven geroepen. De cultuurhistorische regeling in het bestemmingsplan werd afdoende geacht om de bescherming vorm te geven. Beheers- en onderhoudsplannen zijn door de gemeente niet opgesteld. Wel heeft het IVN en Landschapsbeheer Zuid-Holland voor enkele elementen een beheerplan opgesteld en/of de verantwoordelijkheid voor het beheer op zich genomen.

D8, Natuurgericht sloot- en oeverbeheer.

Na aanleg van de ecologische oevers is het beheer aangepast.

D10, Wildbeheereenheden.

Een wildbeheereenheid is opgericht (conform de wettelijke regeling) en zij heeft wildbeheerplannen opgesteld.

D12, Evaluatie iepziekte bestrijding.

Er zijn in Wassenaar nog maar enkele iepen over (bijvoorbeeld op het Hofcampveld) die (zeer) gevoelig zijn voor de iepziekte. Een evaluatie lijkt in dat licht weinig zinvol.

D13, Gemeentelijke ondersteuning van ecologisch beheer.

Er is geen assistentie verricht noch een gemeentelijke subsidieregeling in het leven geroepen om particulier natuurbeheer te ondersteunen/te stimuleren. Op verzoek wordt wel geadviseerd, mits dit beperkt blijft tot een bezoek ter plaatse en mondelinge advisering.

E2, Berm, oever, slootvegetaties en weidevogels in de Duivenvoordse een Veenzijdse Polder.

De weidevogels en de natuurontwikkeling in het 'relatienota gebied' worden respectievelijk door de weidevogelwerkgroep en Staatsbosbeheer (SBB) gemonitord. Het is aan SBB om het beheer aan te passen aan de resultaten van de monitor. Dit is in beperkte mate ook gebeurd.

E4, Monitoring amfibieën en reptielen.

Dit project is niet opgepakt

Colofon

Groen- en watervisie 2015-2019
Gemeente Wassenaar 2015

Tekst:
Elise Coenen

Opmaak:
Paul Zuidgeest Landschapsarchitectuur

Foto's:

- Voorpagina: Arnoud van der Meulen
- Bladzijde 6: Arnoud van der Meulen
- Bladzijde 10: Gemeentelijke Beeldbank
- Bladzijde 18: Gemeentelijke Beeldbank
- Bladzijde 20: Gemeentelijke Beeldbank
- Bladzijde 28: Arnoud van der Meulen
- Bladzijde 32 (afbeelding 18): Gemeentelijke Beeldbank
- Bladzijde 33: Beheerplan Groen, gemeente Wassenaar
- Bladzijde 34 (afbeelding 26): José Kneple (ANV Santvoorde)
- Bladzijde 36 (afbeelding 30): Gemeentelijke Beeldbank
- Bladzijde 37: Carla Scheffer
- Bladzijde 40: Arnoud van der Meulen
- Bladzijde 48: Arnoud van der Meulen

